సకలానందగ్రంథమాలిక

13 వ పుష్పము

సంపాదకుడు :

సత్యవోలు రాధామాధవరావు.

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము.

అభినవకాళిదాసమహాకవి సంస్కృతకావ్యమునుండి

సత్యవోలు సోమసుందర కవిగారిచే

నాంధ్రీకరింపబడినది.

సకలానందసమాజము

సత్యవోలు రాధామాధవరావుగారిచే

ప్రకటింపబడినది.

కాకినాడ:

సుజనరంజనిముద్రాశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1935

వెల 1—0—0.

విజ్ఞాపనము.

—:o:—

శ్రీమజ్జనకులగు సత్యవోలు సోమసుందరకవిగారు నా కోరిక నంగీకరించి సంపూర్ణముగా నాంధ్రీకరించిన యిట్టి శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతమును మొదటినుండి తుదివరకు వారు వ్రాసిన పుస్తకప్రతినిబట్టి నకలువ్రాయుచు వారిలో శతాంశమైనను బోలజాలనియసమర్థుడనైనను వారు మొదట నొకమాఱు వ్రాయుటయేగాని మఱల వ్రాతలోని స్వల్ప దోషములైన సవరింపకయే స్వర్గస్థులగుటచే మిగుల చింతించి కుమారుడనగుటచే దానిభారమంతయు నాపైబడియుండ నే నసమర్థుండనైనను గురుపితృభక్తిచే వదలజాలక శ్రీమత్పరమే శ్వరుని మా తండ్రిగారిని ప్రతిపదంబునం దలంచుకొనుచు నేనేవిధముగను వారిఋణము దీర్పజాలనివాడనగుటచే వారు దెల్పిన విద్యాబుద్ధులను మాత్రము వారి గ్రంథప్రకటనకై యుపయోగించి నా శక్తికొలది సవరించి ముద్రించి ప్రకటించినాడను. ఆంధ్రసోదరు లెల్లరు దీనిం గైకొని యానందించుటయేగాక వీరి యముద్రితగ్రంథముద్రణకై సాహాయ్య మొనరింతురని నమ్ముచున్నాను.

యీ గ్రంథ ముద్రణకై నాకు బంధుమిత్రులైన శ్రీ సుజనరంజనీ ముద్రాశాలాధికారులు, శ్రీ పోతాప్రగడ కనకరాజుగారు తగిన ప్రోత్సాహ మొసంగి త్వరలోముద్రించి నన్ను కృతార్థుని జేసినందుకు నే నెంతయు కృతజ్ఞుడను. ఇంకను నిట్టి శాశ్వతగ్రంథము లనేకము లిందుప్రకటింపబడుగాక!

కాకినాడ,
26-11-35.

వీణాకళాప్రవీణ,
సత్యవోలు రాధామాధవరావు.
కొత్తపల్లి—పిఠాపురము.

అభినవ పోతరాజ

శ్రీ సత్యవోలు సోమసుందరకవి గారు

పండితాభిప్రాయము.

శ్రీ సత్యవోలు సోమసుందరకవిగారు ఆంధ్రీకరించిన శ్రీమదాంధ్రచంపూభాగవతమును చదివి చూచితిని. వీరు నాకు చిరపరిచితులు. వీరు సంగీతసాహిత్యములందసమాన పాండిత్యము కలిగి, వచనాంధ్రకాదంబర్యాది గ్రంథములు పెక్కు రచించిరి. కవితాధార ప్రాచీన ప్రబంధములవలె మిగుల మృదుమధురమైనది. ఇందలి పద్యములు ఆంధ్రీకరణము లయ్యును స్వతంత్రరచనగా పోతనామాత్యుని భాగవతములోని పద్యములవలె కర్ణామృతములుగా నున్నవి. సంస్కృతములో 14 వ శతాబ్దమున అభినవకాళిదాసమహాకవిచే రచియింపబడిన యీ భాగవతచంపువునందలి శ్లేషయమకాదులకు సమగ్రముగా నిట్లు తెనుగునగూడ సులభశైలిని రచించుట వారి కవితామహిమను దెలుపుచున్నది. వీరిని అభినవపోతరాజనవచ్చును. వీరి యముద్రితగ్రంథములింకను చాల గలవు. ప్రకటించుభారము భాషాభిమానులదై యున్నది.

ఈ గ్రంథము విద్యార్థులకుగూడ పాఠశాలలలో పఠనీయగ్రంథముగా నేర్పరచదగినదై యున్నది.

ఇట్లు,

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి.

27—11—35.

పీఠిక.

శ్రీమన్మహీమండలంబునకు మండనప్రాయులై మున్ను వన్నెకెక్కిన గీర్వాణభాషా విశేషజ్ఞులగు పండితోత్తము లనేకులు తమ లలిత కవితా చాతుర్యంబున సరస వచన రచనా చమత్కృతులలర మృదుమధురశైలినిభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యబోధకంబులును చతుర్విధపురుషార్థసాధకంబులు నగు సంస్కృత కావ్యంబు లెన్నియో రచియించి యుండిరి. అందు రామాయణ భారత భాగవతాది పురాణపుణ్యకథలనుండి మఱికొందఱు చంపూప్రబంధంబులుగా రచియించియుండిరి. అట్టివగు నాయాప్రబంధంబులలో గొన్నిటి కిటీవల సంస్కృతాంధ్ర విద్యాసాంద్రులగు సత్కవీంద్రులు తెనుగుగావించి వెల్లడించిరి. విద్వత్కవులలో మిగుల ప్రసిద్ధిగాంచిన యీ యభినవ కాళిదాస కవివరేణ్యుడు రచించి యున్న శ్రీమద్భాగవత చంపూప్రబంధము మాత్ర మింతవరకు దెనిగింపబడి యుండలేదు. ఇందు కవితాచాతుర్యంబును లోకజ్ఞాన సంపన్నతయు బ్రహ్మజ్ఞానసంపదయు భక్తిప్రపత్తియు బెంపుమీఱుచుండె. మఱియు శబ్దశ్లేషార్థశ్లేషాలంకారాదులతో గూడ "జీవితం వ్యంగ్యవైభవం" అనురీతి బ్రతిపద్యగద్యంబులందు ధ్వనియే ప్రధానముగానెంచి చిత్రవిచిత్రంబులగు యమకాదులతో సరసతరంబుగా రచింపబడియున్న యీ ప్రబంధంబు మిగుల

భగవద్గుణానుభవముగలదగుటచే తలఁచు నే దీనింజదువుకొని యానందించుచు "ఏకఃస్వాదునభుంజీత" అనునట్లు యిది తెనుగుగావించిన నెల్లవారల కుపయోగించుటయేగాక మహా కవి భట్టబాణుని కాదంబరి తెనిగించిన నా కిపుడీ హరిచరిత భరితంబగు దీని నాంధ్రీకరించిన మజ్జన్మపావనంబగుగదా! యని దలంచుచుండ నాయైదవ కుమారుఁడు చిరంజీవి రాధా మాధవరావు భాగవతచంపూప్రబంధము నాయొద్దనే పాఠం బుగా జదువుకొనుచు నొక్కనాఁడు కాదంబరివలె, నిదిగూడ మీరు తెనుగుకావ్యంబుగా రచించిన నెల్లరకుం జెలియునని యు భగవద్గుణానుభవముగలదగుటచే నిహపరసౌఖ్యదాయ కంబైనదనియు నన్ను మఱింత ప్రోత్సాహపరుచుటంజేసి దుస్తరకార్యంబైనను మదిష్టదేవత యగు జగన్మాత యగు శ్రీ శాంకరి నారాధించి తత్కరుణా కటాక్ష వీక్షణంబున ధైర్యంబునవలంబించి దుందుభినామ సం॥ర శ్రావణ శు॥ 15 పౌర్ణమికిప్రారంభించి మాఘ శు॥ 15 పౌర్ణమివరకు పూర్తిగా నాంధ్రీకరించి సర్వశుభంబు లొసంగు మదిష్టదైవంబులైన శ్రీమదుమామహేశ్వరులకు పుష్పమాలికగా నీకృతి సమర్పిం చితిని. పండితజనులెల్ల దీనిం జదివి ఆనందింతురుగాక.

క. తప్పులు దీనందడవినఁ
గుప్పలుగానుండవచ్చుఁ గోవిదులెల్లన్
మెప్పొకటియొకనుగొని చా
మెప్పుడు నామోదకలన నెనయుదురుగదా.

గీ. రమ్యతర నవరత్నాకరంబుజేరి
మంచిముత్తెంబులను సంగ్రహించుకొనక
కూఁటిమిని నత్తగుల్లలు గోరుచున్న
కొంగలకుసాటి గానరొకో! కుకవిజనులు.

గీ. భవ్యకాదంబరీరస భాసురాబ్ధి
మగ్నతనుగొన్న నేనిప్డు మఱిలి పైకి
సారతర హరిగుణ జాలసంగతిగొని
వచ్చి పరిశుభ్రముగ జగత్పావనముగ.

గీ. భాగవతపుణ్య సత్కథా భవ్యమైన
రసతరంగిత గంగాఝరంబునందు
మజ్జనసపావనంబుగ మజ్జనమును
సేయుచున్నాడ నిపుడెంతొ హాయిమీఱ.

ది 15—1—1923,
కొత్తపల్లి, పిఠాపురము,
గోదావరిజిల్లా.

ఇట్లు విధేయుడు,

సత్యవోలు సోమసుందరకవి.

శ్రీరస్తు.

విషయసూచిక.

శుభమస్తు.   శ్రీరస్తు.   అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యై నమః

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనము.

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరుల, శ్రీసతి, శ్రీపతి, వాగ్విధాతలన్
సామజవక్త్రు షణ్ముఖుని శక్రముఖావళిఁ బూర్వసత్కవి
స్తోమమునిష్ఠునా సుకవిసూరుల ధీరుల సంస్కృతాంధ్రవి
ద్యామహితాత్ములన్ గొలుతు నంచితమత్కవనప్రశస్తికై.

సీ. శ్రీమీఱుమణిరాజ శేషపన్నగరాజ
భూషణుల్ శ్రితజన పోషణులును
సరసతరోల్లాల సల్లాపమంజుల
భాషణుల్ ఖలజన భీషణులును
సతతనమజ్ఞాత సంజాత పాతక
శోషణుల్ సురవైరి రోషణులును
చంద్రసూర్యాగ్ని లోచనదీప్తిఘనతమః
పేషణుల్ ఖండిత దూషణులును

గీ. నయిన మహితులు శబ్దార్థనియతిరీతి
సంతతాన్యోన్య సాంగత్య సహితులగుచు

నెసఁగు శ్రీపార్వతీ పరమేశులు మము
సాంద్రసంపదలిడి బ్రోచుచుందురుగాత !

ఉ. శ్రీకరులై సదాశ్రితవశీకరులై తగు తల్లిదండ్రులౌ
మీకు నుమామహేశులకు మెండుగ బువ్వులదండరీతి నే
నీకృతిఁగాన్కఁజేసితి రహిన్గొని మీ రెద దాల్చి నిత్యశో
భాకరలీల మోదమెనయన్ ననుమాలికఁబోలె నేలుఁడీ!

చ. మఱిమఱి సౌరభంబిడెడు మల్లెలు మొల్లలు జాజిపూలు గ
ప్పూరపురజంబుగస్తురియుఁబుప్పొడిసొప్పుగగుప్పుచొప్పునన్
సరసపదార్థముల్ ధ్వనులెసంగగ రంగగుశైలిగ్రాల మీ
కరుణనెసంగు నాకృతియె గమ్మని కమ్మని తావులీనెడున్.

చ. కనికరమొప్ప నెప్పుడు జగంబుల నేలెడు తల్లిదండ్రులౌ
ఘనులబురాణదంపతులఁగాంక్షితదాయకులౌనుదారులన్
దనరు నుమామహేశులసదామిము నెమ్మదినమ్మి కొల్చునం
దనుఁడను నన్నుబ్రోవుఁడు సదాశివులార! సదాదరంబునన్

చ. సురుచిర సత్యవోలు కులజుండను వెంకటరాయమంత్రి స
ద్వరతనయుండ నాంధ్రకవితా మృదుగాననిదాన శాంకరీ
పరమకృపారసంబునకుఁ బాత్రుడ వెంకటజగ్గరాయ భూ
వరుని నిజాశ్రితుండ బుధవర్గవిధేయుడ సుందరాఖ్యుడన్.

చ. వరపరతత్త్వవేది యరివర్గవిదారణమోది యింద్రియో
త్కరమదభేది సత్త్వగుణ తత్పర తామితవాది భూతను

స్థిరకరుణానివేది స్వవశీకృత శుభ్రమనోవినోది మ
ద్వరమతి జ్యేష్ఠసోదరుఁడు భాసిలు వెంకటరావభిఖ్యచేన్.

సీ. రమణీయమైన కిర్లమపూడి యాస్థాన
కవివరుండను ఖ్యాతిగాంచెనెవఁడు
తదధినాయక బుచ్చితమ్మయచిన్నరా
ట్ప్రభు గౌరవాదుల బడసెనెవఁడు
వారిచే సత్కృతుల్ బడయుచు నెన్నియో
సుకృతులొసంగిన సుకృతి యెవఁడు
శ్రీతికంఠుచరితంబు సొగసుగాఁగల్పించి
వాసిమై బుధులెన్న వ్రాసెనెవఁడు

గీ. మించి మఱికొన్ని తెల్గొనరించె నెవ్వఁ
డనఘచరితుఁడు కామేశ్వరాహ్వయుండు
దనరునాడు కనిష్టసోదరుఁడతండు
సిరులు సంతతులలరారఁ జెన్నుమీఱు.

గీ. వీరలకు నగ్రజుండనై వెలయుచుంటి
సోమసుందరకవియన సొబగుమీఱ
నాంధ్రకాదంబరీ ముఖ్యమైనగద్య
పద్యకావ్యంబులను వ్రాసి వాసిగాంటి.

సీ. ఘనసాహసౌదార్య గాంభీర్యనిధిసోమ
రాణ్మంత్రి యేకవిరాజుతాన

నయగుణ విద్యావినయశాలి వెంకట
రాయుడే సత్కవిరాజుతండ్రి
సద్గుణసంతాన సంతానవల్లియా
రామాంబ యేకవిరాజుతల్లి
రావువెంకటజగ్గరాయాహ్వయ మహీత
లేంద్రుడే కవిరాజు నేలురాజు

గీ. అట్టి శ్రీసత్యవోలు వంశాబ్ధిచంద్రు
సరససంగీత సాహిత్య సత్కవిత్వ
సరసమతిసాంద్రు సోమసుందరకవీంద్రు
నను నయగుణకదంబ జగదంబ మనుచుగాత!

శుభమస్తు.   శ్రీరస్తు.   అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూ భాగవతము.

ప్రథమవిలాసము.

దైవప్రార్థనము.

సీ. శ్రీ లాలితాలాప శైలేశ బాలా వి
లాసానుకూల కలావిలోల!
కలితగంగాఝురీకల్లోల జాలార్ద్ర
లలిహిమ భానుమాలా జటాల!
దోషావళీతమఃపూషాయిత సువేష
సాహితీపోష శేషాహిభూష!
సారసుధాసారధారానుకార స
త్కారుణ్య రసపూరఘనవిహార!
గీ. రచితనతభద్రభవ్యముద్రావినిద్ర
యక్షయాక్షుద్ర రుద్రాక్షహతవిపక్ష
దివ్యమంగళయుత శివదేవతహిత
సతతకళ్యాణములు మాకొసంగుగాత!

చ. అవనిహిమాద్రి భాగ్యనిలయంబు సమస్తశుభాస్పదంబు శ్రీ
భవుని తపఃఫలంబు శుకభాషలచే ముదితంబు సాదరా
ప్తవిశదమస్త సద్ఘన సుధాకర భూషణకంబు నమ్మహాం
బవిరళమోద కందము శుభావళిమాకిడి బ్రోచుగావుత౯.

చ. అరుదగు ఘోరనేత్రములు నయ్యహిరాజవతంసము౯ జటా
భరముఁ గపాలమూనుభగవంతుఁడ! యెవ్వఁడవీవులోనికి౯
గరిమను దేవియాజ్ఞ గొనక౯ జనరాదని ద్వారపాలు రీ
వరుసను బల్కుచుండ పురవైరిని గాంచియొనర్చునట్టి నీ
చిరునగవెప్డు మాకుశుభ సిద్ధులొనర్చునుగాత మాతరో!

చ. స్మరవరకేళికోపమును శాంతినొనర్పఁగ క్షేమకారి శం
కరుడువినమ్రుఁడౌటను సకౌతుకయయ్యును తత్రజాహ్నవీ
గురుతర దర్పలీలగని కోపమునొందుచు నబ్జమర్మ భే
దరసిక మేపదంబునను దన్నితివో! యలచంద్రశేఖరు౯
సరగున నట్టినీపద మొసంగుత మాకుసిరుల్ సదా శివా!

మ. ధృతినన్యోన్యజయంబు గోరుచు శివాదేవీ శివుల్ నవ్వుతో
నతులానందముతోడ సాహసముతో నన్యోన్యసంపర్క సం
భృతరోమాంచముతో ససంభ్రమముగావిక్షిప్తనిక్షిప్తసం
గతి నవ్యాక్ష కరాబ్జులై నెరపు నక్షక్రీడయందొప్పు శ్రీ
యుతసంరంభము మాకొసంగుతసదాత్యుద్వేలమా శ్రేయముల్

గీ. భద్రితనువు విభూతిచే బరగనేమి
చీరపై పులిరోమముల్ జెలగనేమి

యనుచు చెలులెల్ల హాస్యవాక్యములు వలుక
నవవధూమణి యగునట్టి శివయొనర్చు
మందహాసమొసంగుత మాకుసిరులు. 6

గీ. త్ర్యంబికకుఁ బేర్మి మూఁడవతనయుఁడైన
ఘనమహాకవి యభినవ కాళిదాసు
భూరిహరిగుణబంధ చంపూప్రబంధ
మామెదయచేతఁ బ్రేరితుఁడై రచించె. 7

ఉ. బాలునిలీల నల్పముగ బల్కెడునాదగు బుద్ధియెంత వా
క్ప్రాళులకందరాని యదు వర్యుని సచ్చరితంబదెంత హా!
చాలగనెంచి వర్ణనము సల్పెడు నాదగు సాహసక్రియా
లీలనుబోలు దానిగన లేదెచటన్ వినలేదు ధారుణిన్. 8

ఉ. శ్రీకర సత్కృపారస ఝరీ పరిపూరిత మాకరంద శో
భాకర పారిజాత కుసుమాళి సమంచిత మాల్యతుల్య గౌ
రీకరుణాకటాక్షలహరీ ముఖరీకృత సన్ముఖుండ నా
కేకృతినైన దుష్కర మదెట్లగుచుండనుముజ్జగంబులన్. 9

గీ. గురుతరంబగు శాంకరీ కరుణచేత
నాదువదనంబునుండియు నవ్యభవ్య
కలితసూక్తులు జనియించుగాత! యేమి
వింత! కఠినతగల చంద్రకాంత శిలయు
గరగిసుధజిల్కదే సుధాకరకరాప్తి. 10

చ. గురుగుణదోషముల్ మిగులగూరిమి నెంచి దయార్ద్రచిత్తులై
దొరకొనుడిందు సద్గుణమె దోషమువీడుడుసూరులార! శం

కరుఁడు కళంకితాంశమును గైకొనకెంతయు శుభ్రమాసుధా
కరవరఖండమా దలను గారవ మొప్ప ధరింపలేదొకో. 11

ఉ. శ్రీరమణీశ వర్ణనలు సేయఁగఁబూనియు గ్రామ్యధర్మ శృం
గారము మాఘముఖ్యేతర కావ్యములందున బోలెఁ జెప్పలే
దూరక నిందికేమనఁగ నొప్పఁగ నాప్రతిశబ్దమందు శ్రీ
శౌరియుదారతాది గుణసంపద బెంపు వహింపుచున్ జమ
త్కారముగా నపారమగు కావ్యసుధాఝరి బారుచుండెదా౯

గీ. అలకథను గూర్ప నవ్యంజనాద్యసార
పద్దెములు మూఁడునాల్గు గన్పడునొలేవొ
అంతమాత్రనె మత్కావ్యమంతగూడ
నట్టిదెయటంచు గడువెగటందకిపుడు
గనుఁడు కవులార! ప్రతిపదధ్వనులనరసి. 13

కథాప్రారంభము

గీ. అధికమహిమకు, మహిమకు ననుగుణమగు
రూపమునకును, రూపానురూపచరిత
సుకృతములకుఁ బ్రధానుఁడై శుభదదాన
ధారలననూపముగ మరుధరనొనర్చి
యలపరీక్షుదవనిపాలుఁ డలరె నిలను. 14

గీ. అరినృపచమూచమూరు సింహమతనియని
దనరుకోపాగ్ని కందర్పదర్పహరణ
మునకు హరుఫాలలోచనమునను బోడము
వహ్నికి వివర్తమనిజనుల్ వలుకుచుండ్రు. 15

గీ. జగతినానృపు సద్యశః చంద్రసాంద్ర
చంద్రికలచేత ధవళిమజలధులొంద
రహినెపుడు నితరుల కందరానియాత్మ
దుగ్ధజలభేద విద్యబల్ దొడ్డతనము
గాంచెనంచెద నెంచె రాయంచలెల్ల. 16

గీ. తత్ప్రభుఁ బ్రతాపరవి, రిపు ధరణిపతుల
జన్మభవనమునంది యాశ్రియవినాశ
మొందగాఁజేసి ధనపద మొంది పిదప
సౌమ్యుఁడయ్యెను విక్రమక్షయవశమున. 17

గీ. ఆవిభుని స్వాతివృష్టిచేనగు యశోని
భంబులై తగుముక్తాఫలంబులెల్ల
సర్వదిక్పతిమణి మాళిశాణకషణ
మొంది కవివాక్య గుణగుంభమూని హార
మణులుగాదగె దిగ్వధూమణుల కహహ! 18

గీ. ఆలలితు, గురుపాండునదన్వవాయ
సుప్రతిష్టగఁ గని గురుసూనుశరని
కరనియమ్యునిగా నెంచి పరమకరుణ

జక్రిమునుబూని సదయుఁడై శౌరివేగ
గుక్షికినిజొచ్చి రక్షించెఁ గూర్మిమీర. 19

ఉ. చాలునుఁబెక్కుమాటలు వెనన్సుకృతస్థితిగాంచి దైవముల్
బోలెదునయ్యతండు కలిపూరుషవైభవ జృంభణార్హమా
కాలమునందుగూడ విధికల్పిత పాతకవృత్తినాపుచుల్
దాలిమినాల్గుపాదముల ధర్మము వర్తిలజేసెనార! దాల్.

వ॥ అపుడట్టిరాజర్షియగు పరీక్షిన్మహారాజు నానావిధంబులును సుధామధురంబులును నగు మధుసూదన కథావిశేషంబుల నాకర్ణించియును నాత్మ పరితృప్తినొందక సకల వేదవేదాంగ పారంగతుండును నిగమతత్వజ్ఞుండును తత్త్వవేత్తలలో నగ్రేసరుండును నుపశమంబుచే విషయాభిలాషంబును శకలంబులుగావికలంబులుగావించువాఁడును నపరమిత మహిమాన్వితుండును మహితుండును భగవంతుడును బాదరాయణుండుననగు శ్రీశుకయోగీంద్రుంగాంచి సాదరంబుగా నిట్లువచియించెను.

వ॥ ఓభగవంతుడవగు మునీంద్రా! పాండునందన ప్రశంసా మాంసలంబులును, జగదుద్భవ ప్రసంగసంగతంబులును, రుచిరతరంబులగు మురజిదవతారలీలా నికరంబులచే, గరంభితంబులైనవియును, ధృవ, పృథు, పురంజన, చరితభరితంబులును, దక్షాధ్వరవిధ్వంస ప్రపంచంబుచేఁ గంచుకితంబులైనవియును, ప్రియంవ్రతచరిత్ర విచిత్రితంబులును ధరణీ

గోళపరిమితి నిరూపణ సురూపితంబులును సముదంచిదజామిళ చరిత కవచితంబులును, వృత్రవధ విధానవృత్తాంత సంధానితంబులును, ప్రహ్లాదకథాకదంబ కందళితంబులును, వర్ణాశ్రమధర్మ మర్మసముదయమేదురంబులును, మకరకాతరీకృత సింధురవరకథానిబంధన బంధురంబులును, దుగ్ధపయోనిధి మథనోదంత దంతురంబులును, బలిబలనియమన కథానుషంగ తరంగితంబులును, మిహిరహిమకరకుల నృపాలగుణపరిశీలన కీలితంబులును, భవదీయవదనారవిందంబునుండి జారుచుండెడు మకరందబిందు బృందంబువలె వెలయుచున్న వాక్సుధారసవిసరంబుతో మిశ్రితంబులును నగు హరిచరితంబులాకర్ణింపబడినవిగదా! మహానుభావా! 21

వ॥ ఇవ్విధంబున నమృతాసారసరసంబగు త్వదీయవచననిచయంబు నాస్వాదించినదయ్యును నాదుమానసంబనెడు మానసచరంబుసముపజాతపరితోషపోషంబుగానిద్దై యొప్పుచున్నది. 22

వ॥ కావునమిముబ్రార్థింపదగినదికొంచెముగానున్నది. ఈ నే నిపు డాశానితంబినీనితంబ బింబంబులకు దెల్లనగు పట్టుపుట్టంబువలె వెలయు యశోనికురుంబంబుగలిగి యున్నట్టియు, నపారకృపావారిధియైనట్టియు, యదురాజాన్వయంబుననుగ్రహించినట్టియు, సకలలోక హితార్థంబుగానవతరించినట్టియు, సాక్షాద్భగవంతుడును నగు గరుడధ్వజుని

మహీమానువర్ణనంబు నాకర్ణించి నిరతిశయసుఖంబు ననుభ
వింపగలనని యభిలాషగలిగి యున్నాడను. 23

చ॥ జనవరుడట్లుపల్కిన వెసన్ శ్రుతికిన్ మధురంబు మోదదం
బునునగునట్టితద్వచన మున్ విని శ్రీశుకుడాదరంబునన్
బూనరు కృపారసాంబుపరిపూరితసారసత్కటాక్షవీ
క్షణముల జూచిచూచిసరసంబుగ జెప్పదొడంగెనయ్యెడన్

ఉ॥ భూరమణా! త్వదీయమగుపుణ్యవశంబునబ్రజ్ఞయంతయున్
దీరుగ బక్వమొందె జగతీపతిసత్కథలన్ వినన్ మహో
దారపు వాంఛయున్ గలిగె దానికిమానితహేతువైన శ్రీ
భూరియశుల్ త్వదీయులగు పూర్వులొనర్చిన సత్తపంబునీ
ధారుణినిట్టిదట్టిదని తప్పకనొప్పగ జెప్పశక్యమే. 25

గీ॥ ముఱియునభిమన్యుసుతునతి ముదితు జేసి
గరిమమీరగ నల పారికాంక్షివిభుఁడు
అమితమధురతఁ బూదేనెనణచి వెలయు
వాక్యమిటుబల్కె నాదరభరము మెఱయ. 26

అది యుక్తమేగదా!

చ॥ అరయనలక్షితార్థకములయ్యు శుకాహ్వాయనద్విజోక్తులే
రమనులాలనీయములుగాదగుతన్మృదుసూక్తులెంతయున్
సరసములర్థయుక్తములు శౌరివిలాసకలాయ రూపతన్
గరమలరారుచుండగని కన్ వచియింపగ నేలచాలగన్. 27

చ॥ అచిరపదార్థగౌరవములయ్యనురూఢిగనాశుకనామనద్ద్విజ
ప్రచురవచచ్చమత్కృతులు భాసిలివీనులకింపుజేయుచో
సచిరపదార్థగుంభనలు సన్నుత విష్ణువిలాసగోవనో
పచితకులాయరూపముల భాసిలుచోనికఁ జెప్పశక్యమే.

వ॥ పూర్వకాలంబున నిఖిలసహాన బిరుదధురంధరయై వదయ్యను, వసుంధర దుస్సహామద మేదురులగు కంసాదిదుష్ట మేదినీపతులైన ధూర్తనిశాచరుల భరంబును, భరింప జాల నిదై గోరూపంబుధరించి కన్నీటిజడులు కడువడివెడలుచుం డుటచేత గలుషితంబగు గన్నుగవతో శోకపావకునిచేఁ బరవశంబగు నిజాంతరంగంబుగలదియై పరివేదనారావంబు చే హరిదంతరంబులను దంతురితంబుగాజేయుచు భగవంతుం డగు నంభోజసంభవునిచరణయుగళంబు శరణంబునొందెను. 28

వ॥ ఆచతురాననుండును నామెనివేదనంబువలనతద్వే దనందెలిసికొని దానింబరిహరింప శతమఖముఖనిలింప నికర పరివృతుండై గోరూపధారిణియగుఁ బుడమిచేడియతోడఁ గూడ పాలకడలి దరికరుగుదెంచెను. అక్కడ 2)

— బ్రహ్మాదులు వైకుంఠుని నుతించుట. —

చ॥ ఘనశుభమిచ్చువాని ననుకంపనుఁ బెంపుఁగ బూనువానిదు
ర్దనుజుల ద్రుంచువాని సతతంబును నాశ్రితపాపరూపవా
ర్ధిని దగగ్రోలువానిన్వసతిఁ సిరినెయ్యెడగాంచువాని లీ

లనుగొని సర్వవిశ్వతతులఁ ధరియించినవాని శౌరినిఁ
బనుపడసన్నుతించిబహుభక్తిని మ్రొక్కెనజుండు మెండుగాఁ.

క॥ నిరవధిక సత్కృపారస
పరిపూరితమానసమున బరగెడుశౌరిఁ
సరసతర వేదవాక్తతి
బరపుచుఁ జతురాననుండుపాసన జేసెఁ. 31

చ॥ అజుఁడుసమాధినిష్ఠగొను నయ్యెడనంబరవీధినుండి బల్
రుజువుగనొక్కవాక్యమది రూఢిగ వెల్వడె వక్త్రహీనమై
విజితసుధారసాకృతి యభీష్టకలానుగమైన దాని దా
నిజముగనాలకించి కడునెమ్మదిసర్వసు పర్వపాళితోఁ
బ్రజలసృజించుధాత యిటుబల్కెను దిక్కులుపిక్కటిల్లగాఁ.

వ॥ మేఱమీఱిన యీవసుంధరా పరితాపంబు నంత
యుం దెలుపబడనిదయ్యెనుభగవంతుఁడగు చతుర్భుజునిచే నం
తయుం దెలియబడినదిగదా ! 33

వ॥ ఈపరమపురుషుం డవనీవ్యసననిరసనంబునకై వసు
దేవతనుజ భావంబునొంది ధరణీతలంబున బాడముటకు బ్రి
యత్నించుచున్నవాడు. 34

వ॥ కావున నిపుడు సత్వరంబుగా దదారాధనంబుకొఱ
కు మీరుగూడ యదుకులసముద్భవంబు నొందదగినది. 35

వ॥ ఇవ్విధంబున సురవరవర్ణినులచేతం చూడహరిచరణ
పరిచరణంబునకై మానవమానినీభావంబువరిగ్రహింవదగినది.

వ॥ మహర్షులచేతంగూడ పురుషోత్తమ పరితోష పోషణంబుకొరకుగోరూపధారణంబై పరమాదరణీయంబైనది.

వ॥ శేషాహివిభుండును వాసుదేవ సేవనంబు కొరకు దదగ్రభవుండు కాగలడు. 38

వ॥ భువనమోహినియగు మాయయును మురశాసన శాసనంబువలన ముందుగావసుంధర యందవతరించుచున్నది.

వ॥ కమలాలయయగు కమలయును నిలాతలంబునతదీ యకుల పాలికాపదంబు నలంకరించుచున్నది. 40

వ॥ కావున నతిత్వరితంబుగా యథోక్తప్రకారంబున జేయబడుగాక యని యివ్విధంబుగా సురసభాసదులతోబలికి సుధాధారాకల్పంబులగు జల్పితపరంపరలచేత వసుంధర నూరడించి సారసాసనుండు నిజనివాసంబునకేగెను. 41

క॥ అలశూరసేనదేశం
బులయందలి మధురయనెడుపురము మధురమ్మై
యలరుపురాతన మదె యదు
వులకుఁ ఘనరాజధానివొల్చు మహితమ్మై. 42

గీ॥ ఒప్పుచుండెడు నప్పురినుగ్రసేనుఁ
డనెడు భూపతి వసియించునతని కనుజుఁ
డన్ని సద్గుణములచేత నన్నువలెనె
నలరుమనుజోత్తముఁడు దేవకాహ్వయుండు. 43

గీ॥ అతనికాత్మజ దేవతయనఁగఁబరఁగి
దేవకీదేవియను పేరఁదేజరిల్లు
నుగ్రసేన మహీపతికగ్రసుతుఁడు
కంసుఁడతిహింసకుఁడు కులపాంసనుండు. 44

వ. అటుపిమ్మట నొకప్పుడు వసుదేవుండు మధురానగరంబున దేవకీదేవిం బెండ్లియాడి యతులహర్ష ప్రకర్షంబు నొందుచు భార్యతోడం గూడుకొని పరిజనవృతుండై యానగరీలలామంబునుండి బయలువెడలి నిజభవనంబునకు వచ్చునిచ్ఛచే ననుపహతమనోరథుండై రథారోహణంబు గావించెను.

సీ. భగినీజనంబుపై బరఁగువాత్సల్యంబు
ప్రకటించుచును మోదభరితుఁడగుచు
బంగారురథములు పదివేలు దనతోడ
రాఁ గంసుడపుడు సారథ్యమొందెఁ
గూతుపై ప్రేమచేఁ దాతయా దేవకుం
డమితహర్షంబుగా హరణమొసఁగె
ప్రాజ్యపూజ్యంబులై ంహిమీరు రథములు
నశ్వరత్నంబుల హస్తితతుల

గీ. మంచిగుణరూపములతోడ మించునట్టి
దాసదాసీజనంబును దగుధనంబు
భూరివస్తువిశేష సంపూర్తిమీర
నట్టి విభవము గొని వచ్చునట్టియెడను. 46

మ. అరయన్ వారవిలాసినీ శుభదవాదాంకూరముల్ గీతనా
దరవంబుల్ ఘనకాహళీ కలకలధ్వానంబులున్ భూనభో౦
తరముల్ నిండగఁ గంసనిర్వృతివిఘాతంబొప్ప నాకాశవా
ణిరహిన్ బల్కెను నీదుచెల్లిగనుపున్నెంపుంసుతుండష్టమో
దరుడెన్నన్నిను జంపగాదగునికన్ తథ్యంబుగానంచొగిన్.

సీ. ఆవాక్యమును గంసుడాలించి వికలిత
హృదయుఁడై దేవకినదయుఁడగుచు
గొప్పగట్టిగబట్టుకొని క్రోధమున నామె
నటుజంప నుద్యుక్తుఁడగుటఁ జూచి
కష్టాయమానుఁడై కఠినాత్ముగంసుని
గని వసుదేవుండు కరమువట్టి
సారమృదూక్తుల నూరడించిన దన
మదిమరలింపక మారువలుక

గీ. వినుచు ప్రాణప్రియాభంగ భీరుఁడగుచు
నెద్దియును సేయ దోచకయ్యెడను శౌరి
పరవశత్వముగొని కొంతవడికిఁ దెలసి
మరల ప్రకృతినిగొని యిట్లు మదిఁదలంచె. 48

గీ. సాంత్వనోక్తుల వీనినిశ్చయమునిపుడు
గరిమవారింప శక్యంబుగాదటంచు
దలచి ప్రియయెడ బ్రేమవిహ్వలతబూని
ధీరతనుబల్కె నిటువసుదేవుఁడపుడు. 49

వ. భగవంతుండవగు నోభోజకులతిలకా! ప్రసిద్ధంబగు దీనదయాళుత్వంబుగలిగి దిగంతవిశ్రాంతంబగు యశోవిభవంబుగొన్న నీకిటుల గరుణింపదగినదియును, దోడబుట్టిన దయ్యును నాత్మజంబోలె నానందంబు నొందింపదగినదియును నగు నీదీనయగుదానింబట్టి చంపసమకట్టుట యుక్తమైనదేనా! కాబట్టి యిక 50

వ. ఏమంటివా! నీకెంతయు మహాభీతిహేతుభూతంబగు సంతానంబీమెకు బొడముచెడల తత్క్షణంబుననే నీచేఁ జంపబడుఁగాక! యని నుడివెను. 51

క. పరిణామకాలమున గడు
గరమగునానుడువు హితముగావిని యపుడా
దురితుఁడు గంసుఁడు మరలెను
వరభగినీవధ విధానపరుషమెడలఁగన్. 52

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుదేవుండు కంసునికింగల తన సతిం జంపునిచ్ఛను దొలగించి ముదంబున దనసదనంబునఁ బ్రవేశించెను. 53

గీ. తీరుగానంత మరికొన్ని దినములకును
వరయశంబును, నామంబుబడయునట్టి
సుతునిగనె దేవకీదేవి సురుచిరముగ
నింద్రదిశయల పరిపూర్ణచంద్రునట్లు. 54

వ. తరువాత యదుపతియగు వసుదేవుండును తన తనయజననంబును వినుటవలన గలుగు నానందంబు ననుభ

వించి సత్యవ్రతాన్యాసంబునకు వెరచుచు నట్టిసుతునింగొని చని
బహుకష్టతరంబుగాఁ గంసునకు సమర్పించెను. 55

గీ. కంసుఁడాతని యనివార్యకలిత ధైర్య
మమితవీర్యంబుగని కొనియాడిపలికె
భయములేదీతనివలన బాలునితని
భవన మొందింపుమీ! యెన్మిదవకుమారు
వింటిమనుఘాతకుండను వింటినుడువు. 56

వ. అని యిట్లు కంసునిచే ననుగ్రహింపబడినవాడయ్యును దనమనంబున శంకించుకొనుచునే వసుదేవుండు నందనుం గైకొని నిజనివేశంబు బ్రవేశించెను. 57

వ. అటుపిమ్మటఁ గంసుఁడొకప్పు డనవరతంబు బృందారకబృందంబుచే వంద్యమానచరణారవిందంబులు గలుగువాఁడును, నరవిందభవనందనుండును, నమరమునిబృందారకుండును,నవిరతవిగ్రహాసముత్సుకుండయ్యును సముజ్ఝితవిగ్రహాభినివేశంబుగలవాఁడును,నధరీకృతగుణగణంబుగలవాఁడయ్యును మురరిపుగుణగణంబు వీణాగానంబున గొనియాడువాఁడును భగవంతుండును నిఖిలనిగమ ధర్మమర్మనిర్భేదన విశారదుండును నగు నారదుంగనుగొనియెను. 58

వ. అటుపిమ్మట నారదుండును యథావిధ్యుక్తంబుగ గంసునిచే బూజింపబడినవాడై వానితోనిట్లని వచించెను. 59

చ. అలరెడువృష్ణివంశ్యులును నావసుదేవుఁడు దేవకాదులున్
గులికెడునందముఖ్యులును గోపకులున్దగువారికాంతలున్
బొలుపుగదేవతాళులను బుద్ధినివ్యాకులసేయవద్దు నిన్
గలయు బకాదులాసురులుగా నిను మున్నగుకాలనేమిగాఁ
దెలియుము శ్రీరమావిభుఁడిదేయదునాథుఁడుగాజనించుదాన్.

వ. అని యీరీతినీతినుపదేశించి నారదుండుజనినవెనుక నతని వచనరచనచే దెలియబడిన యాదవదేవభావంబువలన గలిగిన భయంబు దొలగించుకొనుటకై దేవకీవసుదేవుల సంకెళులంగట్టి కారాగారంబునంబెట్టి తనజనకునింగూడ దిరస్కరించి సూరసేనవిషయంబును నిజశాసన విషయీకృతంబు గావించుకొని చాణూర,జరాసంధ, కేశి, మహాశన, ముష్టికా, రిష్ట, ధేనుక, బక, తృణావృత్తాది, దానవాళులతో బరివృతుండై యపుడమితంబగు యదుకదనంబొనర్చెను. 61

వ. తరువాత భగినీగర్భసంభూతంబగు నర్భకషట్కంబునం దునిమివైచెను. 62

చ. అలరుచునుండు తద్భగవదంశను బూనిన శేషనామకున్
గలిమిని దేవకీసుదతి గర్భముదాల్చెను శౌరిభీతుఁడై
వెలయగనట్టి గర్భమును వేగొని నందకులంబుభ్రాంతిచే
నలరిచిరోహిణీజఠరమందిడ నాజ్ఞనిడెన్ స్వమాయకున్.

*సీ. శ్రీమీరుభగవదుద్ధామానువిద్ధమా
శేషాఖ్యగర్భంబుఁ జెన్నుమీర

గా వినతుల్ గాంచు దేవకీదేవి దా
ధరియించియుండుట హరియెరింగి
కంసుభయంబునన్ గాపాడుటకు దాని
నాకర్షణ మొనర్చి యతిరయమున
సర్వజనంబులన్ సమ్మోహ మొందించి
పటుయుక్తి జని నందు వ్రజమునందు

గీ. సరసతరరోహిణీ సతీజఠరమునను
పొందుగానుంచుమని తగుబోధచేసి
శీఘ్రగతిజనుమనుచునుఁ జెన్నుమీఱ
నపుడు తనమాయకట్టుల నాజ్ఞయొసగె.

గీ. అప్పుడామాయచే హరిచెప్పినటుల
భద్రముగ నంతయునుఁ జేయబడినపిదప
ప్రవిగళితమయ్యె దేవిగర్భంబటంచు
పురజనంబెల్ల నాక్రోశమునురచించె. 64

గీ. తెల్లనగు దేహకాంతిచే నెల్లదిశలఁ
దెల్లముగసేయు కొమరుని యుల్లమలర
రోహిణీదేవి గనియెను రోహిణిగతి
పొందుగను వ్రజబృందమానందమొంద. 65

వ. తరువాత భగవంతుండగు హరి వసుదేవుని మనో
రథంబు బూరించుటకై దేవకీజఠరంబునం బ్రవేశించెను. 66

వ. అపుడొక సమయంబునం గంసుండు ననుభూత
పూర్వంబగు శోభనొందియున్న యామెనుజూచి నిశ్చయం

బుగ గర్భవతిగ నెంచి శీఘ్రింబుగా నిపుడీమెకు బొడమెడు సంతానంబె నాకత్యంతభయహేతుభూతంబైనదని తలంచి చింతాసంతానతంతువితానంబుచే నెంతయుంగట్టబడు నంతఃకరణంబు గలవాఁడాయెను. 67

—♦ బ్రహ్మాదులు దేవకీగర్భస్థుఁడగు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. ♦—

వ. అటుతరువాత సురలందరును బితామహాపురస్సరులై నారదాదిసురమహానులతో గూడ లోకంబునకుడిగివచ్చి చతుర్దశభువనంబులను గర్భంబున ధరించియున్నవాడయ్యును దేవకీగర్భగర్భభవనమధ్యంబున నధివసించియున్న భగవంతుండగు నంభోజనేత్రు నివ్విధంబున వినుతించిరి. 68

వ. అటులనే

క. దూరీకృతాతి దురితా
దారిద్ర్యారణ్య దావదహనా సదయా
ధారుణిధర దామోదర
దారుణదారణవినతులు దానవహరణా. 69

క. నీలాభ్రకాంతిచయసమ
నీలాకళ్యాణజాల నిధి కరుణాబ్ధీ
లీలాలయ పలలాశ ప
లాలాధికవాతజాత లక్ష్మీశనుతుల్. 70

గీ. అన్నిటికి ద్రష్టవీవె దృశ్యమదిగాద
టంచునెంచియు పిదపదృశ్యమదినీక

నన్యభూతముగాఁగని యట్టిమతియు
విడిచిసంవిత్సుఖై కకోవిదులునిన్నె
ధ్యాన మొనరింతురి స్వస్వరూపానుగతిని. 71

గీ. లీలజగము సృజింప బాలింప జంప
కర్తవీవని యనుచుండ్రు గానిసదయ
హృదయుఁడవునీవు సంహారమెట్లొనర్తు
వనుచు నది నమ్మఁగాజాల మనఘచరిత. 72

గీ. ఘనతరానంద జలబిందు కలితనయన
ముద్గమితకంపముద్భూత గద్గదంబు
విపులతరరోమ హర్షంబు వెలయునటుల
సంవిదరవింద మకరంద సరసబిందు
సొందుచునినుగొల్చి ముద మొందుచుండ్రు మునులు. 73

చ. వలనుగ నీదుపాద నవపల్లవముల్ గొని పాపవారిధిన్
జెలువుగ దాటుచున్న ముని శేఖర మానసముల్ బలిష్ఠమై
యలరెడు గాత్రయష్టిగొని యారసుఖామృతపూరదీర్ఘి కా
వళిని మునుంగుచుండె ననివారణకారణ, కారణాత్మకా!

చ. శ్రితగతినీదుపాద సరసీరుహజాత పరాగజాల సం
గతి శిలయుఁ జలించి నిజగాఢజడత్వము బాయుదేహులం
చితహృదయంబునందు నినుజేర్చి సదాపరిరంభ మొంది య
ద్భుతముగ స్తంభభావమును బొందెద రెంతొవిచిత్రమీశ్వరా!

గీ. గోరులను జీరఁబడుట విదారితమగు
హృదయమునుగొంట గర్వివై యెసగునీదు
వైరికుచితంబెకాని నీభక్తవరుల
హృదయసద్గ్రంధి భేదిల్లునిదె భవద్వి
లోకమునవింత నరహరీ! లోకమునను. 76

చ. తెలియగరానిచాట భవదీయయదార్థత జెప్పలేక దా
దెలిపెస్వశక్తిలోపమును దెల్లముగా శ్రుతియొక్కవాక్కుచే
వలనుగనట్టులుండ నినువర్ణనసేయగ మాకుశక్యమే
పొలుపగు నీకృపాబ్ధిముబ్రోవగ నొప్పునుగాక మాధవా

క. అరవిందనయను నిటులఁ
విరివిగ నుతియించి కంసపీడితయగునా
వరదేవకి నోదార్చియు
వరసురలపుడేగిరి తమభవనంబులకుఁ. 7

వ. అటుపిమ్మట దేవకీదేవి దాహృదలక్షణంబుతో
నుపలక్షితయై విలక్షణంబగు కొండొక శోభావిశేషంబునొం
మెల్లమెల్లన వివిధభూషణగణంబును విడచి యపచితబల
బైనదయ్యును, సముపచితరుచినిచయంబుగల యవయవంబ
లను ధరించెను. 7

గీ. చెలువుగా క్షణమెవ్వాని చింతనమున
నిరతసారూప్య మొందగానేర్తు రట్టి
యభవునీలుని గర్భమందలరదాల్చి

గౌరయగుచును వసుదేవ దారయప్పుడు
విమలమగు తద్విరూపభావమువహించె. 80

గీ. స్వల్పమగునామె మధ్యంబుప్రబలగర్భ
భరముచే గౌరవమునొంది బరగుచుండ
సతత తద్దార్ఢ్య కృద్వళిచ్ఛలముగొనిన
కనకదామావళుల్ గడుతునియలయ్యె. 81

గీ. మున్ను గాంభీర్యమునుగాంచి పొల్చునట్టి
యామెనాభి మహాబిలమగుచు నలరు
గర్భవిస్ఫురణను నిష్ప్రగాఢయయ్యె
విష్ణుపదమిషమున మహాబిలతగొనియె. 82

— ◆ శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించుట. ◆ —

వ. తరువాత నొకశుభదినంబున సకలమానవలోకంబు నమందానంద కందళితంబై యొప్పుచుండ దళితంబులై మనుజభువనకలుషంబులును, కలుషంబులై విమతహృదయకమలంబులును, విమలంబులై సకలసలిలాశయంబులును, విమలాశయంబులై విబుధజనసమూహంబులును, సమ్మోహితంబులై సకలాసురగణంబులును, భాసురతరంబులై సకలదిశాంతంబులును, శాంతంబులయి జీమూతగర్జితంబులును, తర్జితంబులయి వ్యసన నిర్ఝరంబులును జర్ఝరంబులయి సకలసమయారిష్టంబులును వృష్టిదంబులయి కల్పపాదప సుమతరంగితంబు

లును తరంగితంబులయి గీర్వాణ వరవర్త్మినీ నృత్తంబులును వృత్తంబులయి గగనకల్లోలినీ కల్లోల మాలికా కలకలంబుచే విడంబించి దట్టంబులై నిర్జర జయడిండిమాడంబరంబులును గలిగి వెలయుచున్న సమయంబున నమ్మధురానగరంబున నర్ధరాత్రింబునందు చంద్రసూర్యాగ్ని తేజః త్రితయంబును దిరస్కరించి జగత్త్రయంబు నుద్భాసితంబుగా జేయుచు ననుద్భూత పూర్వంబగు నొక్కమహాతేజంబు ప్రాదుర్భవించెను. 83

గీ. దేవకీదేవికి జనించె ధీరుఁడగుచు
లలితగతినప్డు శ్రీవత్సలాంఛనుండు
అప్పుడతనిగాంచుటకువలె నలరుశశియు
నానరప్రాచీదిశాంగన కుదయమయ్యె. 84

సీ. వసుదేవబహుతపః ఫలరూపకుండును
బాలారుణప్రభా భాసురుండు
ఘనపుణ్యులకు సదా కరతలామలకంబు
భవ్యకృపారస వారిరాశి
సారసుధారస ధారాధరాయిత
నయనధారాంచితానన యుతుండు
అమిత తేజఃపుంజమై రహిమీరెడు
శుభలక్షణాన్విత శుభ్రమూర్తి

గీ. మైననిజబాలకునిచాల హర్షమొదవ
మరలమరలను వీక్షించి మదినిముదము
గదురతల్లక్షణంబుల గరిమగాంచి
కాంచివసుదేవుఁడానంద కలనజెందె. 85

సీ. యదువంశమునకు మహాభాగ్య విభవంబు
కళ్యాణనిధి రమ్యకళలవాఁడు
నెరిమించు నలయింద్రనీల కాంతులమీరి
దనరారు శ్యామల తనువువాఁడు
తగుశంఖచక్ర గదాధనుర్బాణముల్
కరములధరియించి మెరయువాఁడు
మస్తకంబున రత్నమకుటంబు గలవాఁడు
పీతాంబరము మేన వ్రేలువాఁడు

గీ॥ వక్షమునకౌస్తుభముతోడఁ బరగువాఁడు
ప్రస్ఫురల్లీలలనుచాల బ్రబలువాఁడు
నైనతనబాలకునిగఁడు హర్షముగను
గాంచివసుదేవుఁడానంద గరిమమొందె. 86

సీ॥ అలపాండునృపతనయుల కులదైవంబు
గురుకరుణారసం బొరయువాఁడు
తరళలావణ్యసుధావారిరాశికి
వేలయౌతనువుతో వెలయువాఁడు
సుగుణరత్నములకు సురుచిరాంభోనిధి
పుణ్యమూర్తియనంగ బొల్చువాఁడు

చకచకలీనుభాస్వరదీప్తి దశదిశల్
వెలుఁగొందఁజేయుచు నలరువాఁడు
గీ. నైనదనదనందనుని గడుహర్షముగను
మరలమరలను వీక్షించి మదినిముదము
గదురఁదల్లక్షణంబుల గరిమగాంచి
కాంచి వసుదేవుఁ డానందకలననొందె. 87

వ. తరువాత నయ్యానకదుందుభి యివ్విధంబుగా నత్య
ద్భుతానుభావుండును నభూతపూర్వుండునై యావిర్భవించిన
యయ్యర్భకుంగాంచి చతుర్భుజునిగా నిశ్చయించి నిర్భరా
నందసింధు నిమజ్జనంబుగావించియును మరల సలిలావగాహ
నంబొనర్చి మానసంబునందె గోశతంబును బ్రాహ్మణ
సాత్కృతంబుగావించి భావించి భగవంతుండగు నయ్యంబుజ
లోచనుం బ్రస్తుతించెను. అటులనే— 88

—• వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. •—

ఉ. ఈవు పురాణపూరుషుఁడ వెన్నగుణోన్నతిలేదు చేష్టయున్
వావిరిగానరాదు హితవాక్కుల కందవు చేతనత్వము
న్నేవల మూనితీవహహా! నీయెడలన్ శ్రుతివామలెట్లు దా
మేవిధిరక్తిఁ జెందెదరొ యెల్లజగంబుల మోహపెట్టునీ
తావున డాయుమాయ సతతంబున జేయఁగదా! గదాధరా.
గీ॥ ధరణిఁగళ్యాణనిధివి యుదారుఁడవుద
యాళుఁడవునీదుభటులు గృతార్థులనియు

దలచినినుఁగొల్చు సేవకధనమెగొందు
వందుచే నతిరిక్తుఁడై యతఁడుపిదప
నాత్మలబ్ధియె లాభమంచరయు నహహా ! 90

చ॥ స్థిరననురక్తిమీరఁగ సుదృగ్జనవశ్యత గొన్నయట్టినిన్
బరజనతాదురాపునిఁగ బాగుగనెంచి యభీష్టయో భవ
ద్గురుతరభక్తిప్రాపుగనుఁగొందురు సుబుద్ధులు తద్విశేషతన్
బరగిన మేలొనర్తు వదిబాసిన లేదుఫలంబులేశమున్. 91

చ॥ పరులగునీదుసద్గుణ నిబద్ధులు భక్తులుముక్తులౌ టెటుల్
గురుతరవేదనాన్వితులుగూడ సుఖాబ్ధినిమగ్నులౌ టెటుల్
వరమగునీదుధ్యానమున ద్వత్ప్రకృతిన్ గొనువారలెట్లునీ
చిరతరమాయదాటెదరు చిత్రమహో! జగదింద్రజాలభా
స్వరతరపింఛ! నీదుఘనవాంఛ, గదాధర! శ్రీపరాత్పరా!

చ॥ అలరుతమంబుచే విరసమౌభవకూపమునొందు ధీరులా
వలనుభవద్గుణంబులను బట్టుకనెట్టులొ పైకి వత్తురు నిన్
గలితసుధాబ్ధిమగ్నతనుగాంచు మహాత్ములునైనవారికిం
పలరమతింజఱింపనిరయంపు తలంపును నెట్టుబుట్టెడున్.

*చ॥ అతిదళమాతమఃపరిచయంబునశుష్కభవాంధువొందితా
మతులితలీలదావకగుణాంచితరజ్జువులూని ధీరులా
యతగతి బైకివత్తురు సుఖాంబుధినైతగునట్టినీయెడన్
సతతసమగ్నులౌటది వెసన్ మఱలన్నిరయప్రసంగసం
గతమతిగూడవీరులకు గల్గుటయెట్లగునో పరాత్పరా.

ఉ॥ తీరుగనిట్లు శౌరినినుతించి నుతించి నమస్కరించె బల్
సారులుచూచిచూచియును సాహితినొందగజాలడయ్యెనిం
పారగగాంచి కాంచి సుకృతాత్మునిగాఁ దనుదాదలంచెత
ద్వైరిని మెంచిమెంచియమితంబగుభీతిని జెందెనాత్మలోఁ

—• దేవకీదేవి స్వామిని స్తుతించుట •—

వ॥ పిమ్మట దేవకీదేవియును నమందానందకందళితుం డగు ముకుందునకు వందనంబుగావించి సుధాసారసారంబుల గు నమితనుతులొనర్చి యిట్లని ప్రార్థించెను. 95

వ॥ భగవంతుండవగు నో వాసుదేవా! యిట్టియనను భూతచరంబును నదృష్టపూర్వంబును ననురూపంబును నగునీ రూపంబు నస్మాదృశులగువారి చర్మచక్షువులకు జూపవలదు. దీనింబరిహరింపుము. 96

వ॥ మఱియును దేవా! నీవుతనయవిరహదూయమా నమాననయగు నీమె నానందింప జేయుదువుగాక శత్రుభ యంబునుగూడ నెడబాపుదువుగాక, స్వామీ! యని వధూ వరులిర్వురుం బ్రార్థించిరి. 97

వ॥ ఇవ్విధంబున బల్కుచున్న తనయవిరహాతురు లగు మాతాపితృలనుగూర్చి మురశాసనుండు సాదరంబుగా నిట్లు పలికెను. 98

గీ॥ పూర్వమున మీరలిర్వురు పొందుగాను
పృశ్నిసుతపాంహ్వయంబున వెలసినన్ను

బూనితప మొనరించుటఁ ముదితమాన
సాన్వితుఁడనై తియటు పరమాదరమున. 99

గీ॥ అరయగనుమీకు తనయుఁడనగుదుననుచు
వరమొసంగితిగావున వన్నెమీర
నిపుడిటుజనించినాఁడ నేనిచటమీకు
ప్రియముగావించుటకు గడువేడ్కతోడ. 100

గీ॥ భవ్యులగు మీరలు మదనుభావముసను
నెంతలోశోకవార్ధి దరింతురంత
లోనన న్నెవ్వరును గానరానిపగిది
నందుమందిర మొందింపు డంద మొంద. 101

గీ॥ పెంపుమీఱుభవాబ్ధి దరింపజేయు
ప్రౌఢభగవంతుఁడిటువల్కి ప్రాకృతుఁడగు
శిశువులీలనుగొని చవుల్ జెవులనెనయ
ఘనతరధ్వని వెలయరోధన మొనర్చె. 102

గీ॥ మాయయును నయ్యెడలనందజాయయందు
బొడమెనాహరిమాయచే మోహితులుగ
నైరికంసునిదగునట్టి యంతిపురిని
పాలన మొనర్చుచుండెడు బంటులెల్ల. 103

వ॥ అనంతరంబున వసుదేవుండును జనార్దనప్రేరితుం
డై నందుమందిరంబునొందఁగోరెడు డెందంబుతోఁ దత్క్షణం
బున నిగళబంధవిగళితుండై, సుతునింగొని సూతికానికేతనం

బునుండి బయలువెడలి గత్యనుకూలంబుగా నప్రియత్నసం
భవంబగు నర్గళవిఘటనంబుగనుంగొని ఫణిపతిఫణాగణంబు
చేత వారిధారలునివారితంబులగుచుండ నతిత్వరితంబుగా నం
తఃపురంబునుండి బహిర్ద్వారంబువెలువడి యమునానది గమన
మార్గంబు నొసంగుటంజేసి నావయెక్కనక్కరలేకయే దానిం
దరియించి, నందవ్రజంబును బ్రవేశించెను. 104

గీ॥ నందుమందిరమొంది యానందముగను
శౌరియర్భకుని యశోద శయనముననె
యుంచియపుడామెసుతను గ్రహించి సంత
సమునగొనివచ్చి నిజనివేశంబుజొచ్చె. 105

గీ॥ ధన్యుఁడాతఁడు దానిని దారయెదుట
నుంచిచరణంబులకును మున్నొప్పుచున్న
నిగళయుగళంబుమఱలను నగనుబోలె
దాల్చి యెప్పటియట్లను దావసించె. 106

గీ॥ నందసుందరివసుదేవ నందనుఁదన
నందనుండను భ్రాంతినానందమొందె
నట్టిదచ్చట నిశ్శంకనగుపరత్వ
బుద్ధిచేనామెకు సుఖంబుబొందదగునె. 107

వ॥ తరువాత నంతఃపురద్వారంబులును, పురగోపురం
బులును, నెప్పటివలె నావృతంబులగుచుండునప్పుడు బాలికా
కలకలంబాలకించి,నిలయపాలికలు దెలిసికొని త్వరగొని కం
సునితో సుతావతరణంబును విన్నవించిరి. 108

వ॥ అప్పుడాకంసుండును, తద్వాక్యంబును వినునంతనె పిడుగుబడినవానివడువున, వజ్రఘాతంబునొందిన ధరాధరంబు చందంబున సమధికంబగు హృదయవేదనంగొని నిజవిలయ హేతుభూతుండగు నంతకుండనిభయంబు నొందుచు బురుద గోతంబడిన కరికరణి నేమిసేయుటకుందోచక ద్వివిధంబగు నరిష్టంబునొంది కృత్యాకృత్యంబులందెలియక కరుణమాలి హింసించుటకు తనయనిమ్మని దేవకతనయను యాచించెను. అప్పుడామె పాపాశయుండగు వానికిట్లు మారుబలికెను. 109

ఉ॥ చక్కనిచంద్రసన్ముఖులసౌమ్యులరమ్యులమాననీయులన్
బెక్కురసూనులన్ దునిమి పీడయొనర్చితి భీరువై నదీ
తక్కినదీనపై ప్రియముదాల్పుము ఖేదమొనర్పవద్దికన్
దిక్కరుచెల్లి నాధి నిమాలింగొనుదానను గారవింపుమీ
వక్కలపర్వతాళిఘనాశని తాపమునబ్బుడార్పడే. 110

వ॥ అని యివ్విధంబున నతికరుణంబుగా దీనారవంబున ముఖరితంబులగు హరిదంతరంబులుగలుగునటుల నాలపించుచున్న దేవకీవసుదేవులను గణనసేయకయే యాబాలిశుఁడా బాలికను బలాత్కారంబుగా గ్రహించి పైకెత్తియొక శిలాతలంబునంబడవైచుట కారంభించెను. 111

గీ॥ దేవకీదేవియబల యధీరగాన
నా మెమాటను వినకుండుటది యుచితమె

సంత తానక దుందుభి శబ్దమైన
వినడ నెడుమాట గనవయ్యె విస్మయముగ. 112

వ॥ అపుడామాయాబాలికయును సత్వతనలీలాకాశలంబుగొని తత్క్షణమంతరిక్షమార్గమున నటించుచు సురసుందరీరూపంబునొంది యామె, విస్మయమానమానసుండై డిల్లవడి నిశ్చేష్టుండై చూచుచున్నకంసుంగాంచి యిట్లనియెను.

వ॥ ఓరీ! మూర్ఖకులతిలకా! యిట్లు బాలిశనగు బాలను ననుజంపుటచే నీకేమి ప్రయోజనమున్నదిరా? 114

వ॥ మఱియును నిన్నుఁ బూజించుటకొఱకు నిరంకుశమహిమానుభావుండగు మహానుభావుం డొకఁడీ భూతలంబునసముద్భూతుండై వర్ధిల్లుచున్నవాఁడు సావధానంబుగా నది నీవవధరింతువుగాక! యని యంతర్ధానంబునొందెను. 115

వ॥ అపుడు కంసుండు నత్యంతమర్మచ్ఛేదకంబులగు తద్వచనంబులచేత జర్ఝరితహృదయకోటరంబుగలవాఁడై కొండొకకర్కశదశావిశేషంబునొంది వసుదేవుండే శరణంబుగా జేయదగినవాఁడనెడు బుద్ధినొందెను. 116

గీ॥ తనయపీడన వజ్రఘాతములనొంది
నట్టి ఘనవసుదేవాద్రియపుడు కంస
వారిధరకృత వాక్యాంబు ధారలుగొనె
శిరమునను, గుర్విగద! యుర్వి, జీవనాశ! 117

వ॥ దేవకియును నూరడింపుమాటలచే హృదయోల్లా సంబునొసర్ప నేర్పుగలిగి పశ్చాత్తాపంబునొంది ప్రార్థించు చున్న కంసుని దక్షిణంబునసె యానందింపఁజేసెను. 118

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బుండరీకలోచన విలోకనంబువలన సకలబంధఁబులచే విడివడినవారి దంపతులకుంగూడ నిగళ బంధంబులు విగళితంబులుగానొసర్చి ప్రసాదమేదుర హృద యారవిందంబులు గలవారలుగనొసర్చి వారిచే నోదార్పఁబడి కంసుండు నిజసదనంబునకుం జనెను. పిమ్మట— 119

వ॥ తరువాత నవగతరుచినిచయంబు గల విధునితో విరహావిధురితయగు రజనీయువతి పరిదేవనవిరావంబులుగా వెలయు నానావిధవిహగవిరుతంబులచే ముఖరితంబులగు దిఙ్ముఖంబులు వెలయుచుండ, పూర్వధరాధరంబుచే నవలంబ్య మానంబగు భాసురమణిముకురంబైయుండునో, లేక పరిసరం బులందు విస్ఫురత్కేసరంబులుగల వానరకమలావిలాస కోకన దంబై యుండునో, యాహా! లేక యవనీతలావతీర్ణుండగు మధు సూదనుని సేవించుటకు బలిసదనంబునుండి బయలువెడలిన భుజగేంద్రుని శిరంబునం దగుశిరోమణియైన పద్మరాగంబై యుండునో! అట్లుగాక రథాంగవిహంగంబులచే దూరీకృతం బగు విరహానలజ్వాలాపటలంబయి యుండునో! లేక ద్విజరా జవసుహరణంబుచే నముపగతంబగు, విగ్రహణంబును నిబర్హ ణంబును గావించుటకై దినకరకరాసము ధృతంబగు నేత్రలో

హాఫలకంబై యుండునో! యని యనేక భేదవచనంబు
నుల్లేఖ్యమానుండగుచు ప్రాగ్దిశాముఖంబును జుంబించుచు
భగవ తుండగు భాస్కరుం డలరుచుండునపుడు 120,

గీ. పాపహృదయుండు సంతానపాంసనుండు
నైన కంసుఁడు దుష్టాత్ములైన మంత్రి
జనులతో దన దురభిలాషంబుఁ దెలుప
సభకు జనుదెంచె తక్కినజనులవిడచి.

వ॥ అపుడు కంసుండు కపటబాలికయగు బాలి
బలుకబడిన సల్లాపంబునంతయు వారలతో జెప్పి పిమ్మ
తరువాత జేయందగినపనియును దెలియబలికెను.

వ॥ ఆమంత్రులును తదాజ్ఞాపరతంత్రులై జగంబు
దెల్లెడలను గలుగు నర్భకజనంబుల మర్దించుటకు గృతని
యులై బయలువెడలిరి. కంసుండు దానును నిజభవనంబున
జనెను. 1

గీ॥ అపుడు నందుఁడు సుతభావమొందియున్న
పరమపురుషుని ప్రత్యక్షభావకలన
నొందె నిర్వాణమానక దుందుభి కట
బంధమయ్యె నెదుట పరాత్పరుఁడు లేమి. 12

గీ॥ అట్టిసుతుఁ గౌగిటను జేర్చి యయ్యశోద
యతులితానంద మొందుట యబ్బురంబె!
సుముదమున నాతనిని హృదయమున జేర్చి
యతివిరాగులు లీలాప్తులగుటవింత. 12

క. వరవసుదేవజుమాయన్
బరవశయగు నందసతియె బడసె ముదంబా
తెరగున దేవకిబడసియదు
పరతత్త్వము గనినదయ్యు బహుచిత్రముగాన్. 127

వ. నందుండును నందనోదయ సమయంబున సముచితాసనంబునొంది యపరిమితగోశతంబులను గనకనికరంబును భూసురోత్తములకొసంగి నికేతనంబులను బతాకానికాయభూషితంబులనుగావించి దిశాముఖంబులను పటహదుందుభి నిస్సాణరవముఖరితంబులుగా జేసి వేశ్యాంగనలు లాస్యలీలాలాలసలై నటనంబు సేయుచుండ గాయకులు కర్ణరుజంబు నణగించు గానరసాయనంబుగా గానంబొనర్చుచుండ సుమనోగణంబులు సుమనోగణంబులు జల్లుచుండ నెల్లవల్లవులును సముచితానందవల్లవులై యొప్పుచుండ వందిమాగధులు కళ్యాణగాథలు ప్రకటించి కైవారంబులు సల్పుచుండ బ్రాహ్మణజాతంబులు మంగళసూక్తజాతంబులు వల్కుచుండ దక్షిణంబున నందనునకు సానందంబుగా జాతకర్మమంగళమహోత్సవంబును బ్రవర్తింప జేసెను. 128

గీ. తనువునువహించి విలసిల్లు ధర్మమట్లు
విష్ణుడు క్రమంబుగా నభివృద్ధినొందె
నట్లె కంసునిదుర్వ్యసనాంకురంబు
విపులను నిరంకుశంబుగా బెరుగుచుండె. 129

వ. తరువాత నొకప్పుడు నందగోపకుండు, వ్రజపరి
త్రాణభరంబునంతయు దన యనుజీవిజనంబున కొప్పజెప్పి
కాన్కయొసంగుటకై, మధురానగరంబునకు వచ్చి సమస్త
వస్తు సంపూర్ణుఁడగుటఁజేసి రాజును సంతోషపరచివచ్చియుం
డెనను మాటవిని వసుదేవుండు సత్వరంబుగా నతని దన నివే
శంబునకు దోడ్కొనివెళ్లెను. 130

గీ. పిదప మిత్రితభ్రాత్రులై విధివశమున
సంఘటననొందువారలు సంభ్రమమున
నొకరినొకరటు కౌగిటనొనరగూర్చి
యపుడనామయవార్తల నడిగికొనిరి. 131

గీ. చ్యుతసుతాశుఁడవగునన్న ! పొరదినీకు
నచ్యుతసుతస్పృహాజనించె నందువలన
మధురతరమగు సుతసారవిధముచేత
సంతతము వృద్ధిగాంతువే సంతసమున. 132

గీ. భవ్యుఁడా ! రౌహిణేయుఁడు భాస్వదమల
భవదుదవసితమున, తాతభవనముగను
దలచునా లేక పౌత్రిషిమన్ దానినతఁడు
మిత్రిగృహముగదలచు నోమిత్రివర్య. 133

గీ. అర్పితకరుండవై యిటులొప్పనీకు
నీదగనిదించుకయు లేదదిప్పుడిచట
నుండుటయు నర్హమునుగాదు మెండుగాను
వ్రిజమునకునేగుటుచితంబు భావుకముగ. 134

గీ. సంతతోత్పాతతతశత సంకులముగ
నైన ప్రజమును పేక్షింప నర్హమగునె
అన్న! యనినందుతోడ నయంబుమీఱ
నొప్పుగా జెప్పి వసుదేవుఁడూరకొనియె. 135

ఉ. శౌరికిసంతసంబానగి చక్కఁగఁదెల్పినవాని వాక్యముల్
కూరిమితోఁ గ్రహించి గుణగుంభితుతానను జీవులెయ్యెడన్
జేరికగల్గు గోపకులు జెన్నుగనన్గవగూడి రాగమేల్
శ్రీరహిమీఱుమందిరము జెందెనుబొందుగనందుడయ్యెడన్.

— కంసునిచే పూతన యను రాక్షసి పంపబడుట. —

క. చేతనపీడాతత్పర
యాతనలొందింప నిపుణయగుచు దురాశన్
బూతన, యఖిలార్భకజన
పాతనచణాయష్టు నందభవనమునొందెన్. 137

వ. ఆ యాపూతన కంసశాసనంబును శిరంబునధరించి కమనీయతరంబగు కామినీరూప సంపదనువహించి యిలాతలంబునంగల బాలికబాలకులను వంచించి హింసించుట కాసక్తిగలదియై నందభవనభూషణీభూతుండును కపటబాలకుండును నగు వనమాలినిగని బాలలీలావిలోకనంబుల నాలోకించుట కాసక్తిగలదానివలెనందంబున దనహస్తంబుల నతనిం గ్రహించి తదీయమధురభాషణ శ్రవణాభరణంబున బరవశంబగు నాశయంబుగలదానివగిది కొంతాసవప్రమోదభరంబు నభిన

యించుచు హాలాహలనిలయంబగు దనకుచయుగళంబునండలి స్తన్యంబును బానంబు సేయించెను. 137

వ. ఆయదునందనుండును త్రిభువనంబుల మోహింప జేయు సమర్థుండనగు నన్నుగూడ నిది వంచించుటకు బ్రయత్నించుచున్నది గదా! యని దాని యభిప్రాయంబు దెలిసికొని తదపరిమిత శరీరబలంబును గర్వంబును ప్రాణవాయువులతో గూడ సర్వంబును బీల్చివై చెను. 138

గీ. పూతనాప్రాణవాత సంఘాతములను
స్తన్యపానమిషంబునదా్రవె నీతఁ
డందుచే, జక్రి యనవచ్చునైన నితఁడు
జెందు గరుడాదరంబును జిత్రముగను. 139

గీ. పూతనయును జగత్ప్రాణములను గ్రోలు
హరియుదత్ప్రాణవాయువు లాహరించె
నపకృతి సమానమౌగాని యద్భుతముగ
నలమరుత్తతికది శతృవతఁడుహితుఁడు. 140

గీ. చాల విషపూరములు దానిపాలు ద్రావి
యతఁడొకింతయు వ్యధనొందడయ్యెనపుడు
విషధి యతనికినిలయమై వెలయుచుంట
తత్సుతయునిష్టతమయౌచు దనరుచుంట. 141

గీ. అపుడు పూతన చాల్చాలుననుచు భిన్న
మైన సర్వాంగసంధి బంధానుగతిని

యొకప్పుడు దన తొడలపై నిడికొనియున్న సమయంబున
శిఖరభరంబునుబోలె నబ్బాలకుని కళేబరంబునునిమిషమా
బైన సహింపజాలదయ్యెను.

గీ. ఉదరమున సర్వలోకంబు లొప్పుచున్న
శుభతరుండౌతఁ డబలయశోదయరయ
విస్మయమునొందరాని యీవిషయముననె
యబ్బురమునొందిరయ్యెడ నవనిజనులు.

గీ. అపుడు పరమాద్భుతమునొంది యయ్యశోద
బరువును సహింపజాలక బాలునచట
బుడమిపైనుంచి గృహకృత్యములను జక్క-
బరచుటకునేగె నల గర్భభవనమునకు. 1

గీ. పరగుసుడిగాలివలె తృణావర్తదనుజుఁ
డర్భకునిదూఁదివలెగొను చరిగిపైని
బరువుకోర్వక విడుచుచో బాలుఁడతని
గళముఁబీడింపఁ బ్రాణవిగళితుఁడగుచు
నవనిపై గూలె రక్కసుఁడద్భుతముగ. 1

వ. అటుపిమ్మట యదుకుల పురోహితుండగు
మహాముని వసుదేవునానతింగొని నందుని మందిరంబునొం
యతనిచే యథావిధిగ బూజితుఁడై బాలురిద్వరకును ర
స్యంబుగా నామకరణ మంగళంబును విధిపూర్వకంబుగా
నారంభించెను. 1

గీ. రౌహిణేయుండు బలుండని రాముండనియు
నరయ సంకర్షణుండన బరగుననియు
జిష్ణుండగు వాసుదేవుండు కృష్ణుండనియు
నామధేయంబు లిడియె నాభూమిసురుండు. 150

ఉ. పోతముగాడితెంపు భవపూరితసాగరపోతమౌ గదా
యాతండుగాడు పాకమును యాదవపుణ్యసుపాకమౌ గదా
యాతతబాలలీలనికులయ్యెను మేలగునాత్మలీలలన్
భాతిగనల్ల కృష్ణబలభద్రులిలన్ ఘటియింతు మోదమున్.

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారసఝరీధరసారభవత్కటాక్ష శో
భాగురువీక్షణంబు లలభాసురకల్పలతాసుమావళుల్
గాగొని సత్కవీంద్రుండనగాదగు శ్రీనవకాళిదాసుమున్
బాగుగ దారచించనిది పండితమానస సద్విలాసమై
భాగవతాఖ్యచంపువున బాగుగనాదివిలాస మొప్పెడున్.

చ. శివగిరిజాకృపారస విశేషవరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహితీసుకవితా రసభాసురసుందరాఖ్య స
త్కవివిస్మృత మానసారభ సుధారసధారలమీంగు నాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ బ్రథమగణ్యవిలాసము పూర్తియైతగన్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజరాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలవహరి పరిత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితా చాతురీధురీణ తార్కికవిద్యా

విశేష ప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
ప్రథమవిలాసము
సంపూర్ణము.

శుభమస్తు.　　　శ్రీరస్తు.　　　అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యై నమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము.

ద్వితీయవిలాసము.

— ♦ శ్రీకృష్ణ బలరాముల బాలక్రీడాభివర్ణనము ♦ —

ఉ. నాదగుభవ్యజీవితమ, నాదగుసర్వధనంబ, ప్రాణమా!
నాదగుమాత, తాతయని నందునిసుందరిమాటిమాటికిన్
మోదమువిూరగా నతనిముద్దిడు ప్రేమకు బాలశౌరిదా
నాదట నెట్టమోబలుకు చంబకుజూపునమూల్యహాస లీ
లాదృతసద్విలాసములకంచిత లీలనమస్కరించెదన్. 1

చ. గుణరహితంబునిశ్చలముగూఢము నెంతయునల్పమాత్రమై
యొనరుచునస్థదానసదనుచ్ఛ్రపు భూతతతిన్ వహించు న
మ్మునిజనచిత్తగోళికను బొంది సుఖించు జగద్గురుండు, చే
కొనిసగుణాంబునంచలముగొప్పగుగోలను మోదమొందడే.

గీ. సంతతంబును సమ్మతం బొసంగునేది
యెలమినిగ్రహించి మధుసారమేదిగొనిమి

నట్టి తనచేతిదగు వ్రేలు నల్లబాల
హరియు జుంబించుటదియొక యబ్బురంబె!

గీ. తొల్లిపుట్టువునను హరితోకమైన
గాల్పగాజాలనట్టి యాస్వల్పవహ్ని
యిపుడు నాకెంతయని మదినెంచియేమొ
బాలహరిదీపశిఖనంటఁ బాలుపడియె. 4

గీ. మనమునందనప్రతిబింబమునుగ్రహింప
గోరి శౌరియు మనమునుజీరివైచె
నదెదలచి తనప్రతిరూపమంద, బాల
హరియునద్దము గోరులనదిమివైచె. 5

గీ. వెలయునలపూర్వభక్తనవీన భక్త
తతికినిర్వాణమే రమాపతియొసంగు
జగతినాహరికొక మహోత్సవమునందు
ఘనతరనవీన భక్తసంగతినిజేసి
యధికనిర్వాణసుఖమయ్యె నబ్బురముగ. 6

గీ. రూఢిమునిచిత్తమునను నిరుద్ధతయును
బరగుస్మృతితంతుసంతతిబద్ధతయును
బడసియున్న ముకుందుఁడాబాలకునకు
దనరెనిష్క్రమణోత్సవమున నిరర్గ
ళప్రమోదము యుక్తమా లలితగతిని. 7

గీ. తల్లియునుదండ్రియునునీవు ధరణినెవతె
కైతివని మాతప్రీతిచేనడుగు నర్భ

కుండు, నీకెయటంచునుఁగూర్మివలికె
నది యబద్ధముగానిదై యలరె బ్రకృతి
బడయుబాలునిసరియైన సుతువువలన. 8

గీ. భవనముననుండు స్తంభంబుబట్టిలేచె
హరికిశోరము తద్విలోకరుచివలన
దనరుబ్రహ్లాదవృద్ధితజ్జనకునకును
ఘనతరప్రశయంబది గలుగకున్నె! 9

గీ. ముగ్ధులగువారుగూడ నబ్బురముగాఁగ
నెవనిస్మరియించి సద్గతినెనయుచుందు
రట్టిబాలుండు ప్రతిపదమందు దొట్రు
పడుచునడచుట మాకుశుభంబులొసగు. 10

గీ. అరయనెవరు విపద్భావమందియెట్టి
బాలునిస్మరించి యురుగతిబడయుచుంద్రు
ధరణినాహరి మందమందంబుగాఁగ
నడుచునడకలుమాకునానందమొసఁగు. 11

గీ. ఎవనిపదపాంసుకలనచే నెనగుసుగతి
యట్టిబాలుఁడు హంసవిఖ్యాతిఁగొనఁడె
కృష్ణపదమదిస్పష్టమాదృష్టినందు
ధాత్రిరాష్ట్రిన లేమి చిత్రింబుగాదె. 12

గీ. అతని పదపద్మములను ముద్రితములైన
భూములను లక్ష్మినిలువకపోవుటెట్టు

లట్టి స్థలబద్ధ్మగయునుదానలసరోజ
కలితలక్ష్మిని మీఱుటగాదెవింత. 13

గీ. అక్క యంబరో తాతయటంచు బాల
శౌరికెలమిని తల్లిభాషలుగ్రహింప
జేసె నలవాక్కులెపుడు స్పృశింపవతని
ననుచు శ్రుతియెట్లువలికె దానబ్బురముగ. 14

గీ. సంకరత లేనిలీలను సర్వవర్ణ
ములనునిర్మించుచాతురి గలిగివెలయు
నితరసాధ్యంబుగానిదై యెవనియందు
నట్టికృష్ణుఁడు సర్వవర్ణాళిఁగానగ
శిక్షితుండయ్యె గురులచే జిత్రముగను. 15

గీ. చెలిమి నక్షరముగ్రహింపజేయుటకును
ప్రోడలనుగూడదిండికి బోవనీక
బద్ధులుగజేయు ప్రౌఢడింభకుఁడితండు
అక్షరాప్తికినిడి గురునాజ్ఞమీఱి
పారిపోవుట చిత్రమై బరగుచుండె. 16

గీ. నాదియీఁగజ మీఁదెద్దు నాదెయనుచు
కఱ్ఱబొమ్మలతోనాడ గడఁగెనతఁడు
ప్రోడతనమందుగూడ తక్క్రీడనంబు
వింత కాష్టాశ్రయంబగు వృషముచేత. 17

గీ. వత్సతతిఁగూర్చి యాఁపులవలననితని
కలరువాత్సల్యమును మదిఁదలఁచుచుండు
మనికమటుగానిచో జనార్దనుని యందు
వత్సలతనెట్లు నమ్మఁగావచ్చునహహా ! 18

గీ. అమృతకల్పంబుగాఁ దోఁపు సన్నకబళ
ములనుభుజియింపఁ జేసినిడి ముదితశౌరి
సతతపరితృప్తుఁడై యుండు నతనిఁబట్టి
పిరితికబళమున బాధించి బలిమిఁబెట్టు
వారిదగుగాని ముగ్ధ నానిదగునె. 19

గీ. అన్నమునుదినఁ దల్లిచేఁ బాధితుఁడగు
టదియొక విలాసమాత్రమ్ము యలరుఁగాని
పరమభక్తానురక్తుఁడౌ బాలహరియు
భక్తనైరస్యమును తాను బడయునెట్లు. 20

గీ. పాలనుహరించుచుండు నాబాలశౌరి
వామనత్వము గనుఁగొని పాలకడవ
లెత్తుగానుంచినను హరియించుచుండె
నెలమిఁవానిమహోన్నతి నెఱుఁగఁగాంచు. 21

గీ. తల్లిచే దొంగతనముచేతను లభించు
పాలఝురిఁగ్రోలి సంతృప్తిబడయునట్టి
బాలవనమాలిని దలంచి పాలకడలి
నేలినాఁడుండె ననుశంక యిప్పుడాదొలఁగె. 22

చ. అనిశముఁబొల్చు తానువిధుఁడయ్యునునయ్యెడనాఁడు వేడుకన్
జననినిఁజూచి యావిధుని సమ్మతి దెమ్మనిగోరెనట్టి యా
హనుఁగొని చూడనెప్డుస్వపదాశ్రితుఁడై తగునాతఁడొందరా
డనిమెఱుబుద్ధియుఁగొనినయర్భకముగ్ధత మోదమియ్యదే

సీ. చిరునవ్వుగల మోము జెలువొందఁగ నకార
ణంబుగా పలుమారు నవ్వువాఁడు
అవ్యక్తవర్ణంబులలర నత్యంతముఁ
బహుమధురంబుగా బల్కువాఁడు
మోదంబుగొను నయ్యశోదచే గరములఁ
బదములందున గట్టబడినవాఁడు
జెలువుగా బద్ధుఁడై చేతులన్ద్రిప్పుచు
నడుగులు దొట్రిలఁ నడచువాఁడు

గీ. నైన నల బాలకృష్ణుని హాసములును
ముద్దుమాటలు మురిపెముల్ బొలుచునడలు
కరయుగళవిభ్రమంబులు గాంచుటకును
గూర్మిమీరఁగ నెవ్వాడుగోరఁడిలను. 24

చ. అతిమధురంబులస్ఫుటతరాక్షరముల్గల ముద్దుమాటలున్
సతతముహేతుజాతమగు చక్కనినవ్వులు మందహాస సం
గతముఖుఁడై నిబంధనముగల్గియు జేతులుద్రిప్పియాటల్
హితమిడు తద్విలాసముల వెంతయు సంతసమొందఁజేయవే

చ. అలయకదొంగిలించి ముదమూరఁగఁ బాలనుగోరిలి వారిక
వ్వలనమృతంబొసంగునటస్వల్పఫలంబుగ్రహించిపిమ్మటఁ

బలుఫలముల్ దదీశులకు బ్రోగుగ దానిడు నల్పవిత్తమున్
దలకక గొంచు వెన్కన్వపదంబునె వారికొసంగునట్టి వాఁ
డలుగక సేయు నయ్యవినయాదిక మేరు సహింపరిద్ధరన్.

ఉ. పాలనుచాలగ్రోలి కడుబర్విడియేగుచు సాంత్వనంబులన్
మేలుగజీరజేరుచును మేనఘృతాన్విత దుగ్ధబిందువుల్
గ్రాలగనవ్వుచున్నతరి గాంచితదీయ విలాసచేష్టలన్
దాలిమినంబ యెంతటి ముదంబును జెందునొ చెప్పశక్యమే.

చ. అలరెడుబాలకృష్ణు సకలావయవంబుల గ్రాలుధూళిచే
గలువమణాంగు దచ్చరణకంజమునందలి పంకపాళిచే
వలనుగబంకమొల్ల నెడబాయును దన్నఖజాతలాలచే
లులితపుమేనలేపమది లోపమునయ్యెడు నయ్యశోదకున్
దెలియగలేము కారణముతీరుగ తత్కృతపుణ్యమెట్టిదో.

చ. గొదగొనియశ్రుపూర్ణముగ గుందుచుపాలిడుమంచు నెప్పుడ
య్యెదగొనిలాగుచున్ బుడమి నెంతయుదొర్లుచునూరడించినన్
వదలక సేయునప్రియము భవ్యతపఃఫలమైన దాట స
మ్మదమున మాతకెవ్వఁడును పూర్వహితంబొసగూర్పకుండునే

ఉ. అమ్మరో! పాలనిమ్మనగ నయ్యవి యిష్టములన్న నెస్తనన్
రమ్మ్రఘనా పిత్రువ్రసువురాగనె, వచ్చునె, తాతతల్లి సా
యమ్మున నీకటుల్గలుగునష్టన నిష్టల గర్భగేహమం
దిమ్మగనీకటికొననె యిట్లనికృష్ణుఁడు నయ్యశోద కి
త్రిమ్ముగబల్కు సూక్తులవితర్కయుమాకుశుభంబులీవుతన్

చ. మురరిపుపూర్వసత్కథలుపొందుగబాడుచుజాత మోదసం
భరిత యశోదడోలికసబాలక నూపుటయున్ సుతుండు ని
ద్దురగొనురీతివించుగనుదోయిని మోడ్చిసుఖించుచుంటయ
య్యిరువురలీలమాకెలమి నీవుత శాశ్వత సర్వసంపదల్. 30

—• గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుచతలు యశోదతో చెప్పుట. •—

వ. ఇవ్విధంబున నతిదుర్లలితుండయ్యును గమనీయ చరిత్రుండగు నతఁడు వల్లవపల్లవాధరల వంచించి నవనీత చౌర్యంబునందానక్తిగలవాఁడై యొప్పుచుండ నప్పుడాయర్భకుని నిరోధింప సమర్థంబుగానిదై గోపసీమంతినీసంతతి యంతయు నొక్కమారుగా నేకీభవించి యతనిదుర్భరంబగు యవినయంబునంతయుం దల్లికి విన్నవించెను. 31

వ. సతతప్రమోదయగు నయ్యశోదయును బిమ్మట నధికతరంబగు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత వారు విన్నవించిన సమస్తదూషణాలాప భాషణంబులనువిని వినిపించుకొననట్లూరకొని వారింబరిభవించి రహస్యంబుగా నందనుని మందలించెను. 32

సీ. చలితంబులును దంభకలితంబులును నశుద్ధ
లులితంబులైన యాలోకములును
దీనంబులు సుధాసమానంబు లపరాధ
మార్జనపరములు మంజువులును

నతిభీరువులు గద్గదాలాపసహితముల్
లలితంబులైన యాలాపములును
నలసత్వభరములు నాసంకరములు
నయవినయాన్విత నటనములును

గీ. వెలయుమనమునకును బ్రీతి గలుగఁజేయు
నట్టిమాయావియగు హరియాననంబు
మోదమునఁ జూచిచూచి యశోదయపుడు
సుతునిపై నుంచె మోహంబుఁ జూపదయ్యె. 33

సీ. బాలేందులీలను బరిహాసించుచునుండు
తనురుచి రుచిమీఱఁ దాఁపితాఁపి
సంతతంబును సుధాసారసారోదార
విలసితవాక్యముల్ వినియు వినియు
మురిపెంబు నెరపెడు మోమునకు ముదముతోఁ
గొనబారు ముద్దులుఁ గొనియుఁ గొనియుఁ
దనరారు నలదివ్యతనువును రక్తిమై
బలువొందఁ గౌగిటఁ జేర్చిచేర్చి

గీ. అలఘుమందహాసనవయానములతో
హర్షమునఁగాని మరిమరి యరసియరసి
యపుడు పరిగతసమ్మోహయై యయ్యశోద
తనివిదీరగ పరితృప్తి గనయదయ్యె. 34

—• స్వామిమృద్భక్షణ - విశ్వరూపప్రదర్శనాభివర్ణనము. •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు చెలికాండ్రగు బాలకులందఱుంగలసికొని యదునందనుఁడు మన్నుదిన్నవాఁడని యశోదతో విన్నవించిరి. 35

వ. అప్పుడామె వారువిన్నవించు నుడువులవలనం గట్టుబాటుసేయుటకునై సరభసంబుగా, తనయునింబిలచి ఓదుర్లలితుఁడా! యట్టి నీచకృత్యంబొనర్చితివేల? యని రోషయుక్తంబుగా మందలించెను. 36

వ. అపుడాబాలకుండును సవినయంబుగా నోజననీ! వారిమాటల నెంతయు నమ్మవలదు. వీరలందఱును నసూయాపరులగువారలని పలికి తననోరు దెఱచి తల్లికింజూపించెను. 37

వ. అమితామోదయగు నయ్యశోదయును దన్ముఖంబున, నెన్నఁడుంజూడఁబడని సమస్త చరాచరంబు నవలోకించి విస్మయమాన మానసయై యితండు సాక్షాత్పరమపురుషుండేయని పలుకుచు దక్షణంబుననే మరల మోహాగహసంబున బ్రవేశించెను. 38

—• ఉలూఖల బంధనాదివర్ణన •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు నిరాఘాటంబుగాఁ బెరుగుకుండను బగులఁగొట్టుటంజేసి సంజాతరోషంబుఁగలదియై యశోదగోపించుటచేత యదునందనుండయ్యెడ దూరంబుగాఁ దొలగిపోయెను. 39

వ. పిమ్మట నతనిననుసరించియేగుచు నతిరుచిరుండును జిత్రవిచిత్రంబుగా గిరగిరఁదిరుగుటయం దతిచతురుండును నగు నర్భకుంబట్టుకొనుటకు సమర్థురాలుగానిదై దుర్భరంబగు పరిశ్రమంబునొందెను. 40

వ. అది యుక్తమేయగును. 41

గీ. జగతిజంఘాలుగతితోడ సామ్యమొంది
దిట్టమగు మనసెవ్వానిఁ బట్టలేదొ
యట్టి కృష్ణునిబట్టుట కలవియగునె
సుమదగజయానయగు యయ్యశోదకరయ. 42

గీ. యోగమునగాని యీ మహాభాగుఁడెపుడు
బట్టుబడడని మానసంబునడసి గాఢ
గతినిగానిప్పట్టు కరమున గట్టముగను
నామెకట్టిది ముక్తిపరియత్నమికను. 43

వ. తరువాత నాబాలశౌరింబట్టుకొని రోటంగట్టుటకు సమకట్టెను. 44

గీ. అతనిబంధింపఁబూని గుణాయుతములైన
బాలనయ్యెనునయ్యెడ బాలనబ్రి
మొనఁగౌరిమునఁగాను సత్త్రిచే సాసరనెటులో
బద్ధుఁడయ్యె గుణాతీతభవ్యతనుఁడు. 45

వ. తరువాత నట్టుబద్ధుండగు యదుపతియా బాలశౌరియుఁ బూర్వకాలంబున నిమమశరనంగతింగాని వస్త్రనిచ

యంబులు విడనాడి యువతీశతంబుతోఁ బరివృతులై యప్రా
వృతకళేబరంబులు గలవారలయి క్రీడించునాతఱిణంబునఁ దమ్ము
వీక్షించి కోపించిన నారదుండిడిన శాపంబుచేత మద్దితరువులై
మణిగ్రీవ, నలకూబరనామంబులుగల కుబేరకుమారులు మం
దిరసమీపంబున నుండుటవలన వారినిర్వుర ననుగ్రహించు
టకు నులూఖలంబు నాకర్షించుకొని తత్సమీపంబున కేగెను.

చ. అలగిరిబోలు రోలుగొని యడ్డుగనీడ్చుచు బాలుఁడవ్విధిన్
మలగుచునేగి భూజయుగమధ్యమునుండి బిరానలాగుచో
ఫెళఫెళమంచుఁ బెల్లగిలి పెల్లుగగూలె మహిన్మహీజము
ల్వాలగొనె భూనభోంతరములన్ దగుతద్ధ్వనిభీకరంబుగాన్.

క. ఘన యదుతనయుని బంధను
మునిశాపవిపత్తినొంది భూరుహములుగాఁ
దనరు కుబేరసుతులక
య్యెను బంధవిముక్తికొఱకు నిలచితగ్రముగాన్. 48

గీ. హరికరుణచేత వారలిర్వురును బ్రకృతి
రూపమునువీడి తమ నిజరూపమొంది
ధన్యతరులౌచు వారలు దక్షిణమున
ఘనతరంబగు నుత్తరగతిని జనిరి. 49

వ. తరువాత నందగోపపురస్సరులై గోపకులందరుం
బ్రావృట్కాల జలదసముదయంబుల, నిర్ఘాతనిర్ఘోషపరంపరకు
సహాధ్యాయియై యాకస్మికంబుగా భూరుహపతనసంభూతం

బగు చటులపటుపటా రావంబును విని యిదియెద్దియో భయా
వహంబగు మహోపద్రవంబు సంభవించెనని విస్మయమాన
మానసులై వేగంబుగా వచ్చి శతధార విదారితంబగు
ధరాధర శిఖరయుగళంబునకు మధ్యభాగంబున ఘూర్ణిలుచు
లూఖలనిబద్ధుండై యెంచువలనను భయమొందని నిజార్భ
కుంజూచి యునియుండ బాలునిచే జేయబడినదని తత్ప్ర
దేశంబుల మెలంగు గొల్లపిల్లలు దెల్పుచుండు మాటలచే
నది నమ్మక సమ్మతి సబ్బాలుని రోటివలనను విడిపించి యా
పదం బనేకయాపదల కాస్పదంబైనదనియును నుత్పాతశత
విపరీతంబైనదియునుగా దలంచి యిది నివాసయోగ్యంబు
గాదని మంత్రిలతో నాలోచించి తత్క్షణంబుననే కొమ్ము
బూరల యారవంబుచే దిశలం బూరించుచు గోధనంబులను
ముందిడుకొని కుంభినీరంభ్ధాయితంబగు నాభీర భీరువారంబును
గైకొని వస్త్రభూషణాది సమస్తవస్తునిచయంబును శకటంబు
లందుంచుకొని యతివిస్మయనీయంబును నతిరమణీయంబును
నై సార్థకనామంబుగల గోవర్ధనగంబునం ధాధరప్రవ
...నములచే నతిమనోహరంబై ...కైలాసంబువలె నీలకంఠ
నిలయంబును ...వందంబున హరిని కేతన విలసి
తంబై ...సేవధిస్తు యా మునీయ
ప్రలిన లోభనీయంబగు సట్టి బృందావన ప్రదేశంబునందుం
బ్రవేశించిరి.

క. బృందావనమునదీనసు
బృందావనతత్పరతను విలసిల్లుచునా
నందాదులొనర్చిరి సా
నందత గోపాలనంబునకు నొకమందన్. 51

క. బలరాముడుఁ గృష్ణుండును
వలనుగ జనకాజ్ఞ వత్సపాలనపదమం
దలరిరి వసుదేవునికడ
దలగుట వ్రేపల్లెనుంట దగుఫలమదెగా ! 52

ఉ. సారెకుమల్లయుద్ధములు సల్పెడుక్రీడల నల్లమల్ల చా
ణూరవిఘాతదెల్పఁగ ననూనగతిందగు బంతులాటలున్
గోరి చరించుచుండుటది కూరిమితో నలగోపభామినీ
చారుకుచావమర్దనసుచాతురిఁదెల్పఁగ శౌరియాడెడున్. 53

గీ. వృషవివర్తపదంబది వెలయునెవరి
కట్టివృషభనువేషంబు నందియున్న
గుణసమున్నతులగువారు గురువిలాస
మొప్పశిశుచాపలముచేత నొకరి నొకరు
బలిమిచే నాక్రమించుటబ్రమింబుగాదు. 54

గీ. సకలసత్వగుణాస్పద పక్రిటలీల
యెవరియెడసంశయములేక నెసగుచుండు
నట్టిసంగతులగువారి కఖిలసత్వ

ఘనతరాసక్తి సత్కార్య కలనవలన
సంతతసుఖంబుగల్గుట వింతగాదు. 55

—• వత్సాసుర, బకాసురవధ •—

వ. ఈ విధంబుగా నతిశయించుచున్న వత్సపరిపాలన లోలుండును సంతతానందుండును దండ్రియగు నందుని యాజ్ఞ శిరంబున ధరించియున్నవాఁడును నగు బాలశౌరిం గబళించుటకు ధర్మవిధ్వంసుండగు కంసునివలనం బ్రేరితుండై వత్సాభిధానుండగు నొక్కరక్కసుండు సత్వరంబుగానచ్చటికి వచ్చెను. 56

గీ. హితము నహితంబు నెరుగని హీనబుద్ధి
నిరతము పరాశనాశచేఁ దిరుగువత్స
వీఁడు గోవిందభుజదండ తాడనమున
భగ్నతనుఁడై తృణావర్త పదమునొందె. 57

వ. తరువాత బకనామధేయుండగు నొక్కబక్కరక్కసుండా యదునందనునిభుజించు దుర్బుద్ధి గొనివచ్చి యాతని చెంతం జచ్చి పూతనాసాహచర్యంబు నొందెను. 58

గీ. అనిశమాశ్లిష్టవరకమలాకరంబు
నధిక సన్మాన సోపాన మతులబలన
మేశమగు హంసమునకెపుడెంచిచూడ
నిలను బకకృత పరిభవమెట్లుగలుగు ? 59

గీ. తనివిమై గుద్దులాటలఁ బెనగు మంఘు
నపుడు హరిచేఁ బరాజితులగుచు గోప
బాలురాశ్చర్యమొందిరి బలినడంచు
వానిసత్వంబు చతురత వానిగూఢ
మగుచతుర్భుజతను నెవ్వఁడరయఁగలఁడు. 60

గీ. విమల యమునానదీ సైకతముల శౌరి
సేతుబంధన విధులతో చెలగియాడు
టెన్నగా మున్ను జలనిధి నింపుమీఱ
సేతువొనరించు సంస్మృతిన్ జెప్పుచుండె. 61

వ. ఇవ్విధంబున వసుదేవనయనారవింద దుర్లభంబులైనవియును, నాభీరశాబక భాగధేయ పరంపరలచేత పరిణతంబులైనవియును, నంభోజసంభవప్రముఖ బహిర్ముఖులచే లోభనీయంబులైనవియును, నగు బాలలీలాజాలంబులచే న శేషభువనంబుల నానందింపఁజేయుచు, వసుంధరాజ్వరనివారణంబుకొఱకు మర్త్యలోకంబునొందిన యాశ్వినేయులవలెనలరుచు మదనమాధవులలీల వనంబులందిరుగుచు, భూలోకవిలోకనలోలురగు జయంతనలకూబరులవలె వెలయుచు, విగ్రహంబును ధరించి సంచరించుచున్న యిష్టాపూర్తజన్య సుకృతనిచయంబుల తెరంగునం దనరుచు సర్వరామణీయక సర్వస్వంబునకు విశ్రమప్రదేశంబులచాట్పునం బొల్చుచు, వత్స పరిపాలనంబుకొఱకు విపినమార్గంబున సంచరించుచు, గురివింద

పూసల పేరు లురంబున ధరించి పెక్కువిధంబులగు పూల మాలికలు శిరంబునం జుట్టుకొని వనదేవతలచేతం గూడ విస్మయంబుగాఁ జూడఁబడుచు ననేక గోపాలబాలకులతోఁ, దనుగమ్యమానులై యొప్పుచున్న యా బలరామకృష్ణులఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁజూచి క్రూరచిత్తుండును మత్తుండును సార్థక నామధేయుండును నగు నఘాసురుండు సమీపించి నిజసోదర మారణంబువలన సంజాతంబగు వైరంబునకు ప్రతీకారంబు సేయు నాసక్తి గలవాఁడై వేడుకతో నొకమహీధరంబునువిడం బించుచున్న మహోరగ కళేబరంబునవలంబించి నోరుఁ దెఱ చుకొని విపినవీథిని దారికడ్డంబుగా నివసించియుండెను. 62

—♦ అఘాసురవధ ♦—

వ. అట్టివాని నెల్లెడ నల్లగొల్లపిల్ల లెల్లరును జూచి యా బృందావన ప్రదేశంబునందగు నొక మహీధరంబుగాఁ దలచుచు నీనగంబు పన్నగంబువలె నున్నది చూడుఁడని తదీయకందరాగర్భంబును దానియాననంబుగను, గహ్వరం బున కిరుగడలం గల గండోపలయుగళంబును దాని దంష్ట్రా ద్వయంబుగను, దద్గుహాంతరంబునజూపట్టుచున్న ఘంటాపథ మార్గంబును నతిదీర్ఘంబగుదాని జిహ్వాయనియును, నచట నున్న దావపావక ప్రయుక్తంబగు సమీరణంబును దాని శ్వాసానిలంబనియును, దవవహ్నిదగ్ధంబులగు జంతుసంతతుల దుర్గంధంబును దానిచేతఁ దిని విడువబడిన పిశితపూతి గంధం

బనియును, శిఖరంబుపైని దిరుగుచున్న మేఘపటలంబును దానిఫణామండితంబగు నీలమణి నికురుంబంబనియును. నత్యంతంబు విశాలంబుగానున్న దరీముఖంబునుగని యది మనల నందరినిం గబళించుటకు వేడుకగలదాని వలెఁ గానవచ్చుచున్నదనియును, నిట్లు పరస్పరంబు నుత్ప్రేక్షించుకొనుచునిది యంతయు నిజంబుగా నగంబుగాక పన్నగంబేయైనచో బకాసురునివలెఁ జంపబడు ననుకొనుచున్నవారలై సాభిప్రాయంబుగాఁ గరతాళశబ్దంబులుసేయు మురహరు నాలోకించుచును విమర్శింపక సత్వరంబుగా దూడలతో గూడ దాని వదన గహ్వరంబునం బ్రవేశించిరి. 63

వ. భగవంతుండగు శౌరియును నామాయావియగు నఘాసురుని మాయానుభావంబును భావించుచున్నవాడై తన నెచ్చెలికాండ్రగు గోపాలబాలురకు కుశలంబును గోరుచున్న తానును వాని ముఖగహ్వరంబును బ్రవేశించెను. 64

సీ. వానిడా వదనగహ్వరమధ్యమునుజొచ్చి
నిశ్వాసవాయులన్నిగియబట్టి
ప్రకటత్రివిక్రమప్రక్రమంబునుబూని
చక్రితానయ్యెడ విక్రమించె
దానిచే నయ్యఘదైత్యుండు బలిచక్రి
వర్తియయ్యును శిరఃపదమునుండి

ప్రాణవాతంబులు పైకిబోవుచునుండు
నపుడధఃపరిస్థితి నందకతగు

గీ. నట్టియున్నతపదమును నాశ్రయించె
బుడమి శ్రీహరిచేఁ జంపబడినయట్టి
యఘజనుండైన మోక్షంబునందుననుచు
ధరణినరులకు బోధించు కరణినహహా! 65

గీ. హరి కరుణచేత నయ్యెడ నఘవిముక్తి
గలుగ జనులుమహానంద కలితులైరి
బుధులును తదీయ సిద్ధాంతవిధికి, నెటుల
నధికమగుప్రీతినొందిరో యద్భుతముగ. 66

వ. తరువాత శౌరియును వానిశిరంబునుండి బయలు వెడలిన తేజఃపుంజంబుతో మిళితుండై యమమందిరంబునుండి వెలువడినలీల వానిముఖగహ్వరంబునుండి వెడలివచ్చుచుండెడు వత్సములతో గూడుకొనిన వత్సపాలురచేత నభినంద్యమానుండై యయ్యద్భుతకార్య సాహసౌదార్య శౌర్య ధైర్యాదులకు సంతసించుచున్న బృందారక బృందంబుచే నమందమందార కుసుమ వీచీపరంపరలచేత నభిషిచ్యమానుండై యవాఙ్మానసగోచరంబగు కొండొక పరమహర్షంబు నొందెను. 67

— గోపసులతో శ్రీకృష్ణుఁడు చద్దులారగించుట —

గీ. అఘముఖవిముక్తమైన గోపార్భకతతి
గొలువ యమునాతటంబునఁ గూర్చి శౌరి

లలితనరోత్తములను వేడ్కఁ గొలిపి వారి
తోడఁ బరితృప్తుఁడయ్యెనుఁ గూడుగుడిచె. 68

గీ. శౌరిచరితమె, రుచియగునూఁగుగాయ
గాఁగ నమృతరసాస్వాదకబళములను
నొప్పఁగాఁ బత్రిపటముల నుంచుకొని ని
జాన్నరుచిఁ దెల్పుకొనుచు ముదాప్తిఁ గోప
బాలకులు చల్దిగుడిచిరి బాగుగాను. 69

గీ. గోపబాలకకులసమాకలితమూర్తి
గలిగి విలసిల్లె యామున పులినమునను
కలితరాకాసుధాకర కరనికరుఁడు
నంబరస్థుఁడు తారాగ్రహాదియుతుఁడు
నైనచంద్రుని వేషంబు నధిగమించె. 70

ఉ. శౌరికథాసుధారసము సారెకుఁ గ్రోలుచుఁ గూర్మిమీరనా
భీరకుమారకుల్ మిగులవిస్మృతినొందుటఁ జేసి యెంతయో
దూరముగాఁగ నేఁగు పసిదూడలఁ జాడనుఁ జూడరైరి కం
సారికథల్ మదిన్ మఱపునందఁగఁ జేయవె యెట్టివారికిన్. 71

—బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపబాలకులను నంతర్ధానంబు సేయుట.—

వ. అటుపిమ్మట నెల్లకడలను గనులు విప్పిచూచి లోచనమార్గంబు నతిక్రమించి చనిన వత్ససంచయంబును గానక గోపాలబాలకులు విస్మితులై విషాదంబు నొందుచు గుందుచున్న సమయంబున, 72

చ. అలరెడు శౌరియప్డు కరుణాన్వితుఁడై పరితాపమానసా
కులులగు గోపబాలకుల గుండెడునెచ్చెలికాండ్ర మోదసం
కలితులఁజేసి వత్సములఁ గన్గొనఁ దత్పదలీలనేగి బెం
పలరువనంబుఁజొచ్చెనుస్మితాననుఁడౌచునతార్క్ష్యుఁడీర్ష్యగన్.

వ. అట్టిసమయంబున నంభోజసంభవుండుసరభసంబుగా నఘాసురుని గర్వసంరంభంబు సర్వంబును విఘటనంబు సేయుట నెఱింగియును చతుర్భుజుని మహామానుభావంబు దెలిసియుండి యును నది విశ్వసింపక మరల పిమర్శించుటకు గోర్కెగల వాఁడై యచ్చటికి వచ్చి వత్సంబులను వత్సపాలురం గూడ నపహరించెను. 74

వ. భగవంతుండగు శౌరియును గాననమధ్యంబున గొంతవరకు వెదకి యచ్చటనెచ్చటనుం వత్సంబులను గానక మరలివచ్చి పులినోపకంఠంబునొంది యచ్చట వత్సపాలురం గానక యొకముహూర్తమాత్రంబు విస్మితహృదయుండై చిత్ర గతునితెరంగున నూరకనిలచి పిమ్మట నదియంతయుం గమల సంభవదంభసంభూతంబుగా దివ్యదృష్టిచే నారసి తత్క్షణంబుననే వత్సవత్సపాలక సమూహాత్మకంబుగా దానైయై వెలయు చుండెను. 75

చ. హరిమయమైన వత్సములు నర్భకసంతతి వారివారి మం
దిరములకప్డు సాయమున దీడుగవచ్చుచు స్వస్వమాతలన్
మురిపెముసందడీయుదురు మున్వలె నట్లొకవత్సరంబు శ్రీ

హారిదగు గూఢవర్తనము నాబలుఁడైన నెరుంగఁడయ్యె న
బ్బురమదిగాదువారియెడపూర్వపు సంస్థితిమారకుండుటన్.

గీ. గొల్లలకు గోవులకుఁ దమపిల్లలందు
వత్సములయందపూర్వమై బరగుప్రేమ
గనిబలుఁడు విస్మయమునొంది కడకనెటులొ
శౌరిరూపాంతరులటంచు వారినెంచి
వత్సరాంతమున ధృఢపరచె మదిని. 77

—• శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మస్తుతించుట. •—

వ. చతురాననుండును సంవత్సరావసానంబున మరల భూలోకంబునకు వచ్చి పూర్వరీతిగనే, విహరించుచున్న వత్స, వత్సపాలకుల నవలోకించి కొండొక మోహగహనంబునంబడి యాథార్థ్యంబు దెలసికొనసమర్థుండుగాక వినయపూర్వకంబుగా బురుషోత్తమునిట్లని వినుతించెను. అది యుక్తమైనదేగదా! 78

సీ. చెలువొందదగు జగజ్జీవేశ్వరా భేద
వాదంబు దగదెల్పు వేదవాక్కు
స్వగతాన్య గతభేద విగతుండవగు నీకు
ద్వైతంబు లేదని తగవచించె
నటులైన నిమ్మెడ నత్యద్భుతంబుగా
మించెనీయెడల నేవంచజనత
ఘనతగాంచుచునెప్డు గణనకు మీరిబల్
ప్రాగల్భ్యము వహించి ప్రబలుచుండె

గీ. నదిమెనీమాయచే సమాక్రాంత మూఢ
హృదయమును గొని సంసృతి నెనసియున్న
మమ్ము మోహాంబురాశిని ద్రిమ్మరించి
వెలయు వంచన కలయంచు దలతుమీశ! 79

చ. దొరకొని సత్యరూపమగు దుఃఖము నాశమునొంది పోవలే
దరయ నసత్యరూప సుఖమైనను గల్గదు నీవుగస్పడక
నెరనిజరూప మాత్రమున నిల్చుటయే ఫలమిట్టిదైన యీ
పరమగు తత్వమెంచకయె బాలిశులెద్దియొ కోరికొల్పగాఁ
బరగెడు వారికిందగుఁ భ్రాంతి దొలంగుటెలబ్ధి శ్రీవరా!

ఉ. నీవు పురాణ రూపుఁడవు నీసతిమాయయు ముట్టదెప్డునిక
నీవు నసంగివౌదువట నిచ్చలు నీదగుచెంతనిల్చి తా
నేవిధి నీజగంబుగనె నిట్టిప్రవాదము కల్లయంచు సం
భావిత నిశ్చయుల్ బుధులు బాగుగనెంచరె శ్రీసతీపతీ.81

చ. ధరణిని స్వేచ్ఛమీఱగ సదా, జరియించుమనంబుఁబట్టి స
ద్గురుఫలమానటంచు భ్రమఁగొల్పి నిరంతరబోధసాధకాం
కురమును బెంచనేర్పరచి కూర్మినుధామయమైన తత్వలం
బరయుచు నీవుపాంతజడమైనమనంబును మాటుఁజేసి యే
మరక భుజింతు నీదయిన మాయమగల్ప సమస్తలేఖనుల్.

చ. ఎనగుపురాణపూరుషుఁడ వెంచగనీవగుజాయమాయదా
ససతి త్వదీయజాతతతి యంతజడావళియా! జగత్ప్రభో!

యొసగదు నీకెసంస్మృతి నొకింతసుఖంబని యాశ్రితున్ రుచిన్
మసలగనీక నీకటసమానునిఁ జేసెదవద్భుతంబుగాన్. 83

చ. జలజవిలాసమిశ్రములు సారదయారసపూర్ణతుంగముల్
కలితసుధాబ్ధివీచిసుభగంబులు నాత్వదపాంగవీక్షలన్
జలికిప్రతప్తునన్నుఁ బరిషిక్తుని జేయుము నీవు నాదు చా
పలము సహింపుమిప్డు మదవజ్ఞకృతంబగునట్టిదీశ్వరా. 84

గీ. ధాత యీరీతి శ్రేయఃప్రదాత తాత
బ్రీతిమై ముజ్జగంబులఁ బెంచునేత
యైన సర్వేశ్వరునిగాంచి యభినుతించి
ప్రమదమున నాతఁ డపుడాత్మపదమునొందె. 85

క. కరుణావరుణాలయుఁడా
హరిసఖులగువత్సపాలకాళికిముదముల్
నెరపివ్రజమొందెఁద ఘా
సురవధకథవెలసె నచట చోద్యంబగుచున్. 86

వ. అటుతరువాత, నొకప్పుడు మదపుటేనుగుల శుండా దండంబులతాడనంబులచే గదలుచున్న సమస్తవృక్షశిఖరంబులనుండి రాలుచుండెడుకుసుమవిసరంబులమధ్యభాగంబులనుండి జారుచుండెడు మరందధారలచేత దట్టంబులైనవియును, యమునాతరంగిణీతరంగమాలికాసలిలంబులచేత జలింపఁజేయఁబడిన రాయంచల పక్షపుటంబులచే నెగురగొట్టఁబడిన బిందుబృందంబులచేత బలిష్టంబులైనవియును, సురగవరుండగు శేషున

కపరావతారంబైన బలరాముని సేవించుటకు మలయశైల తటంబుల నివసించియుండు సురసుందరవిలాసినులచేత సాదరంబుగా బ్రేరితంబులై వచ్చుచున్నవియును, నుదరంబులంగల మకరందబృందంబు నాస్వాదించి మదించిన గండుతుమ్మెదల తండంబులచేత ముఖరితంబులైన వికచ కుటజ చాంపేయ కుసుమ పరిచయంబువలన సముదంచితం బగు నామోదంబుచే మేదురంబులైనవియును, వనదేవతావదనమారుత పరీరంభంబుచేత విజృంభితంబులైనవియును, నగు బాలానిలంబులచే నుపలాల్యమానంబై నందనవనంబువలె హారినందనంబును, సదనుగ్రహంబు చందంబున సకలఫలాస్పదంబును నై యొప్పుచున్న బృందావనాంతరంబునంగల తాళవిపినంబునం దనుచరప్రార్థితులై సంకర్షణ మధుసూదనులిర్వురును వారలతోడంగూడం బ్రవేశించిరి. అక్కడ— 87

—• ధేనుకాసురవధ. •—

గీ. తనరుచోమదవరుమనితాంతరావ
ములను వనమెల్లఁ బూరించి బలుఁదు సఖుల
మదికి సంతుష్టికొరకు సమ్మదమెసంగ
తాళఫలములుఁ బడరాల్చె తనివిమీర. 88

గీ. ఘనముగా తాళఫలపాతమునజనించు
చటచటారావమెసగ నచ్చటవని, నది

వినుచుఁ గోపించి ధేనుకుఁడనెడు దనుజుఁ
డపుడు ఖరరూపమునవచ్చె నదిరిపడుచు. 89

గీ. వత్సనాశనమునగడు వనటజెందు
ధేనుకాగమనముఁగని ధీరహాలియు
వత్సపదమును జెందించె బాలురపుడు
బలుని బొగడిరి సంతోషకలన నీతఁ
డెటుల బలజయ్యుఁడగునని యెంచిమదిని. 90

వ. తదనంతరంబున వానియనుచరులగువారలును నతిభయంకరంబుగా ఖరతరంబగు, జంబుకరూపంబులు ధరించి వచ్చినతత్క్షణంబె బలరామకృష్ణు లిర్వురును వారినందరిం దరిమి తరిమి సమూలచ్ఛేదంబుగా నాశనంబు నొందించిరి. 91

—◆ శ్రీకృష్ణుఁడు కాళీయమర్దనము గావించుట. ◆—

గీ. పిదప మూర్ఖభుజంగసంపీడితయును
బ్రకృతిచేతనె విమలస్వభావయునగు
దురితనికరశమనసహోదరిని దాని
బ్రోవనటకేగెఁ బురుషోత్తముఁడు బిరాన. 92

వ. అచ్చట నాక్షణంబుననె ప్రభాకరకిరణసంపాతంబుచేత, నుద్రేకించిన పరితాపాతిశయంబునలన గలిగిన సలిలపానేచ్ఛచేత కాళీయవ్యాళంబుచేఁ గ్రక్కఁబడిన గరళంబువలన శబలవర్ణంబు నొందియున్న కళిందనందనాజలంబులం

గ్రోలి వత్సలతోఁగూడ వత్సపాలురగు బాలురందరు మూర్ఛ
నొందియున్న సమయంబున. 93

శా. కారుణ్యామృతపూరసారభరణాకల్పంబు లుత్తుంగముల్
పారంబొందని వా నపాంగములచేఁ బాదాంబుజాధీనులా
వారిన్ బ్రాణములొందఁ జేసియమునావార్మధ్యగంబున్ విషో
ద్గారాగ్నిజ్వలితంబుసర్వగృహమున్ దర్పించుచున్ శౌరి, మే
ల్మిరన్ సాలశిరంబునుండియురికెన్ లీలాకులాయుండుదాన్.

కం. ఖరకాళీయుఁడు స్వభవన
పరిభవరోషంబువలన వచ్చెను నపుడ
య్యరుచిరచరితుఁడు మురహరు
గొరికెన్ ఘోరంబులైన కోరలచేతన్. 95

గీ. భుజగవిషవహ్నికీలలఁ బొడము పరిభ
వంబు విషధరశయనుండు బడయఁడయ్యె
చక్రులకు నగు నన్యోన్య జన్యమునను
నొకరికిని గల్గదలగరళోగ్రబాధ. 96

గీ. భుజగభోగపినద్ధుఁడై వొల్చు శ్రీశుఁ
డపుడు జలియింపగాజాలఁడయ్యె నహహా!
నిది విచిత్రముగానొప్పు వినవియందు
భుజగభోగజబంధంబు బొసగుబెట్టు. 97

చ. హరియెపుఁగాళియాహ్వయఖలాహికృతంబగుబంధరూప
పరిభవమున్ద్రిదుఃఖమును బాలకు లారసియుండబుద్ధులై [మా

పరపగు మోహమొంది యదివ్యర్థముగా, గనజాలకెట్టులీ
తరిని విముక్తి గల్గు హరి దర్శనసౌఖ్య మదెట్లుగల్గు నీ
యరుదగుగుండెటుల్ దొలగునంచవశత్వమునొందిరయ్యెడన్

— నాగాంగనలు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. —

వ. భగవంతుండగువాసుదేవుండును గొంతవరకు బాల
భావంబు నభినయించి తన సహచరు లగువార లందరును
నితాంతచింతచే దంతురితంబులగు నంతరంగంబులుగలవారలై
చూచుచుండఁ జమత్కారంబుగాఁ బైకెగసిపడుచు, సారె
సారెకుం జరణతాడనంబులచే మస్తకంబు నణగద్రొక్కు
చు, భుజంగంబు నసమర్థుంగావించి మిగులమర్దనంబు నొన
రించెను. 99

వ. అటుతరువాతను తమప్రాణేశ్వరుని ప్రయాణోన్ము
ఖంబులగు ప్రాణంబులుగలవానిగాఁ దెలిసికొని వానిప్రాణ
ప్రియలగు కాంతాజనంబులు సరభసంబుగా వచ్చి యధోక్ష
జుని శరణుజొచ్చి సవినయంబుగా నిట్లు వినుతిగావించిరి. 100

చ. నెలకొనుమత్సరత్వమున నిన్ స్మరియించినవారికైన బల్
జెలువగుమోక్షమిచ్చెదవు చిత్తములేకయెనీదునామమున్
బలుచనుబల్కువాని భవభీతినిబాపెదవార కొంచెమౌ
ఫలములో నీరమో తులసిపత్రమొ భక్తినొసంగునంతనే
వలచిగ్రహింతు వెంతయు నపారకృపారసపూర శ్రీవరా!

చ. మరుపున దేనిచేత క్షణమాత్రమువీడని సద్రసార్ద్రభా
వ రహితయయ్యెదుర్హితయు బ్రాణసమానయు నా సతిం బ్రియన్
బరికరసేవకాదులను బాసి గజేంద్రకృతాతిదీనవా
గ్భరరవమాలకించి కడుభ్రాంతుఁడవైతి తదీయరక్షణా
దరగతి, నట్టినీదయ సదా శిరులీవుత మాకు శ్రీకరా!

గీ. సాధుదీనాత్మకులయపరాధరీతి
సరసభవదీయసిద్ధరసప్రభావ
కలన కళ్యాణభావంబుగాంచకున్న
వలదనర్థాప్తివారింపబడునె? కృష్ణా! 103

గీ. ఆత్మ నెరుగని యజ్ఞానికగును గుంద
ప్రభుఁడవగు నీస్వరూపంబు బడయునాతఁ
డుపశమము నొందుటొప్ప వాఁడిపుడు మరల
శోకమొందుచునున్నచో నీకునెటుల
దగు కృపాంబుధివనుఖ్యాతి ధరణినాథ. 104

గీ. భోగిచూడామణి యతంను పుడమియందు
మేము భోగినులమటంచు మించెఖ్యాతి
గరుడవాహుఁడవగు, నీదు కరుణలేక
భోగభాగ్యాభవమెటులను బొందగల్గు. 105

క. భూభర్తవగుచు నంబుజ
నాభా! నీవల, రమాసనాథత వెలయన్

శోభనకరుణాబ్ధీ ! మా
సౌభాగ్యోపద్రవంబు శమియింపు హరీ ! 106

వ. ఇవ్విధంబునఁ బలికి నయనయుగళంబునుండి బాష్ప వారిపూరంబుజారుచుండ హృదయంబునుండి వెచ్చనగునిట్టూ ర్పువాయువుల వెలిబుచ్చుచు నొచ్చియున్న యయ్యజగర వధూమణులచేతం జల్లబరచబడిన యుల్లంబుగలవాఁడై కారు ణ్యకల్లోలమాలియగు నవ్వనమాలియు నటులనే యని యంగీ కరించి వారలనోదార్చి తత్క్షణంబ సాగరంబున కేగుమనియును నిచట నొకనిముషమాత్రంబైన నిలువదగదనియునుం దెలిపి యాకాళీయాఖ్యబివేశయంబున కాజ్ఞయొసంగి దుఃఖించుచున్న సహచరనిచయంబుల నూరడించి, వారితోఁగూడ నిజసదనంబు నకుం జనియెను. 107

—♦ వేసవికాల వర్ణనము. ♦—

వ. అటుపిమ్మట మరియొకప్పుడు మదనకదన శంఖా రావంబులగు మధుకరనికరఝంకారరవంబులతో మిశ్రితంబును మనోహరాకారంబులు గలవౌటంజేసి వనదేవతలచేతం జోతె నడుగబడుచుండెడు కుశల ప్రశ్నంబులుగలవియై వెలయుచున్న వియును, వికసితంబు లగునట్టి మల్లికామతల్లికాపాటలీపటల చాంపేయ కుసుమంబులం గల సౌరభంబు నాస్వాదించుట చేత సురభిళంబులైనవియును, ననిశంబును బ్రవర్తించుచున్న

ధారాయంత్రంబులనుండి నిరర్గళంబుగా జారుచుండెడు వారి ధారలతో విహారంబులు సల్పుచున్నట్టివియును, మిగుల జలిం చుచుండెడు శిఖరదేశంబులుగల తరుపంక్తులచేత సానందం బుగా నభినంద్యమానంబగు సమాగంబుగలవివలె నొప్పుచు న్నవియును, బ్రతిదిశలను నశనంబుకొఱకుఁ దిరుగుచుండెడు నురగకులంబులచేఁ గబళితంబులగుటంజేసి విరళప్రచారంబులు గలవియును, నగు బాలానిలంబులచేఁ బ్రాణంబులు ధరించి యున్న ప్రాణికోటులు గలదియై పరగుచున్నదియును, స్వకీయపరితాపోద్రేకంబు సహింపఁజాలక ప్రతిబింబదంభం బున నభ్యంతరంబు సొచ్చి మునుగుచుండెడు ప్రభాకర కిరణనికరంబులచేత నించుకంత వేఁడి నొందింపఁబడిన సకల సలిలాశయంబులు గలదియును, సముదంచితంబులగు నెండ మావులయందగు సలిల వీచికానిచయంబనెడు, మనోరథంబు నిష్ఫలంబుగాఁ జేయుచున్న దినమధ్యంబునందు విజృంభించు చున్నదియును, సముదితంబగు యౌవనంబు గలిగియున్న యన్నుమిన్నలచేఁ జెన్నుమీఱ వెదుకఁబడుచుండెడు పుష్ప సమయంబు గలదియును, చిరతర విరహిణీ జనంబుల నయ నయనంబులందు మాత్రము విశ్రమించుచున్న వర్షాసమున్మే షంబు గలదియును, పితామహ పురుషాయుష్యమాత్రంబు నవలంబించియున్న శరదాయామంబు గలదియును, బ్రబల తరంబుగా నూహింపఁబడుచుండెడు ననర్థంబును బరిహరించు

కొను నిచ్ఛచేతంబోలె తుషారగిరి కందరాంతరంబున తపంబు గావింప వేడుకపడుచుండు హేమంత సమయంబుఁగలదియును, తరుణీ కుచకలశయుగళ మధ్యంబునంగప్పఁబడి వర్తిల్లుచున్న శిశిరభావంబుఁగలదియును, భోజ్యవిశేషంబులందు విరసంబును పిపాసాధిక్యంబును గలిగియున్న సకల జనంబులు గలదియును నగుటంజేసి,యంబువునకుజీవనభావంబు సమర్థింపఁజేయుచున్న చలువ పందిళులగములు, నిలయంబులుగా నివసించియుండు విలాసిజనంబులతోనగు చిరకాలపరిత్యాగంబువలన గలిగిన శోకాతిరేకంబునఁబోలె సూక్ష్మవ్యాజంబున నిరంతరంబుగా బయలువెడలిన నిశ్వాసవాయువులు గర్భంబునంగల భవనాభోగంబులు గలదియును, ద్రాక్షాసవాది పానకంబులు పానంబొనర్చుటయందె ముఖ్యతాత్పర్యంబును, మంచిగంధపుపూతయందె సదాసక్తియును, పుష్పశయనంబులందె శయనించు వేడుకయు, పానీయశాలలందె నిజాశయప్రవృత్తియు, జలకేళులందె సాదరతయు, పద్మమాలికల ధరించుటయందె కుతూహలంబును, హిమకరకిరణావలోకనంబునందె కోరికయు, నిశాసమయంబునందె పెక్కుమక్కువయును, విషయలోలురగు కాముకజనంబులకుఁ గల్పించుచు, సులభంబుగా సలిలావగాహనంబు సేయుటకును, సుగమంబుగా నీడలం బ్రవేశించుటకును, తలగడలు లేకయే శయనంబు గావించుచుండుటకును, పానీయ శాలలం దొరకుచుండెడు చల్లనగు నతిమధుర

తరోదకంబులు గ్రోలుచుండుటకును, తాళవృంతంబులతి సుక
ంబుగా సంభావించుటకుందగినదియై యొప్పుచు దరిద్రులకుం
గూడ నించుక భోగసుభగత్వంబుఁ గలుగఁజేయుటకు సమ
ర్థంబై యొప్పుచు బయలువెడలెడు నంతరంగ పరితాపమాత్రం
బుననే పరిభవంబునొందుచున్న విరహిణీజనంబుల ప్రాణంబు
లను సత్వరంబుగా హరించుటకు వెలుపలంగూడ నపరిమితం
బుగాఁ బ్రబలుచుండెడు వేడిమికిం గ్రీడానిలయంబై వెలయు
చున్న గ్రీష్మాగమనసమయంబు విజృంభించెను. అక్కడ—

గీ. యామభావంబుచేత ద్రియామయగుచు
సకల యగుచుఁ గలానాథ సహితయగుచు
నపు డనాయామయగుచుఁ గృశాంగి యగుచు
కామనీయకమును జెంది కనుపరుచించె
యామినీ కామినీమణి సేవ మెసఁగ. 109

గీ. మాధవ బలాక్రమణమున మహిమగాంచి
యల్లబృందావన పదంబదెల్ల గంధ
కలన శోభిల్లుచున్నను గల్గదయ్యె
నల పలాశ విజృంభణ మబ్బురముగ. 110

గీ. రమ్యబృందావన పదాంతరమున మెలగు
యాదవేంద్రుని మృదువేణునాదకలన
దగు వినోదంబువడయుచు జగతినెట్టి
మందజనులైన నానంద మొందకుంద్రె ? 111

వ. అది యుక్తమేయగును.

చ. జననమునందెకొన్నియునుజన్మముజెందినవెన్కగాయకుల్
గొనబుగఁజేయనొప్పునవికొన్నియునైతగురంధ్రపాళులఁ
వనరుచుఁ జుల్కనైన యలవంశము శౌరికరాప్తిచేత దా
ఘనసరసత్వమూని శ్రుతిగైకొని మోదము సేయుటబ్రమే ?

వ. అట్టిసమయంబున గోరూపంబు ధరించి ప్రలంబ నామకుండను నొకనిశాచరుండు బలరాముని బరిభవింపం గడంగి వచ్చి యతనిచేతహతుఁడై ధేనుకాసురునకు సిద్ధించిన పదంబుననె వీఁడునుం బ్రవేశించెను. 113

-♦ శ్రీకృష్ణుండు దావాగ్ని నిమ్రింగి గోగోపసంఘమును రక్షించుట. ♦-

వ. అటుపిమ్మట నటవులందహించుచుండెడు దావానలజ్వాలావళులచేత వత్సపాలురగు గోపాలకురందరును నాక్రమింపబడియున్న తరుణంబున. 114

క. హా! రామకృష్ణ సురగిరి
ధీరా! కరుణారసాబ్ధి దీనార్తిహరా!
తీరుగఁబ్రోవవె యను కుర
రీరావసమార్త నాదరీతి హరివినెఁ. 115

గీ. శ్రీశుఁ డాశ్రితవాత్సల్య శీలుఁడపుడు
ప్రళయకాలాగ్ని సదృశమై ప్రబలువహ్ని
నమిత యోగబలాన్వితుండగుచు సంహ
రించి సఖులకు ముద మొసరించి మించె. 116

ధరణిజనులట్లు దాను నాతపముచేత
తప్తయగుటనో మురవైరి దరికిఁజేరె
నురములనిమెఁడు మిషచేత మొరలనిడుచు
వానయఁ మిషగుందుచుఁ వర్షరామ. 117
సర్వమామోదితంబై యెసంగెనపుడు
భవ్యకాదంబ జృంభణావైభవమున
నైనకాదంబ పరిజృంభణాతిమోద
కలనలేదయ్యె చిత్రంబుగా ధరిత్రి. 118
దేనియాగతి విరహిణీ మానినులకు
హానియొనరించు ప్రావృడత్యంతచటుల
విసరణ వ్యాప్తినొందుచు నెసగునట్టి
వాయువు సదాగతి యగుచు బరగుటెట్లు? 119
మలినుఁడతి చంచలుఁడు విషయహృదయుఁడు
సద్గుణ తిరస్క్రియలఁ చాలసల్పు మేఘుఁ
డైన వినుతింత్రుకొందరు దీనులతని
జీవన ప్రదుఁడగుటచేఁ జెన్నుమీర. 120
గర్జితంబులచేతను తర్జితయయి
బెడగు మెరుపులచేతను భీషితయయి
ప్రావృడిందిరచేతను భయముఁజెందు
నట్టి సర్వంసహాన్ స్థిర నమలసేయ
వచ్చెనప్డు శరద్రమ భవ్యగతిని. 121

గీ. అయ్యెడ ఘనాగమాంత భాగాప్తిగలిగి
రమ్యవిమలాశయము పంకరహిత మగుచు
వెలసె మధ్యమలోకంబు విశదముగను
నచ్చటను హంసదర్శనమగుట యరుదె ? 122

గీ. ధరణి నయ్యెడ పక్షపాతంబు మిగుల
నీలకంఠైక విషయమ్మై నెగడుచుండ
వాసుదేవునియెడ రక్తిబడసె జగతి
యహహా! యిదియెంతో చిత్రమై యలరుచుండె. 123

వ. అటుతరువాత శరత్కాల మతిక్రమించినదై యున్న సమయంబున.

చ. అరయసుదృగ్జనుల్ మనసిజార్తినిగుందుచు తద్వ్రజంబునన్
హరిగొనసట్టిసంసృతి నిరర్థకమంచు దలంచి తద్గుణో
త్కరనుతి సేయుచున్ గథలుగానముఁ జేయుటమోమనంబొయా
హరిగన సాధనంబనుచు నాకులచిత్తము నొందిరయ్యెడన్.

గీ. అఖిలజగములకును నాథుఁడైనహరియె
మాకునాథుఁడుగా నగుగాక యనుచు
మార్గశిరమాసమున గొల్లమగువలెల్ల
నొపిరయ్యెడ కాత్యాయనీవ్రతంబు. 125

వ. తరువాత వివిధగంధాక్షతపుష్పమాల్యానులేపనాభరణాద్యనేకోపచారంబులతో భగవతియగు భవానింబూజించి యివ్విధంబున సన్నుతించిరి. 126

— గోపికాగీత దేవీనవరత్నములు. —

దేనిమరందబిందువులు దీనతయన్ శిఖినార్పుచుండు నె
ద్దానినిఁ గేళియుద్ధమున ధన్యశివుండు వినమ్రుఁడౌచు సం
ధానితమౌళి, చంద్రకసుధారసధారల ముంచునేది సు
శ్రీనిధిపద్మశోభను హరించి రుచిన్ రహిమీరుచుండు న
ద్దానిని నీదుపాదవరతామరసంబును గొల్తుమంబరో. 127

జనని!నుతించునానలువ శ్రద్ధఁ బ్రమొక్కుచునుండె, శౌరియ
య్యనఘతకల్పమాల్యసమమైనభవద్గుణముల్ వచించునం
చునునలపార్శ్వగుల్ తెలుపఁ జూపులనింపుచుఁ గేళికీరమున్
గొనునలలోకమోహినిదగున్ విజయంబుగమాకుముంగిటన్

అలరుముదశ్రుపూరభరితాక్షులతో దగుమేన నొప్పుబల్
పులకలతోఁ గడున్ జెమటబూసినదేహముతో సగద్గదో
జ్జ్వలనినదంబుతోఁ దెలియవచ్చెడు నద్దియులేనివృత్తితో
నలవడుధన్యులెందరొ దయారసవార్ధిని జిన్మయున్ హలా
హలధరమోదకందమును నంబను నిన్ భజియింతు రీశ్వరీ.

అనిశముదారధీరులుమురారిపురారిముఖుల్ దమోదయుల్
ధనవినుతిప్రియాత్ములగు దైవములెందరు లేరు? భూమినై
ననుదగనాదుమానసము నవ్యదయారసపూరితాత్మవై
జననుతకల్పవల్లి సదృశంబయి శంకరమోదహేతువై
దనరెడునట్టి తేజనను ధన్యతమీరగ కోర్కెదీరగాన్.

చ. పనియొనరింపమింతయు తపంబునొనర్పము దైవతంబులన్
గొనినుతిసేయమెన్నడును గోరమొకించుక యైననెమ్మదిన్
మనియెడు మంగళంబులకుమంగళమై రహిమీరియాత్రిలో
చనునితపఃఫలంబుగ, నెసంగుమహాంబుదలంతుమాత్మలోన్

చ. అలహిమశైలజాతము సురాధిపనీలసమాలకంబు స
ల్లలితవిలాసకీరము కలాధర నవ్యకలాధరంబునై
వెలయుదయామయంబుశశిబింబసమాస్యముదారుణంబునై
యలరెడుహారిహారమరుణాకృతినమ్మహమెంతుమాత్మలోన్

చ. అరయసుధారసాతిమధురాధరమున్ స్మరవైరిమానసా
దరసుమదావహంబు నిజదాసజనాధికదైన్యదావమున్
సురుచిరపద్మరాగరుచిసోమకలాన్వితమస్తకంబునా
సరసమహోమహంబునను సారెమునుంగుత మామనంబికన్

చ. దినకరుతేజమున్ తుహినదీధితుకాంతియు నగ్నిదీప్తియున్
దనరెడుకన్నుదామరల దాల్పుసుధారసమోదదంబు స
ద్గుణగణసౌరభంబు పరిగుంభకదంబవనీ నివాసియౌ
ఘనతరతేజమందలరుఁగావుత నాదగుచిత్తమెత్తరిన్. 134

చ. స్ఫురితదయారసాంబుపరిపూర్ణములబ్జరిపుల్ సుధారసో
త్కరవిలసత్తరంగములు తావకవీక్షలనస్థుమాపయిన్
నెరపుముధన్యతన్గనెద నీకుసుదానశ్రమంబులేదు సు
స్థిరయశమొందెదీవు నిలసేవకరక్షణచేత మాతరో! 135

క. నీ యమితదయ యశోదా
దాయాదుం డధికతరదయామయుఁడును నా
నాయదుపతి మాదయితుని
సేయుము దానవ్రేశమంబు జెందెడ! దేవీ! 136

వ. ఇవ్విధంబున మరలమరల వినుతించి భగవతియగు భవానిం దమమనోరథంబు సఫలంబుగావింపుమని గోరుచు వల్లవపల్లవాధరలందరుం గమికూడి వేడుకతో నామాసంబు నంతయును వ్రతంబుగావించిరి. 137

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారసఝరీశుభసౌరభవత్కటాక్షశో
భాగురువీక్షణంబులలభాసురకల్పలతాసుమావళుల్
గాగొనిసత్కవీంద్రుఁడనఁగాదగు శ్రీనవకాళిదాసుబల్
బాగుగదారచించెనటఁ బండితమానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్యచంపువున బ్రాఢిద్వితీయవిలాస మొప్పెడున్

చ. శివగిరిజాదయారసవిశేషపరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహితీసుకవితారసభాసురసుందరాఖ్య స
త్కవికృతమానసౌరభసుధారసధారల మీరునాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ వినుతిగాంచుద్వితీయవిలాసమొప్పెడున్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలహరీ పరీత సంగీత సాహిత్య సరసకవితా చాతురీధురీణ లౌకికవిద్యా

విశేష ప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
ద్వితీయ విలాసము
సంపూర్ణము.

శుభమస్తు.　　శ్రీరస్తు.　　అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీశాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము

తృతీయవిలాసము.

— గోపికావస్త్రాపహరణము —

క. జలవిహారణ సాదరలై
యలవల్లవ వనితలెల్ల నయ్యెడలననా
విలయగు యమునను జేరిరి
జలజాక్షుని హృదయమునను స్మరియించుచొగిన్. 1

క. తమవలువ లచట విడిచియె
సుమశరతర వారిలీల సొగసొందెడునా
యమునాలహరిం జొచ్చిరి
వలపులు వెదజల్లునెల్ల వల్లవయువతుల్. 2

క. హరియపుడు నేత్రినిచయము
హరియించి సమీప నీపమయ్యెడ నెక్కెన్.
దరుణీమణులది గనజా
లరయిరి జలసంగ నిరతలాలస లగుచున్. 3

వ. తరువాత చిరతరంబగు జలక్రీడా విహారంబువలన మిగుల నలసినవారలైన యా వారిజాక్షులందుండి బయలు వెడలెడు నిచ్ఛచే సరోవరతటభూమి నవలోకించి యచ్చట తమతమ పట్టుపుట్టంబులంగానక, సరఃసమీప నీపపాదప శిఖరంబునందు తమ పరిధానంబులు గ్రహించి పట్టుకొనియున్న యన్నవనీత చోరుండగు బుండరీకాక్షు నవలోకించి, విస్మితంబగు మనంబు గలవారలై యుండిరి. 4

గీ. అయ్యెడ మనోహరంబుగా నంగనలకు
నగవులు పరస్పరాలోకనములు, శంక
లమిత సంకోచములు విభ్రమములుజూపు
నాంగజంబగు పాండిత్య మతిశయించె
నది యధోక్షజు మదిగూడ నపహరించె. 5

వ. అటుతరువాత నాభీర తరుణులందరు నయ్యదు తనయున కివ్విధంబున సవినయంబుగా విన్నవించుకొనిరి—
ఓ కరుణాసముద్రా! యశోదానందదాయకా! 6

క. కనుగొన నేదిశలను నీ
ఘనతర గుణగణము గప్పగాలేదా? స
ద్గుణ నిధికి నీకు దగునే!
పనిగొని యబలాంబరములు వలసి హరింపన్. 7

క. వ్రతమునకు ఫలము నీదగు
హితదాస్యము మాకునదె, విహితముగనాసా

దితమయ్యె నికనోసంగుము
కృతగోపన చేలములను కృష్ణ ! మురారీ ! 8

వ. ఈలీల మృదుమధురంబులగు చతురవాక్కులచే వారలందరుం బ్రార్థించుచుండ, సకౌటిల్యంబుగా నరవింద లోచనుండిట్లు మారువలికెను. 9

క. తనరుకువిందుఁడ ! మాచే
గానువ్రతమున చేలపాలకుఁడవై తివటం
చును జతురత బలికినమీ
పనుపడునల శ్లేషవాక్య ఫణితినరసితిన్. 10

క. నదినుండి మీరలోకరొక
రిదెరండిక వేగవేర నిపుడీదానుం
డడిగని మీమీ వలువలు
విదితముగాఁ మెచ్చియిచ్చు వినయముమీరన్. 11

వ. ఈరీతి సర్థాంతరకల్పనలచే విడంబనా తత్పరుండై భగవంతుండగు వాసుదేవుండు నల్కుచుండ గత్యంతరా భావంబువలన లజ్జానుభావంబుతో జలమధ్యంబున నిలచి చలిచే గడగడ వడంకుచు దక్షిణహస్తంబుచే నాచ్ఛాదింప బడిన గుహ్యప్రదేశంబును, వామకరతలంబున గప్పబడిన వదన గహ్వరంబును, గలవారలై వారిమధ్యంబును విడచి వినమితావయవములతో నతి కష్టతరంబుగా జలాశయంబు నుండి బయలువెడలిరి. 12

గీ. అపుడు తీరముజేరియు నలత్రిపాబ్ధి
మునిగి తేలుచునుండెడు ముగ్ధతరుణు
లొకరినొకరటుగైకొని యుండెకాని
వేరె యవలంబనము లేదు వారికెల్ల. 13

గీ. కప్పబడు నూరుమూలంబు గలుగుగోప
ముగ్ధరమణీమణీ గణములనుజూచి
వారలట్లుండుత్రిగావుత వ్రితవిశేష
మిటుల ఫలియించె నాయెడ నిపుడటంచు
మదిదలంచెను గోపాల మౌళియప్పుడు. 14

గీ. అఖిలమును జూపునట్టి మురారియపుడు
గనుగొనని గుహ్యమేది యాకాంతలందు
నైనవారల మదికి మోహంబుగొలుప
దగనిటులబలికె హరి చిరునగవుమీర. 15

గీ. అంజలులు శిరముననుంచి యతుల నతులు
బరగసల్పుడు మీమనో భావమరసి
స్పష్టముగజూచి మిగుల సంతుష్టినొంది
మీయభీష్టము లొనగూర్తు మేరమీర. 16

వ. ఇవ్విధంబున బల్కుచుండెను నీవంచకుండు నుడి వినవడువున గడువడిం జేయకుందుమేని తనకృతనిశ్చయంబు నుండి మరలనివానిగా నెంచుకొని, యావల్లవసుందరు లంద రును నవ్విధంబున నొనర్చుచున్న సమయంబునం గరుణించి

గీ. హరియు నయ్యెడ నామోదమంది వారి
వారి వసనంబులెల్లను తీరుగా, నొ
నంగుచును నిజసంబంధ సద్వ్రితమున
కిదెఫలార్పణ మనిపలికె ముదముమీర. 18

గీ. అపుడు తమవల్వలనుగొని హర్షముగను
వ్రజమునొందిరి వల్లవ వనితలెల్ల
కేశవాదేశమున జేసి యాశయనెడు
పాశమున బద్ధమైనట్టి యాశయమున. 19

—• మునిభార్యలన్నమును దీసికొనివచ్చి శ్రీకృష్ణునారగింపజేయుట •—

గీ. అప్పుడశనాశగొను వివశాత్ములమము
పాలనమొనర్చుమా! శ్రితపాలక! యని
పలుకుచుంచెడు నర్భకవాక్యములను
వినిహరివచించె నిట్లని ప్రియగిరంబు. 20

గీ. బహుసమీపముననె యజ్ఞవాటికగల
దచ్చటికినేగి యాచింపుడన్నములను
హితముగ్రైకొన దలచితిరేని యిపుడె
సరగున జనంగవలయునో! సౌమ్యులార! 21

వ. ఈలీల బలుకుచున్న కేశవు నాదేశంబువలన నాశాపరవశంబగు నిజాశయంబు గలవారలై వారలందరును దొందరగానేగి సవనసదసంబునొంది ప్రసాదంబు నొసంగుడని

మునివరులం బ్రార్థించి నీతిమాలినవారివలనం దిరస్కరింపబడి మరలివచ్చి యచ్చటి వృత్తాంతంబంతయుం గృష్ణునకు విన్న వించిన విని మరల నమ్మునివనితాజనంబు నుద్దేశించి జనుం డనియును మీకోర్కె నెరవేరు ననియునుం జెప్పిపంపిన, వార టులనే యచటికేగి వేగిరముగా నోగిరము నొసంగుమని వేడు కొనగ, తదగ్రిమణీమణులు నిజరమణనివారిత లయ్యును, నయ్యెడ నమృతకల్పంబగు భోజనపదార్థంబు సమృద్ధిగా నొసంగిరి— అదిబహువిచిత్రముగా నున్నదిగదా! 22

గీ. గొల్లపిల్లల కవమతి గూర్చనచటి
పురుషులె ప్రదీపదర్శను లరయ నహహా!
స్త్రీలుగారు ప్రతీపదర్శనులు తత్వ
మునుగ్రహించి చరించుటన్ బుణ్యులగుట. 23

వ. అపుడు వారలతో గూడ సకలపదార్థ సంపన్నం బగు నన్నంబు సుధాసారమధురంబులగు బిండివంటకములును గొనితెచ్చి భగవంతుండగు శౌరికర్పించి వారిట్లుశ్లాఘించిరి.

చ. నరులరయర్ యథావిధినొనర్చిన యోగశతాళినైన శ్రీ
కరమగు నీప్రసాదమును గాంచుట దుర్లభమట్టి నీవు మ
మ్మరసి కృపారసంబునఁ గృతార్థులఁజేసితివెంత భాగ్యమో
మురహర మేమొనర్చుతపముల్ ఫలియించెనునీదుతత్త్వమున్
గురిగొనలేనిమూఢులగుకొందరు మోహముగొందురెంతయున్

వ. ఇట్లుబల్కుచున్నట్టియు, యా హరి ప్రభావంబు దెలిసికొన్నట్టియు నగు నబలాజనంబుల ననుగ్రహించి వారలు సమర్పించిన సకలమైన భోజ్యపదార్థంబును గ్రహించి భుజియించి యానందనందనుం డమితానందంబు నొందెను.

గీ. మరియొకప్పుడు నప్పురందరునియెడల
నాదరముగొని పూజింప నమిత కుతుక
మొందు నందాదిజనుల ముకుందుఁడరసి
యింద్రవైరంబు దెల్పుచు నిట్లులనియె. 27

వ. అమిత సంభారంబులు సమకూర్చుకొని సేయఁ బూనుకొనిన యాసంక్రందనపూజా సంరంభంబుచేత నిక చాలుచాలు నిట వినుండని వారలతో నిట్లనియెను. 28

సీ. అత్యుచ్ఛ్రయము సకలాగమప్రణయియై
నిచ్చనిచ్చలు రహినెనయుచుండు
గోగణంబునకెల్ల గోనబుగాఁదనగారు
విశ్రామభూమియై వెలయుచుండు
అఖిలఫలాస్పదంబగుచును నిరతంబు
నలఘునవినుతి శోభిలుచునుండు
సంతతామోదం బొసంగుచు సుమనఃప్ర
కరసేవ్య మగుచును బరగుచుండు

గీ. గానసీయచలంబును బూనికొలువు
డల వనస్థితులకు శ్రేయములనొసంగు

ముగ్ధసురరాజపూజన బుద్ధి మీఱక
దెట్టి దెట్లయ్యె? మోహము హేతుకముగ. 29

— శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుట. —

గీ. అపుడు హరికృత పక్షపాతాప్తిఁగాంచిన
గిరివరంబతి సంతోషభరమునొందె
పాకశాసన చిరకృత పక్షపాత
మునను విరసతఁగాంచె చిత్రముగనుజగతి. 30

క. హరివచియించిన వాణిం
బరమహితంబని ప్రమాణ మరయుచువారల్
గురుతర విధిపూర్వకముగ
సరగునపూజించిరపుడు జగతీధరమున్. 31

క. వరగోగణమును ద్విజులన్
సురుచిర కీలాప్తహుతభుజుని విధిలీలన్
పరితృప్తిపరచి గొల్లలు
ధరణీధరమునకు బలిని దగనిడిరెలమిన్. 32

క. హరియచలాంతర్గతుఁడై
కరమదిచైతన్యమొందఁ గదలఁగఁజేసెన్
సురుచిరబలియును దినెనా
హరిచరితము వినినవార లద్భుతపడరే. 33

గీ. అమరనాథుఁడు బలరిపుఁడగుటఁదనకు
నహితుఁడేయని కాదలహరిహయునెడ

హరికివైరమదేలన నచలమిమను
బలిని తనె దినువేడ్క చే గలిగెనిజము. 34

వ. తరువాత దనకువైరియగు మురరిపుని చరితంబు
విని కోపించిన వాసవునిచేఁ బంపబడిన ప్రళయకాల విజృం
భితంబులైనవివలె వెలయు ధారాధరంబులు, ధారాళంబగు
వారి ధారలచే నిరంతరంబుగా గుర్తిమ్మరించుచుండెడు సలిలా
సారంబులచే గబళింపఁ బడుచుండు నశేషనివేశప్రదేశంబులు
గలుగుటంజేసి కర్ణపరుషంబులు నతివిషమంబులు నగు దీన
భాంకార రవంబులుగల సురభినికరంబులతో సమంబుగ
మిగులఁ బీడింపఁబడుచుండెను గోపతులందఱును దన్నుశర
ణంబుజొచ్చియున్న సమయంబున వెరపుమాలి వనమాలి,
తనమనంబున నిట్లుఁదలంచెను. 35

గీ. హరికి గోత్రభిదుండను నపయశంబు
జెలగెనదియెంతొ భువినని చింతజేసి
దాని దొలగించుటకు సయత్నముగను హరి
యపుడుగోపరిసముద్ధర్తయై యెసంగె. 36

గీ. తడియుటనుజేసి గడగడ వడకుజెంది
యార్తిగొనిగోగణంబుతో నల్లగొల్ల
లెల్లరును హరియాజ్ఞచేఁ గొల్లలుగను
గలసిచేరిరి జీమూతతలమునకును. 37

గీ. విగతమర్యాద నీచపరివృత్తజడవి
తతులచే నిలఁగలుషమై తనరెనైన
హరిమహిమచేత పశువులకైననపుడు
పంకసంస్పర్శమింతయున్ బరగదయ్యె. 38

గీ. హద్దుమీరిన జలసమూహంబుచేత
మాధవాశ్రితులైన యామానవులకు
పరిభవముగల్గదయ్యె సత్పథమునుండి
జారిపడువారిచే గతి సన్నిరోధ
పంకతతియె యుపార్జింపబడియె జగతి. 39

*గీ. సత్పథచ్యుత నిస్సీమ జడసమూహ
కృతపరిభవము మాధవాశ్రితులకగునె?
పుణ్యమార్గానురోధి ప్రభూతవిదిత
పంకమదిభువి నార్జింపబడుటెగాక.

గీ. పరమపురుషున కవమతిఁ బరగజేసి
తనదువృషభావమును ప్రకటనమొనర్చె
శక్రుడల గోగణముల స్వేచ్ఛావిహార
మునునిరోధించుటది చిత్రముగనుదనరె. 40

గీ. అపుడు హంసోదయముచేత నఖిలభువన
ములును శోభాశ్రియంబులై బొల్చుచుండ
బహుళమోహావృత్తి సంధత బడయుట బ్రతి
కూలగతి కౌశికాత్మకోఁగూడదెచట. 41

వ. అటుతరువాత నందనందనుండొనర్చిన యయ్యా ద్భుతకృత్యంబును విని తత్క్షణంబవిగళితంబగు దుర్గర్వసంభృత సంభారంబుగల యాజంభవైరిచేత వారివాహంబులు నివారితంబులై యంతరిక్షంబు దొలగియున్న సమయంబున నిరపాయంబుగా నివాస, సమీపభూమిపై గోపాల బాలకులందరును శయనించియున్న సమయంబున. 42

గీ. గిరియథాస్థానముననుంచి మెరయుచున్న
హరిని ముదమొందజేయగ నమరవిభుఁడు
దివమునుండిల కయ్యెడదిగియె నయవి
నయములలరగ తలవంచి నమ్రుఁడగుచు. 43

వ. హరిదరికంజేరి మరలమరల సాష్టాంగ దండప్రణామంబులాచరించి యివ్విధంబున సన్నుతించెను, అది యుక్తమే గదా. 44

—• ఇంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. •—

చ. నిరతము నన్నునీందర్కృపనీతి యుతస్మృతిజాతపూత సు
స్థిరతర రశ్మిసంతతులచే బరిణద్ధుడవైననీవహా!
పరులకుముక్తినెట్లిడెదొ? వారలభక్తిమహాబ్ధిమగ్నతన్
దెరలనినీవు వారినెటుదేల్చెదొ? నీకగునట్టిచిత్రమౌ
చరితమునెన్న నెవ్వరివశంబగు సత్కవిశీప! మాధవా! 45

చ. తెలియకపెద్దయాసగొని తీరుగఁగొందరనేక వేషముల్
నెలకొనినీవుజూడగను నీటుగసంస్కృతి నాటకంబు దా

మెలమిరచించుచెష్ఠ ఫలమించుకనొందక నీయుదారతన్
దెలసినవెన్క చాలునని ధీరతఁగోరుచునుంద్రుమాధవా.
చ. సతియగుచోజగంబులకు సంతతబాధయెలేదుగాక యా
సతిపయినట్లు నమ్మికయొసంగుటచేతనుగాదు దా సదా
సతియునటంచు నీప్రకృతిసంస్థితినేమనిజెప్పకూరకే
యతులితరీతినార! పరమాత్మసుఖాకృతిగొల్తురాబుధుల్.
చ. మనసువిచారదగ్ధమని మానుగనిర్వృతినొందగోరి యం
దనెనమృతంబుజిల్కునలతావక పాదమునుంతురామునుల్
దనరువిపత్సహాయి యగు త్వద్హృదయంబునశించునంచుత
ద్ఘనవిహాప్తికేవలతగల్గునటంచు నెవండెరుంగుదాన్. 48
ఉ. శ్రీమహితాన్వితా? ప్రకృతిచేతనె నన్నిటికెన్నగాఁబర
ప్రేమకునాస్పదుండవుగదా! చిరసేవలచేనెవండో నీ
ప్రేమకుపాత్రుఁడౌనగుటరిత్త నదంభమునోనునన్య స
త్ప్రేమమునట్టులైన జగతిన్ నిరుపాధికృపాంబురాశివన్
భూమయశంబునీవెటుల బొందితివౌర!మహాద్భుతంబుగన్.
చ. వరవినతాపరాధగణ వహ్నికణంబులు సత్కృపాబ్ధివై
పరగెడునిన్స్పృశించుచును బాగుగనెన్నియొశాంతినొందవే
వెరవుగనట్టులన్ సురగవీజపయోలహరీసమంబులై
బొరలుభవత్కటాక్షములముంచుమునన్ను గృతాపరాధునిన్.
క. సురధేనుపయోధారల
హరినభిషేకించి యింద్రుఁడయ్యెడనరిగెన్

త్వరితగతి స్వర్గమునకున్
బరిపూర్ణమనోరథంబుఁబడసిముదమునన్. 51

—• శ్రీకృష్ణుడు నందుని వరుణనగరంబునుండి తెచ్చుట. •—

వ. తరువాత మరియొకప్పు డేకాదశీవ్రతం బొనర్చినట్టియు నిది స్నానార్హకాలంబుగాదని విచారింపకయే యర్ధరాత్రింబునందు కాళిందీనదీజలంబుల నవగాహనంబుసేయుచున్నట్టియు, సముపజాతానందుఁడగు నందుని నతిమాత్రకోపంబుగలవరుణదూత తనయధీశనివేశంబునఁ బ్రవేశపెట్టెను. అదియుక్తమేయగును. 52

గీ. అటుజనె నశాంతనిద్రించినట్టినందు
డనయమటంచుదలపకె యరుణసుతను
గోరి, నిజగృహామునినీతి జేరుటవిని
పటుపజలరాజు సహనంబుఁబడియుబెట్టు. 53

క. తరువాతను మురహరుఁడ
య్యరుదగువృత్తాంతమంతనరయుమనతిదు
ద్భరరోషరూపితుండై
వరుణాలయమునకునేఁగ బహుశీఘ్రగతిన్. 54

క. హరిఁగనుగొని సవినయముగ
వరుణుఁడుపూజించియపుడు బహుచిత్రముగా
బరమానంద త్యాగము
నెరపియు నానందగరిమ నెలకొనెమరలన్. 55

గీ. అలవరుణలోకయాత్రను నలరజేసి
మహితగతిమీరునానందసహితుఁడగుచు
నట్టికృత్యావసానంబునందుసుకృతి
పుణ్యవంతుఁడు పురుషోత్తముండుగడక
మరలక్షితినొందె మాయికమానవుండు. 56

వ. అటుతరువాత భగవంతుండగు వాసుదేవుండొకానొక తామసీప్రారంభంబునందు పొందబడిన ప్రయోజనంబు సమర్థించుటకు బృందావనపరిసరంబున గ్రీడించుటకై యాశ్రయించియుండెను. 57

వ. పిమ్మట దిగ్గజంబుల, కుశలంబు నడుగుటకుం బోలె దిగంతంబుల నుల్లఘించుటకు సమర్థంబులగు నంధకారధారలచే నాపాదింపబడియుండు నద్వైతంబు గలదియై జగంబు వెలయుచుండు నవసరంబున. 58

వ. ఇది పూర్వపర్వత శిఖరంబునందలి, కురువిందమణి కందళంబులకాంతి కదంబమై యుండునా ! లేక సకల విలాసినీజనంబులను మోహింపజేయుటకు సాధనభూతంబగు మనోభవమణిమయ బింబంబైయుండునా ! కాక పురందర దిగంగనకు నయనాంజన స్ఫటికకరండంబైయుండునా ! అదిగాక బంభరసంభరితంబగు రజనీభామినీ విలాసకోకనదంబై యుండునా ! అటుల గానిచో చకోరనికరంబులు భుజించుటకు పరికల్పితంబగు మాషవటకంబైయుండునా ! ఆహా ! అదిగాని

యెడల ననవరతప్రహారంబులచేత శిథిలీకృతంబగు మధ్యభాగంబుగల పురందర మందిరప్రాంతంబున వెలయుచున్న ఘటికాయంత్రఫలకంబైయుండునా! యని యివ్విధంబున నాలోకనజనంబుల కగు సంశయశలాకలచే శకలితంబగు శరీరంబును వహించి పురుహూతదిశారంభ పరీరంభంబునందలి సంరంభంబు నొంది షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండు, సుధాకరకిరణుం డలరుచుండు తరుణంబున. 59

కం. వందారు జనులపాలిటి
మందారుండైన శౌరిమంజుల గీత
స్యందిత మురళీరవముల
నందముగ హరించె గోపికావళి మనమున్. 60

— గోపికాగీతలు —

చ. హరికృత గీతినప్పు డగను హాయిగ నల్లనుపృగ్గనావళుల్
సరగున నాలకించి గృహసఖ్య సగర్భ్య హృదీశమాతృ, తా
త, రుచిరపుత్ర మిత్రులను ద్రవ్యములన్ విడి వల్లు వల్లనన్
మరలక, శౌరినారయఁగ మానుగ, గానకు నేగిరప్పుడ
బ్బురముగనాత్మసౌఖ్యమును బొందెసువారికిగుంద దెట్లగున్.

చ. ఎరువుగ జూచుటన్ సుదతి [illegible] రుచింపక సారసాక్షుఁడా
హరిమధు రాధరాంచిత సుధామిత ధారలు గ్రోలఁగోరుచున్

మరపున క్షీరదోహనము మాని మహాద్భుతలీల గ్రాలమం
దిరమును వీడి యేగెనొక ధీరసుదృజ్మణి తత్ప్రవృత్తిచేన్.

గీ. పరగునా యాంతరంగిక ప్రాణమైన
ప్రభునివిడిచి బహిశ్చరప్రాణములగు
ధనములే లని తెల్పిచే ధనము గృహము
వదలి కేశవు దరికేగ ముదిత యొకతె. 63

గీ. కూర్మి సంతానసుఖ మది గోరబడిన
నెలమి హరియోగ సౌఖ్యమ దెట్టులబ్బు
ననుచు నాకలిచే గుందునట్టి శిశువు
లను గృహంబును విడి యొక్తు జనియెనపుడు. 64

వ. ఇవ్విధంబున గురుజనవచన నిచయంబును గూడ
దిరస్కరించి యాభరణగణంబును వ్యత్యయంబుగా ధరించు
కొనుటయుం బరిగణింపక, యేనె ముందేగెద, నేనె మున్న
జనియెదనని వచ్చుచున్న యావ్రేత యన్నుమిన్నల సంత
సంబు నొందించి యావెన్నుండు సాదరంబుగా వారలతో
నిట్లనియెను. 65

ఉ. శీలము బాసి యీకటికి-చీకటి నిట్టి నిశీథమం దెటుల్
బాలికలార ! యేల వనవాటికి, మాటికినందె చప్పుడుల్
గ్రాలగ నేగుదెంచుటకు కార్యమదేమి ప్రియంబ దెట్టిదో!
చాలగ దెల్పుడా ప్రియుల సంగతిబాయుట స్త్రీలకొప్పునే!

వ. ఈలీలను భగవంతుం డగు వాసుదేవుండు వల్కు-
చున్న సమయంబున.

గీ. ఇతరవంచనఁ జతురుఁడౌ నతని మతిని
సతులు దెలియక లజ్జచే నతినతలయి
జొక్కి వే మారుబల్కనిం పెక్కు పెక్కు
వాక్కు లక్కజముగ నెంత్రు మక్కువెక్క. 67

వ. అట్టుసిమ్మ్నట నాభీరధీర తరుణీమణులు తదీయ మాయం దలంచి యనుమానించుచుఁ దమ! తమ యంతరంగంబును వెల్లడించి తదనుకూలంబుగాఁ గుటిలస్వభావంబుతో నివ్విధంబున నమ్మ_త్త శాలిను లుత్తరంబొసంగిరి. 68

గీ. అనిశరామానభీష్టసమగు విరాగ
మును వహించిన నీసన్నిధిని వచించు
ముగ్ధదృక్తతుల మరతిబూని మిగుల
నలభవ ప్రతికూల చర్యాప్తిగొన్న
మాకు నిర్వాణ సుఖమెట్లు గాకయుంను. 69

గీ. అరయ భీరులము మనోభవాధి మిగుల
బూని నిన్నిపు డఖలేశ! బుద్ధిచేత
శరణు జెందితిమో! యీశ! సంతసముగ
నిట్టిమెడను పరిగ్రహమందు విరస
మొంది యెట్టుల పౌరుషమూనితీవు. 70

—◆ రాసక్రీడాభివర్ణనము ◆—

వ. ఈలీల బలుకుచున్న వల్లవపల్లవాధరలయుల్లంబు గ్రహించి యపుడెంతయును నివారింపబడని ధైర్యంబు గల వారినిగా నిశ్చయించుకొని వారలతోడఁ గ్రీడించెను. 71

గీ. కమల రమణీయనయనయా రమణి యొక తె
యలశ్రమ ధురాధరయు మధురాధరయును
రుచిర యచిరాంశు రుచిరయై శుచిహృదయుని
కలితమురళునితరళునిగా నొనర్చె. 72

గీ. లలితమలయా నిలాలోల కలితతరుల
వాసిగొను కాన నెందు కలాసమాన
మరియొక మనోరమ సమాగమ పరహరికి
రక్తి గలిగించె నల రమారమణికరణి. 73

సీ. స్మరవరనారాచ సహజంబులును దర
స్మేరంబులును ద్రపాభారములును
మందస్మితాంచిత మధుపరీరంభణ
మహిత రసాత్యంత మధురములును
మహనీయ సత్త్వమలహారిలఘ్న
కల్లోల వత్త్వశోకలితములును
పటుసమంచిత పంచబాణ సమేతముల్
శోభిత సౌందర్య సుభగములును

గీ. నైన రంగదనంగ మోహాబ్ధితుంగ
ఘనతరంగములగు నపాంగముల గముల

నపుడొక కృశాంగి యామురరిపునిపైని
నెరపె నిరుపమలీల బల్ నేర్పుగాల.

వ. అటు తరువాత.

గీ. స్మరపరీతాప విధురలున్ సరసతర సు
ధారస, సుమధురాధర ధారిణులును
చంచలాపాంగదృశలునౌ సతులను హరి
నర్మవాక్సుధచే ముంచె శర్మమలర. 75

గీ. శాణఘర్షణముల మణిస్వర్ణములకు
బోలె మృదువగు నీకెట్లు బొందుశోభ ?
యనుచు నీతను వొనరించి యల విరించి
గడగి లావణ్యరసమున దడపెనేమొ ! 76

గీ. నీదు లసదూరుశోభచే నిర్జితాభఁ
దనరు రంభాతతుల్ దమ దంభము విడి
సార్థముగ నలమోచాఖ్యనందియుండె
జనులిల సదూరుసామ్యంబు బడయు టెట్లు. 77

గీ. ఉర్విలతలకు నెచట పుష్పోద్గమంబు
గలుగు నచటనె ఫలములు గల్గుచుండు
ధరణి తరుణీ స్వరూప లతాపతల్లి
వైన నీయెడ నిటుగల్గె నద్భుతముగ
పుష్ప మొకచోట గాయలుబొడమె నొకట ! 78

గీ. పరమనంబు హరించు నీ గురుకుచంబు
లంచు గట్టితి విట్టులఁ గంచుకమున

నైన నవి మానవయ్యేను, నైజగుణము
కఠినతరులు పిడుతురె నిగ్రహమువలన ? 79

గీ. చెలగి మున్నెన్ని పున్నెముల్ జేసికొనెనొ
యిట్టి కంచుకమో తన్వి ! మెరుకపడదు
తపముచేనైన పొందగా దగని నీదు
నిరత కుచకుంభ పరిరంభ నియతిగొనుట. 80

గీ. విధిగ నీమోము విధునిచే విధి విధించి
యచటి సారంగ సారాంశమా హరించి
వదనమున మృగనేత్రముల్ ఫాలముననుఁ
దన్మదమునుంచె నిజమది తరుణి ! వినుము. 81

గీ. తన్వి ! యీమోవి నీముఖాదర్శముననుఁ
వెలయు తుండీఫల ప్రతిబింబమగును
గాక యుండిన బింబ విఖ్యాతి యెట్లు
దనరుచుండును, దత్ఫలంబునకు జగతి ? 82

గీ. అరయ నీదగునట్టి సర్వాంగములను
విమలతరమగు పసుపుచే విధి విధించి
విధిగ నధరముననుఁ నిల్పె సుధ నచటను
గాక రాగాతిశయ మెట్లు గలుగు నబల ! 83

గీ. అరయ బహుదూర దర్శినులయ్యు నీదు
నయనము లవారిత శ్రుతినియతి దాట

నల మలినవాలభారంబునందు నెట్టు
లెనగదు తమోగణ ప్రణయిత్వమతివ ! 84

కం. రంగచ్చాటూక్తి రసత
రంగంబుల దడిపి యలకురంగాక్షుల, నా
నంగీ ప్రక్రమమోహారు
చింగొన నంగీకరింపజేసెను హరిదాన్. 85

శా. కేళీగోపవధూనవీనవిలసత్క్రీడన్ విలాసంబుగా
బాలావిద్రుమ పాటలంబులగు నీపాదంబులన్ బట్టనా ?
లీలన్ మేనను మంచిగందమును నాలేపంబుగావింతునా?
హాలిన్ బూలనుగొప్పునన్ముడుతునాయంచున్ముదంబొప్పగో
పాలుండాడిన చాటువాక్యరచనల్ భవ్యంబుమాకీవుతన్86

గీ. అలబహిఃకేళిరిపుతను బరగులజ్జ
విడిచిపూబొదరింటిని౽బడసియటకు
మరలనదివచ్చిపడునని పరమభీతి౽
గాంతయప్పుడు కవాటంబుఘటనపరచె. 87

గీ. పరగుచుండెడు మందాక్షభావమునను
కామసంగరసాహాయ్య కలనయందు
శక్తిజాలమినల౽౽జ్జనడలెనప్పుడు
పరుని నిరతాశ్రియముగల్గివరలుచున్న. 88

గీ. శౌరితనశయ్యనొందించు సరసమిమను
నబలలకరగ్రహంబుదానప్పుడొనర్చె

నదియెమదనాగ్ని సాక్షికమైనపెండ్లి
గానసతడెట్లుజారుడన్ గణనగాంచు. 89

క. సల్లాపలోలయై బలు
గొల్లదు జూచుటకువేడ్కనొందియుగసద
ప్డల్లరతిగోరియును నొక
వల్లవి వారించెనీవిబంధమువావర్. 90

గీ. హరిసమాగమమున సతియంతరంగ
మెంతసుఖమొందెననుచునునెంచుచుండ
వెలుపలనురోమహర్షంబె వెల్లడించె
నందుచేనమ్మనున్నారమధికముగను. 91

గీ. ముందుగానన్నిధికివచ్చు మోహనాంగి
సరసమగుమోవిచుంబించుశౌరికదియె
కలుగనైయున్నమన్మథకదనమునకు
వీరులొనరించుపానమైవెలయుచుండె. 92

గీ. నీదువక్షోజలక్ష్మికాచ్ఛాదికయగు
నిట్టికంచుకమెటుధరియించితబల
యనుచుఁబ్రియసతిమోహంబు నంద జేసి
దానిజడవట్టిలాగెశ్రీధరుఁడువేడ్క. 93

గీ. కోకతతులను నీరజకుట్మలముల
గాంచినిర్జించునీచన్నుగవకునిపుడు

వెలది! కంచుకధారణవృథయటంచు
రవికముడివిప్పివైచె శ్రీరమణుఁడపుడు. 94

క. ముదితరో! నీనిర్మలమగు
హృదయమునుఁ గఠోరకుచములిటులాక్రమణ౯
బొదలెననిక్రుధను రవికెను
విదిలిచిహరిదానురోజపీడయొనర్చెన్. 95

గీ. వలసియొకపరి గుచకుంభములుగరముల
నెలమిఁగ్రహియించి తద్ధృదయేశుఁడైన
యించువిలుదొర కుపహారమిచ్చులీల
నలరెనయ్యెడ నెంతయునమ్మురారి. 96

గీ. ఒకపరిస్పృశింతు నీకుచయుగమురమణి!
యంతకన్నను మరివేరయుఁగనిన్న
టంచు మాయికుఁడిటునటియించి యట్టి
తన్వి కుచములుగైకొనెన్ దన్వమీర 97

గీ. అలరుపయ్యెదకొంగుదాఁదొలగఁజేయఁ
జనులుకరములచేఁగప్పుకొనెనొకర్తు
అదియె సమయమనుచు దానిపెదవిగ్రోలె
కరనిరోధంబులేమినిత్వరనుశౌరి. 98

గీ. అతివకప్పుడు కుచాగ్రంబునందు కర న
ఖక్షతము లుదయాద్రిశిఖరసదరుణ
సన్మణీఘృణిలిప్తమౌ చంద్రఖండ
మును విడంబించుచుండెనుబాలుపుమీర. 99

గీ. అలప్రియాకుచపరిపీడనాదులందు
దనరహరియెంతనిర్దయత్వమువహించె
నదియొకింతయుబాధింపదయ్యెనతులఁ
జిత్తజుఁడుమది మత్తిల్లఁ జేయుకతన. 100

గీ. ఎన్నఁడును హృదయమునంటెయున్నవైన
నితరమెరుఁగకె మోముముద్దిడెఁబ్రియను
జారుకుచముల నెదనించు చాయనతఁడు
కౌగిటనుగట్టిగనుఁబట్టికౌగలించె. 101

గీ. మానుగానీవిసడలింపఁబూనుహరిని
తన్వి, తలనున్నపువ్వుల దండచేతఁ
గరములనుఁగట్టమాయికాగ్రణియొనర్చె
బంధమెడలించుకొనలేని భవ్యనటన. 102

క. తనపోకముడినివిప్పఁగ
గనుగొనివారించువనిత కాంచికమువ్వల్
ధ్వనిజేసెను స్మరదేవా
ర్చన, సూచకఘంటికావిరావంబనగన్ 103

క. వలువనొలుచుతరి నాయువ
కులకిర్వురకైనయట్టిగురుకలహమునన్
జెలిమధ్యస్థయయినమే
ఖలయదివారించుటకునొ గలగలమ్రోఁగెన్. 104

క. అలరదుకూలాపహృతిన్
వలదనివారించుతరుణివలయంబులు నె
చ్చెలి! నీప్రియమప్రియమున్
బలుకవిదేమని యదల్చుభాతినిమ్రోగెన్. 105

క. హరియొకకరమున జడనొక
కరమున, చుబుకంబుబట్టి కల్కికుచంబుల్
దొరకొననితరకరద్వయి
బరగమి వివరింపదలచె స్వచతుర్భుజతన్. 106

క. ముదమున పోకముడినివడి
విదళించి తదూరుమూలవీక్షణపరుఁడై
యదుబాలుఁడుండ దనకను
లదిమూసికొనంగ నొకతె హరికనుగప్పెన్. 107

గీ. అరయమందాక్షమోహమాయలుదొలంగ
దట్టమైన మనోజాధిదాటఁబడియె
నలరెనప్పుడొక యానందమతివలకును
నీవిమోక్షమె మోక్షమై నగడకున్న. 108

గీ. లజ్జచేరతివిముఖయై లలనయొకతె
మరలుచుండఁగగనియప్డు మాధవుండు
దానిసుందరమైన నితంబబింబ
మునుగనియభీష్టముగనెంచె ముదముమీర. 109

చ. అరయుపలాయయత్నములునార్ద్రములున్ స్మితగర్భసంగతు
ల్స్మరిపెపుభర్త్సనంబులును ముగ్ధకటాక్షములుఁగన్ గరప్రరో
ధరుచిర ముఖ్యరీతులగు ధన్యవిలాసములన్ రచించి యా
హారికి ముదంబుగా నొకలతాంగి మెలంగెననంగలీలలన్ 110

* క. తరుణులకు వివిధబంధము
గురుతరరసయుతరతానుకూలంబయ్యెన్
బరజారసంగమైనన
పరబంధముగాదు శౌరి పరిచయకలనన్

ఉ. కోరుచుగోపికాళిహరిగూడగ బంధమనేకరూపమై
సారరతానుకూలముగ సౌఖ్యమొసర్చెనుగాని కానిదై
జారహృదీశసంగమని, సద్గతిరోధకబంధమాట లే
దారయనమ్మురారిప్రణయమ్మునసైనప్రభావసంపదన్ 111

క. అలరురతాంతరమున ని
శ్చలతనుగాని సుఖవిశేషసంగతిచేఁ గ
న్నులుమోడ్చి యొకవిలాసిని
యాల మదనుని జింతసేయునట్లు రహించెన్. 112

క. పరమైక్యముగ, యువద్వయి
సురతక్రీడారసాబ్ధిఁజొక్కుటగని యా
మరుఁడిరువుర ఘటియించుట
కొరకైకొను శ్రమమువిడిచికొనె విశ్రాంతిన్. 113

వ. ఈవిధంబున ననంగసంగర దీక్షాధిగత దీక్షితులగు
నాభీరమృగాక్షుల కతిశయించియున్న పతివాల్లభ్యంబునం దగు

గర్వావష్టంభ సంభారంబును, విఘటనంబును, గావింపఁదలంచి యశోదాదారకుం డగుశౌరి యపు డంతర్ధానంబు నొందెను.

చ. అరయఁగఁ గానుపించుచును, నంతనదృశ్యతనొందుచున్ దటి
ద్వరకలనన్ హసించు హరి భవ్యవిలాసములన్ నిజేచ్ఛమై
నరయఁగ నీని శత్రువగు నాంధ్యమువా రపుట్టి దొందిరో
హరివిరహాంబునంగొనినయాంధ్యమదట్టిదిగాదు చూడఁగన్.

కం. హరి విరహమునను వల్లవ
గరితలు గనువడిని మోహగహనము గొనియున్
మరలను గహనమె జొచ్చిరి
మురహరు నరయుటకు నష్టు ముదమెద గదురన్. 116

కం. శ్రీమన్మథ మన్మథుఁడగు
నామాధవు సురతకేళి నలరించితివో
నేమాధవి ? హరిబోధక
మా మాధవి యనుపదంబు నందితిగానన్. 117

గీ. ఆమ్రమా ! శౌరి యేదారి నరిగెనిపుడు
త్వరితముగ దెల్పుమా ! యల్లవల్లవగతి
పల్లవప్రణయిని నీకు బాగుగాను
బోధపడుచుండుగాదె విస్ఫురణ మెరయ. 118

కం. పరమ సుఖహేతునైన తగు
హరి ప్రత్యక్షంబు గంటివటవె ! యశోకా !
మరి యటుగాక యశోకత
యరయఁగ నీకెటులగు సకలాగమములలోన్. 119

కం. ధుత్తూర ! శౌరి నీతో
గుత్తంబగునట్టి చెల్మిగాని విడిచెనొకో ?
యిత్తరి విరహిణివలె ను
న్మత్తత నిటు జూపుచుంటి మది జింతిలుచున్. 120

గీ. ఈవిధంబున నున్మత్తభావమూని
ప్రలపిత మొనర్చు వల్లవ వనితలెల్ల
నల్లయదునంద నాద్వైతమంది రపుడు
భవ్యతద్భావ నామితబలముచేత. 121

గీ. ఒకతె పూతనలీలతో నొప్పుచుండ
నేనె హరినని యొక్కతె దానిచనులు
పాన మొనరించె మొదటిది ప్రళయ మొంద
నగును రెండవదియు నొందె నబ్బురముగ. 122

గీ. ఒకటి మధుసూదనుడ నని యొప్పుచుండ
నయ్యెడ భుజంగభావంబు నొందెనొకతె
మొదటిది భుజంగజయమును బొందదగిన
విజితయయ్యె భుజంగ నద్విలసనముల. 123

గీ. మురహరాద్వైతమునుగాని ముదితయొకతె
మానుగానల్పదావాగ్ని పాననటన
దానిచేతాపభరమును దాల్చెనహహ
యల్లవిరహాగ్నినగుగుందుకల్లయనగ. 124

చ. కనుపడకుండె నాహరిసుఖంబుగఁదత్పదపద్మముద్రచే
గొనునెడ నక్షిగోచరుఁడగున్ మరివేరగుయోగమేలటం
చనుకొని యందెలగ్నమతులైన సుదృగ్జనపాళికద్దియుక్
జనఁగనరాదదొక్కెడరజంబుననొక్కెడనత్తృణంబునన్. 125

వ. ఇవ్విధంబున నతిదూరతమంబుగరా, వికటాటవీప
ర్యటనంబుగావించుటంజేసి పాటవంబుగలవైనను బాటలవర్ణం
బునొందిన పాదయుగంబుగలవారలై, యావల్లవలోలలోచన
లు సాలోచనులై యొక్కచో నితాంతనిమగ్నంబగు నరవిం
దలోచన చరణకమలముద్ర నవలోకించి యిపుడొక కాముక
యగు మగువ ననురాగభరంబున నస్కంధోదారకుండు
దనభుజంబున వహియించియున్నవాడని నిశ్చయించుకొని ధై
ర్యవిపర్యయంబునొందినవారలైయుండిరంతట. 126

చ. ఘనతరపంకమందుఁ గడుగాఢజఃప్రకరంబునందునున్
గనబడుచుండు టెట్లగు జగద్గురునున్నతమౌపదంబు నా
మనమితనైజ జలించుసలమానసమూనిన వారికెన్నడై
నను బరతత్వనిత్యమనసంబొనరింపఁగాంచశక్యమే. 127

ఉ. ప్రేమసుధాబ్ధినెత్తిపడవేయఁగఁ గోరినవానిలీలదా
నీమెయినొక్కప్రేయసినిదే! ప్రియుఁడెత్తుక మోచెనౌనుగా
కామెయు పెక్కుతాతపములంది తపించి స్వకీయలీలలన్
బూమెలచేతనింకొరులుబొందనశక్యనిజేసెనేమొకో. 128

గీ. చాలుచాలును విడువుము సరగ జనెద
గురుజనులవలనను భీతిగొంటికితవ
యని పలుకునన్ను మధురోక్తులాడికలియు
నట్టిహరియిష్టుఁ గరఁణదా నెట్టువిడుచు. 129

మ. వరలావణ్య సుధారసామలపరీవాహాశ్రయుండౌచు దా
గరిమన్ బ్రేమలనుగానుపించుదయితుం గన్నారవీక్షించియో
హరి! శౌరీ! వరవల్లభా! ప్రియుఁడ! పద్మాక్షా! దరింజేర్పుమం
చురహిన్ గాలము నెప్పులీలజరుపన్ జూతున్, నిమేషంబుఁ గాన్ 130

ఉ. ధర్మకథన్ ద్యజించి కడకన్ నిజనాయకకేళిజన్యమా
శర్మమువీడి మోహమున సంతతముచ్చసుఖానుభూతికై
నర్మములాడుచుండునినె నమ్మితిమిష్టు దయారసార్ద్రమా
నిర్మల సత్కటాక్షముల నింపకపోయితివేని రెండిటన్
గూర్మినిబాయుమాకెవఁడుగోప్యుడికన్ గతియేది శ్రీపతీ? 131

గీ. ఈశ! నీముగ్ధమధురమై యెసగుమోము
నొక్కపరిజూపుమిష్టు వేరొకటిఁగోర
నిరపరాధ వధూవధనిరతుఁడైన
కితవశశి, లజ్జగొనుగాక! కృశత, గాంచి. 132

గీ. ఓరి! కందర్ప! యబలలనొంచునట్టి
యార్యనింద్యపరాక్రమ చర్యయెంత!
రూపశౌర్యాదులను నినురూఁకఁగెల్చు
హరినెదిర్చినఁ బురుషుఁడ వౌదువపుడు. 133

గీ. అనిశకళ్యాణజాలసమాశ్రియుండు
నవ్యకరుణారసార్ద్రిఁడానందమయుఁడు
నబ్జముఖుఁడు త్రిలోకమోహనుఁడు ఘనుఁడు
నగువరునిగాంతుమెట నభాగ్యలమికయ్యొ! 134

చ. పరపగురోషమానెడల పయ్యెదకొంగుఁదొలంగఁజేసి మ
ద్గురుకుచకుంభమర్దనముఁ గొబ్బున సేయుమునిర్దయుండవై
కరనఖదంతజాలమునఁ గాయమొనర్చికపోతనాదభీ
కరతనుఖాబ్ధిఁద్రోయుముదగన్ వివశన్ననుబ్రాణవల్లభా. 135

చ. అరయనకార్శ్యమందు గురులందరనర్థమునిర్ణయించిరా
పరమపవిత్రవ్రతాస్వనుదిభగ్నమునొందెననింద్యసౌఖ్యమా
బరగుటలేదికన్ వదనువర్తనిర్ఘై తగునాశవోదహా!
మరియుచునెంత జేసితివి మార్గశిఖామణివై నమోవిధీ. 136

వ. ఇవ్విధంబునబల్కి రోదనంబొనర్చుచు నతిశయిం
చుచున్న విరహాకృశానునిచే గృశించుచుండునను భావంబులు
గలవారలును, శ్యామలయ్యును, విరహపాండురలును, దరుణు
లయ్యును బురాణపురుషాభిలాషిణులును నగు నాభీరభీరువుల
చే నార్ద్రీకృతహృదయుండై యశోదానందనుం డానందంబు
గ్రాలనప్పుడు వారిమ్రోల సాక్షాత్కరించెను. 137

వ. తరువాత నల్లనల్లన పల్లవాధరలును నకాండపతి
తంబగు సుధాసారంబునఁబడి నలసి నరవిందలోచనావలోకన
సుఖంబు ననుభవించి, యొక్కింత పాదంబులువట్టియును, మరి

యొకర్తె కరావలంబనంబొనర్చియు, నికనొకర్తుక, చామరం
బున విసరియు, వేఱొక్కతె చెమటపుటంబులం దుడచియును
మరియొకతుకపరాగజాలంబును బరిహరించియు, వేఱొక్కరితె
తాంబూలవీటికనొసంగియు, నికనొకర్తె తాంబూలకరండంబు
నుధరించియును వేఱొకరితి జిగురుటాకులచేఁ దల్పంబుగల్పించి
యును వారివారి కోరికదీర, శౌరినారాధించి సేవించి పరిపూ
ర్ణమనోరథంబుగలవారలైరి- అదియుక్తమేయగును. 138

గీ. హరిపరోక్షమునను మాయనలరుశోక
జనితవహ్ని, సుదృగ్జనజాతమునకు
జల్లనగుచెట్లు శౌరిదర్శనవిశేష
ఘనరసాంచితసంతోషమునసుగాక. 139

గీ. అపుడు హరిగోపికావళినాదరించి
భాసురవిలాసములనలరాసకేళి
గురుతరానందరసమొనగూర్చిరతుల
నెనసివిరహాగ్ని పరితాపమునుహరించె. 140

గీ. ప్రమదలయ్యును గోపికారమణులపుడు
ముదితలై తమతమ గృహములకుజనిరి
శౌరియనుభావమునజేసి సంతతమును
సరసమగుపతి వాల్లభ్యసరణిగొనిరి. 141

చ. వినునృప! మింటికై యెగసి వేజనుకన్యక నయ్యశోదికా
తనయగ, నల్లకృష్ణునిపదంపడి దేవకిసూనుగాబలున్

గనునదిరోహిణీసతిగ గాంచుమికన్ వసుదేవుఁడిట్టు లా
ర్తినిగొని చేసెనంచును ధృతిన్గలహాశనుఁడైనమానియా
జనవరుఁడైన కంసునకు సర్వముదెల్పెను సంతసంబునన్. 142

—♦ శ్రీకృష్ణుడు కేశివ్యోమాసురల సంహరించుట ♦—

వ అపుడు కర్ణపరుషంబగుదానిని విని మిగుల విషమ రోషావేశంబున మండుచుండెడు మానసంబుతో గంసుండ య్యెడ నారదనివారితుండై దేవకీవసుదేవులం జంపుటమాని, సంకెళులచే బంధనమాత్రింబుగలవారినిగా నొనర్చి, కేశియ నుపేరుగల యొకనిశాచరునిం గేశవుని జంపుటకై యంపించి, మంత్రిపుంగవులంబిలిపించి నారదునిచేఁ దెలుపఁబడిన యావృత్తాంతంబునంతయుం దెల్పి, ముష్టికచాణూరులనెడు మల్లుర నిర్వురను, హలధరవాసుదేవులకుం బ్రతిమల్లురగా నేర్పరచి, కువలయాపీడంబను మత్తగజంబును ద్వారప్రదేశంబుననుంచి, రంగస్థలంబు నున్నతాసనాదులచే నలంకరించుడని, కంచుక లంబంది చాణాసన సవనంబును గాంచెదరను మిషంబు గల్పించి, సపరివారంబుగా నయ్యశోదానందనుం దోడితెమ్మని యథార్థనామకుండగు నక్రూరునింబంపించెను. 143

వ. అపుడక్రూరుండును వచ్చినవాడయి యట్టిసమయంబున, యమునివలె నతిభయంకరుండై హయరూపంబు నొందియున్న కేశినామకుండగు నిశాచరు నఖర్వగర్వ సర్వం

కమంబగు ముష్టిప్రహారంబులచేఁ బశుమారణంబుగావించుకైవడిం బరిమార్చి, మరలి గృహంబునకువచ్చియున్నట్టి, మధుసూదనుంగాంచి, దండప్రణామంబుగావించి, యాకృష్ణబలరాములచే గౌగలింపంబడి, క్షేమసమాచారంబుల నడుగబడి, సహభోజనాదులచే మిగుల నుపలాలితుండై, తానువచ్చినకారణంబును దెల్పి, వారినిర్వురనరగంబునంగూర్చుండఁజేసినముపహారంబులు గైకొని వచ్చుచున్న నందాదిగోపకులతోనను గమ్యమానుండై మధురానగరంబునకు బయలువెడలెను. 144

గీ. అశనిపాత సమంబగు నట్టివార్త
విని సుదృక్తతి పరవశతను వహించి
యెట్టి దశనొందెనది దెల్ప నెవ్వఁడోపు ?
ప్రకృతి సుఖహీన కరినుఁడా శుకుఁడు దక్క ! 145

కం. ధరబ్రహ్మపుత్ర గతియ
ట్లరయగ నాపాతరమ్యమగు నామముతో
దురిత పరిపాకకలనా
కరుఁడ క్రూరుండు క్రూరకర్ముఁడు గాడే ! 146

చ. వరమతితో గృపావతినిఁ బార్వతిఁగొల్చి స్మరస్మరుండనన్
బరగు మురారి నాదుప్రియభర్తగ సేయుమటంచు నెయ్యెడన్
దురితములేని యావిభునితో విరహంబును లేని గోరితిన్
గరమది యెంతయున్ విధివిఘాత మొనర్చెని కేమి సేయుదున్.

చ. మురియుచు మాటిమాటికిని భుక్తము నొందియు గ్రొత్తరీతి, ద్రే
మరుచికి నాస్పదంబు భయమానసపం న్ప్రశమయ్యలభ్యతా
స్ఫురిత మనోహరంబు గడు మోహదమై సురతాంచితస్రగా
త్కారకరణాదులొందకె సుఖంబిడు నీదగు చౌర్య సంగమం
బిరవుగనిష్ఠ నాదుమది నెట్లు దలాపకయుందు మాధవా !

గీ. లీలగా నీవు నిమిషంబు లీనమొంద
ననవలంబననై యాపదబ్ధిబడితి
సతత విరహాగ్నిని సహింపఁజాలనిపుడు
మరణమె శరణమని యెంతుమదిని శౌరి ! 149

వ. ఇవ్విధంబున మిగుల దిగులొంది విలపించుచు, వివే
కంబువిడిచి వల్లవ విలాసినీ సమూహంబు ప్రయాణాసక్తిగల
దియై సపరివారంబుగా నపుడు రథారూఢుండై బయలువెడలు
చున్న మురరిపు నవలోకించి రోదనంబు గావించెను. 150

కం. తరళభ్రువు లగువారికి
విరహానల తాపకలన వెడలెడు నశ్రూ
త్కారమది ప్రయాణమంగళ
గరిమ విఘాతంబు సేయఁగా దగదయ్యెన్. 151

గీ. పిదప మృదుమధుర వచనల
ముదయువతుల నూరడించి మురలించి త్వరన్
ముద మొదవఁగ, హరి, యమునా
నదిదరికిని నరిగినపుడు నయగతి వెలయన్. 152

చ. బలిమి మరల్పఁగా బడియు వల్లవభామలు నన్నివీడి దా
మల రెడు కృష్ణవర్త్మగతి నందిరి వేగమె యట్టులయ్యునిం
పలరఁగఁ గోరు తత్ప్రియ సమాగమ మందగరైరి దీని క
ట్లలవడుచుండుజారదయితాశ్రయమేయగుహేతువెన్నగాన్.

వ. అటు తరువాత భగవంతుండగు శౌరి నయన
మార్గంబు నతిక్రమించి యుండునపుడు. 154

గీ. శౌరి సందర్శనాభావజనితఖేద
మెనసి యల్ల సుదృగ్జాలమెల్ల నప్పు
డస్తసర్వాశయై నివృత్త్యభిముఖముగఁ
దనరఁజేసెను తన మనంబును మరల్చి. 155

—◆ అక్రూరుండు యమునను శ్రీకృష్ణుని దర్శించుట ◆—

వ. అటుపిమ్మట నధ్యాసితస్యందనులగునయ్యాదు నంద
నుల నిర్వారనల్ల యమునాతటంబుననుంచి యక్రూరుం డపుడు
స్నానంబొనర్చు నిచ్ఛగలవాడై, తదీయజలంబుల మునింగి
యచ్చట, కరుణాపూరుండయ్యును సమున్నత ప్రవణుండును,
ననుకరదర్శనుండయ్యును, సుదర్శనకరుండును, నిరంతరాజ్ఞాస
క్తకరుండయ్యును, నజ్ఞాహితకర యుగళుండును, నవిరతాను
షక్తగదుండైనను, గమనీయ విగ్రహుండును, దివ్యగంధాను
లిప్త సకలాంగుండైనను, నిర్లేపుడైనవాడును, ననావృతమూర్తి
యయ్యును, పీతాంబరావృత శరీరుండును, మాధవుండయ్యు
ను, పలాశవికాశ విరోధియును; విధుడయ్యును, విగళిత కళం

కుండును;న శేషాధారుండయ్యు నశేషాధారుండును,మీనరూప
ధరుండైనను,సుధీవరదురవాప్తుండును; నుపగతకమఠాకృతియ
య్యునుభూభారంబుసహింపనివాడును;నవిరతవసుమతీదయితుం
డయ్యును, నొకప్పుడుభూదారభావంబుగలవాడును; నాలంబిత
నరసింహరూపంబుగలవాడయ్యును,పరిపాలితమదావళుండును,
నత్యున్నతుండయ్యును, పరిగృహీత వామనభావంబు గలవా
డును, ననంత విక్రమయుతుండయ్యును, త్రివిక్రమ సంగతుం
డును, నిగృహీత భక్తబలియయ్యును, భక్తబలిపరిగ్రహాసక్తుం
డును, రాజరుధిరవిరచిత పితృతర్పణుండయ్యును, రాజవంశా
భ్యుదయంబు గలవాడును; మనుష్యధర్మానువర్తియయ్యును,
పౌలస్త్యపరిపంథియైనవాడును; నమోఘశరప్రసరంబు గలవా
డయ్యును, వశీకృత శరభంగుండును; నుపగతబలభావుండయ్యు
ను, సుత్రామసహజ మైత్రీపాత్రుండును, నర్జున గుణప్రణయి
యయ్యును, దమాలనీలుండును; చక్రియయ్యును, విగతభోగా
భిలాషుండును, బభ్రువయ్యును, భుజంగరాజ బద్ధాదరుండును;
బుష్పవద్విలోచనుండయ్యును, గమనీయ నయనుండును, విష్వ
క్సేనుండయ్యును, బ్రకటితాద్వైతుండును, నస్వప్నరతుకుం
డయ్యును, నిద్రానురక్తుండును, భవవల్లభుండయ్యును, భవ
సన్మూలన తత్పరుండును; చతుర్దశ భువనశరణుండయ్యును,
త్రివిష్టప పరిపాలకుండును, నఖిల ఖేచరాధిగమ్యుండయ్యును,
బుధైకగమ్యుండును, ముకుందాంహ్వయయుతుడయ్యును, కిన్న

శేశరక్షణా నపేక్షియును, ధార్మికజనదయితుండయ్యును, పుణ్యజనమారణపారాయణుండును, నిత్య పరితృప్తుండయ్యును, భక్తైకతత్పరుండును సకలాగమశిఖర లక్ష్యుండయ్యును, వట పత్రశాయియును, శమప్రధానుండయ్యును, శతమన్యుసంశ్ర యుండును, నపరమితరుగాశ్రయుండయ్యును, విగతశోకుండు ను, నపునర్భవపదుండయ్యును, సపునర్భవపదుండును, పురాణ పూరుషుండయ్యును, నిర్జరుండును, హంసాఖ్యనలరుచున్నవా డయ్యును, మానసప్రవృత్తి రహితుండును, నజుండయ్యును, పితామహోపలాలితుండును; ననంతుడయ్యును, సంవర్ధిత మరు ద్గణుండును; జనార్దనుడయ్యును, కరుణాతరంగితాంతరంగుం డును, నతిదక్షిణుండయ్యునుసకలోత్తరుండును, భగవంతుండును నగు దామోదరునిం గాంచెను—అపుడిట్లు వినుతించెను. 156

—• అక్రూరస్తవము •—

చ. ఇలస్వపదంబె సేవకుల కిచ్చెదనంచు నచించి పిమ్మటన్
బలిమి ప్రపన్నులన్ విపదభావులజేతు వహో! పరామరా!
వళులను జేరువారె మరివత్తురు తత్తర నీదుపాదముల్
గొలిచెడువాడు రాడు మరికుంఠిగనై యెపుడున పరాత్పరా!

చ. జనునొకనింగొనం బ్రకృతిజంబగు దుర్భవరోగమేగు ర
మ్మనుచు బలాత్కరించి విషమంబుగ జేసి తదీయవిత్తమున్
గొని, ననుగొల్వకున్న తరిగొందువుమ్మృత్యువునంచునార్తునిన్
ఘనభయమొందజేసికడకన్ బహుమానము గాంతువోహరీ!

చ. అనిశము సేవసేయవలె నాఫలమున్ మదిగోరరాదు మె
ల్లన చిరసంచితంబగు ఫలంబె భుజింపవలెన్ గృతిన్ గణిం
చినదియు నీకొసంగవలె జెల్లునుగా కటు ప్రాంతమందహా!
బనుపడుచుండునయ్యమృత భావమెగొప్ప ఫలంబుమాధవా!
గనబడ దిట్టి సేవదొరగన్ సతిసేయుదు నీదుమాయకున్.

చ. శ్రితుల ననుగ్రహింతునని, చేకొని వారిధనంబ దెల్లనా
యతగతి నాహరింతు వది యట్టులనుండగ నెచ్చటోలస
ద్గతి మతికందరానిదియు దద్దయు నీవె యెరుంగు, నాప్రభా
పతి శశివహ్నిభవ్యరుచి పద్ధతిలేనిదిమళ్ళిరాని య
ద్భుతమగు తత్పదంబునను ద్రోసెదునీకిదియు క్షమే?హరీ!

చ. అనువుగ నీవు ముందుగను నస్ఫురితాంగుఁడవౌచు నీలస
ద్గుణ కృతజాల మల్లద్విజకోటికి గూర్చి సలగ్నమై జలిం
చునెడల తద్గుణచ్యుతునిసొంపుగజేయుచుఁబతీపాతముల్
బనుపడసల్పి యప్డు గతిబాసిన దానిని జేర్తువాత్మతో
బొనరగనీదు సద్విజ విముక్తి కృపన్విని చూడలే దహో !

చ. కరము కృపాబ్ధివన్ బ్రథనుఁగాంచితి వీవును నేనుదీనతన్
బరగితినీకు దాసుఁడను వారకనియ్యెడఁగూడ దైన్యమున్
దొరకొనియుంటి నిట్టిదగు దోసము నాదియొనీదియో జగ
ద్గురుఁడవునీవున్యాయమును గూర్చిస్మరించుచు భక్తరక్షణం
బురువడిసేయుచుండుటదియుక్తమునున్నుము, మురారి! మాధవా.

గీ. సకలకలుష పరిశాంతి నెసంగితిపుడు
ప్రకటయత్నము కాఁ యాపనముకొరకు

నరయ నీపదకమలా శ్రయంబుగల్గు
నంతదనుకయె పాపాప్తియలరుననెడు
నిగమవాదంబు నెరుగనే! నీరజాక్ష. 163

వ. ఇట్లక్రూరుండు స్తవంబుగావించి పిమ్మట భగవం తుండగు నరవిందలోచనుం డంతర్ధానంబు నొందియున్న తరి నూరకొని జలంబులనుండి సరగున లేచి యొప్పుగా నెప్పటిలీల శతాంగసంగతుండై యుండు నక్రూరునింజూచి యావాసుదే వుండు నీవేమి యపూర్వంబు నవలోకించితి వక్రూరా! యని సకపటంబుగా బ్రశ్నగావించెను. 164

—• శ్రీకృష్ణుఁడు మధురానగరప్రవేశము •—

వ. అపుడతండును సకలవిస్మయంబులకు భాజనంబగు భగవంతుండవైన నినువినాగా నేనెద్దియునెరుంగనని సదుత్తరం బొసంగి త్వరితంబుగా రథతురంగంబులం జేరిపించితత్క్ష ణంబున మధురానగర పరిసరంబునొందించి యచ్చట సపరివా రంబుగాఁ గేశవుంబ్రవేశపెట్టి తానును నగరంబు బ్రవేశించి కంసునితో తదాగమనవృత్తాంతంబునంతయుం దెల్పి నిజసద నంబున కేగెను. 165

క. మధురాకారమునొందిన
మధురానగరమునుజూచె మాధవుఁడలమిన్
బ్రథితబలభద్రియుతుఁడై
యధిగతభూషావిశేషుఁడై యటువెడలెన్. 166

వ. తరువాత పుండరీకలోచను నవలోకించుటకుఁ గుతూహల సమాకులులగు పౌరజనుల కలకలధ్వనిచే గబళితంబగు శబ్దాంతరంబుగలదియును, అమరనగరంబును దీనితోసాటి సేయరాదనినిషేధించుచున్నవి వలె వెలయు చలాంచలచేలాంచలంబులగుని కేతనంబులతోనుపశోభిల్లుచున్నదియును, భూదేవికి తాటంకంబులవలెవెలయు కాంచనప్రాకారంబులతోనొప్పుచున్నదియును, నాకసంబు నొరయుచున్న సువర్ణవిరచితంబులగు మేడలతోఁగూడుకొని యలరుచున్నదియు, నవిరతధారాయంత్రంబులనుండి జారుచుండెడు సలిలశీకరంబులచే దడుపబడుచుండెడు రాజమార్గంబులుగలదియు, ముత్యాల తోరణంబులతో నలంకరింపబడియున్నదియు, నమరావతికి ప్రత్యాదేశంబుకరణి సత్యలోకంబునకు లబ్ధమనోరథంబువిధంబున, భోగవతీపట్టణంబునకా మ్రేడితంబుకైవడిని, కైలాసంబునకు బ్రతిబింబంబు చందంబున, వైకుంఠంబునకు ద్విర్భావంబు భాతి విలసిల్లుచు, సకలభోగంబుల కాస్పదంబై, సర్వసంపదలకాలవాలంబై, యొప్పుచున్న యమ్మధురానగరంబు బ్రవేశించి, పురసుందరీనయనకమలంబులచే నభ్యర్చ్యమానుండగుచును, లాజజాలంబులచేఁ జల్లబడుచును నిరంతరా లోకకజనంబుల కలకలధ్వానంబులచే నభినంద్యమానుండైయశోదానందనుండపుడు, ధౌతాంశుకనికాయంబును వహించి వచ్చుచున్న యొకరాజసంబంధియగు రజకునీక్షించెను. 167

వానిదరికేగి యిటుల యాచించెను. 168

గీ. లలితమగునీదుకూల జాలంబునిపుడు
మాకొసగునెడ సుకృతివైమనియెదీవు
నేత్రదోషంబు నమృతంబు నెరపివెలచి
జగతికుపకారమిడునీకు దగునునిదియు. 169

వ. ఈవిధంబున సవినయంబుగా బ్రార్థించుచున్నయా శౌరిని దుర్బుద్ధితో నప్పటపటల వాహియగు రజకుండు సకపటంబుగా నిట్లు మారువలికెను. 170

గీ. పృథుక! గోపక! వనచర! విమలమృదులు
చలువవలువలుగాక కచ్చరపటచ్చ
రములు నీకెట్లురుచియించు రాజచిరము
గట్టువిడచినవివినీకు గట్టదగవ
యైన బలిమినిగొన ప్రాణహానియగును. 171

—• శ్రీకృష్ణుడు వాయకసుదాముల పూజగొని మేలిడుట.—

వ. ఈరీతినతి గూఢంబుగా విప్రియంబులు పల్కునట్టి జల్పాకునల్పాయువుగా దలంచి, ఖరతరంబగు కరనఖరశిఖరంబుచే వానిశిరంబును విదళనంబునుగావించి తదనుచరనికరంబు పలాయమానంబై దశదిశలకుం బర్వులిడుచుండ వానికరతలంబునుండి విగళితంబులగుపట్టుపుట్టంబుల స్వేచ్ఛానుసారంబుగా, గట్టుకొని తక్కినవి తదనుచరుల కొసంగి యటనుండి మరలి మరియొకవైపునకుం జని వాయకనామకుండను వానివలనరూ

పాను రూపంబులగు నలంకారంబులుగైకొని వానికి సారూప్య ప్రిధానంబుగావించి యనుగ్రహించి పిమ్మట సుదామకుండ నువాడు భగవత్ప్రిభావంబు దెలిసినవాడుగాన వానిచే సమ ర్పితంబులగు నానావిధ సుగంధ బంధురంబులగు బూవుదండ లు దండిగా నాదానపూర్వకంబుగా గ్రహించి యపుడు సుర భిగంధచందన విలేపనంబుగల గందపుగిన్నెనుబట్టుకొని వచ్చు చున్న కుబ్జయను నొక యబ్జాక్షిని బుండరీకాక్షుండు వీక్షించెను. 172

వ. అదియునుఁ జక్రిధరునిచే గోరబడి సానంగయై తదంగసంగతింగావించి ప్రచురంబులగు కాశ్మీరమృగమదఘన సారాదుల సౌరభంబుచే సమంచితంబగు మంచిగందంబును మే న నలంది యమందానందంబు నొందించెను. 173

వ. అపుడు భగవంతుండగుశౌరి, దయారసాంతరంగుం డై తత్క్షణంబున గుటిలయగుదాని నకుటిలంగావించి మరియొ కప్పుడనంగ సంగరంబునకై తదంగసంగతి నంగీకరించెను. అది యుక్తమేయగును. 174

క. ధృతవామన భావముగొను
నితడును నదికుబ్జవారలిర్వురుగొను సం
గతి యనుగుణగతియని
యంచితమతిగొని యెవరువినుతిసేయరుజగతిన్. 175

గీ. ఆయుధాగారమును జేరి యపుడు శౌరి
పాలకులు మొరలిడుచున్న వారకనొక
చాపముగ్రహించి యెక్కిడి శరముదొడగు
నపుడె యదిభగ్నమైచనె నబ్బురముగ. 176

గీ. గొప్పవంశమునను బుట్టి గురుగుణమున
నమ్రతను గొనియున్నను నయముమీర
నెనయుమార్గణ భృతిని సహింపకున్న
భగ్నగురుకాష్ఠత నదెట్లు బడయకుండు. 177

వ. అటుతరువాతను బిడుగువడుటకుముందుగా నురుముచుండెడు నంభోధరంబుల గంభీరగర్జితంబులకు ప్రతిభటంబగు నుద్భట దనుర్భంగనిర్ఘోషంబు జగదండకరండపిచండంబు నిండియుండునపు డీతనిం బట్టుకొండు వీనిం జుట్టుకొండనిపల్కుచు త్వరితంబుగావచ్చుచుండెడు చాప పరిపాలకులను శరాసనశకలంబుచేతనే శకలితులంగావించి యదివిని విస్మితాశయుండగు భోజరాజగుకంసుని దృణప్రాయునినిగా దలంచుచున్నవారలై వసుదేవనందనులగు బలరామకృష్ణులిర్వురు నానందంబునొందుచు దత్పరత్వంబున దత్పుర శోభనంతయుం బరిపూర్ణంబుగా నాలోకించి నిజనివాసంబునకుంజనిరి. 178

వ. కంసుడపుడు కర్ణపరుషంబగు దానినాకర్ణించి యా రేయినంతయుంజాగరణంబొనర్చి తెల్లవారగునపుడె మల్లాహవ మహోత్సవంబు జరుగుటకేర్పరచెను. 179

గీ. అయ్యెడను దుందుభి ధ్వానమనుపమముగ
సలరెనది వినికొందరుజలధినినద
మనగ కొందరు గరుడవాహనుడొనర్చు
పటుధనుర్ఘోషమున బీటవడునజాండ
జరఠనిర్గత సలిలనిస్వనమనంగ. 180

క. అలదుందుభిరావముచే
బలుజెలమిన్ బిలువబడినవారివలెముదం
బలరార రామకృష్ణులు
వలనుగజనిరటకుపౌర వర్గముగదులన్. 181

—♦ కువలయాపీడమను గజమును వధించుట ♦—

వ. అటుల వారిర్వురు నగరంబు నిర్గమించి రంగస్థ
లంబునొంది యచ్చట ద్వారంబున కడ్డుగానుంచబడినదియును
నాధోరణాధిష్ఠితంబైనదియును గువలయాపీడనామంబు గలది
యునగు మదావళంబు నాలోకించి, లోనికిజనుటకుందగు మా
ర్గమునొందక యామావటీనితో నిట్లనియెను. 182

గీ. తెచ్చిమద్గతి సంగీకరింపవేని
యీవె యమగృహభాగంబు నెనయుచుందు
వపుడు వారణమునశక్తినలరెదేమొ
వెలయు స్వాత్మావబోధమున్ దెలియనట్టి
విధురుడవునీదు భ్రిమమెల్ల వృథయెనుమ్మ. 183

వ. ఈవిధంబున మర్మభేదకంబులగు భాషణంబులచే రోషణుండగు నాధోరణునిచేఁ బ్రేరేపింపఁబడి మిగులగోపించినదై మీదికి నెదురుగా వచ్చుచున్న యాకుంజరంబు; జముని తటిత్రాటితోటి సాటియగు తన తొండంబుతో జుట్టబెట్టి పట్టుకొని యుండునపుడు సచమత్కారంబుగా విడిపించుకొని దాని చరణంబుల నడుమ నిమిడియుండ నపుడు మరలం బట్టుటకుఁ గరంబుఁ గరంబు సాచుచుండు నెడ వీకం దానితోకం జేకొని జంఝూవాతూలంబు తూలంబును దూలించులీలనవ్వారణంబునవారణగతి నతిదూరంబుగా బారవైచెను. 184

వ. మరల నతిరోషంబుతో నది మీదికివచ్చి పడుచుండు నవసరంబున నాహరి యటు నిటు బరిభ్రమించుచు నడుమ నడుమ దానిం గొట్టుచు దానఁగొట్టబడక దానినే మిగుల నలసటనొందించి చేతంబట్టి కడువడిం బుడమిపయిం బడవైచెను. 185

వ. బలిమిన్ బెరికివైచినదాని దంతంబుచేతనే సమూలఘాతంబుగా వధియించెను. 186

కం. హరి దాఁకిశోరమైనను
గరిఁ దునుముట యద్భుతంబుగా దరయఁగ నీ
హరిచే మతంగజం బది
పరిరక్షితమయ్యె ననుట బహు చిత్రమగున్. 187

కం. హరి బాలభావమందునఁ
గరి దునుముట నైజమచట గనమద్భుతమా?
హరి గరుణమీఱ నొకతఱి
గరిఁబ్రోచుట చిత్రమగుచుఁ గనవచ్చె గదా. 187

కం. తనువొందిన తనయశమో
యనదగు గజదంతమూని యల రంగతలం
బును జొచ్చెను హరియపుడే
పనుపడ జనె ప్రకటబలుఁడు బలభద్రుండున్. 188

మ. సతులా మన్మథరమ్య విభ్రమఝరీ సర్వస్వదామంబుగా
గత దుస్సంసృతి దుఃఖశీర్ణహృదయుల్ కారుణ్యవారాశిగా
గతిమద్మల్లులు కల్పనాశమున నౌకాలాగ్ని రుద్రాత్ముగా
బితరుల్ బాలను గ్రోలుబాలునిగనాభీరుల్ స్వమిత్రంబుగాన్.

శా. ధన్యుల్ దుర్గమవేదపాదప శిఖాతత్వ ప్రవాళంబుగా
మన్యుగ్రుండగుకంసుఁడల్లస్వరమన్ మార్జించుకాలాత్ముగా
నన్యుల్ రాజునగా ప్రజాళులిడ నానాపూర్వ పాత్రంబుగా
జన్యస్థానగతున్ హరిందలచిరంచద్రాముని న్గాముగాన్.

గీ. ప్రేమమై ముచ్చటింపగ ప్రీతినెనయ
గౌగలింపగ నరికట్టఁ గాముకేళి
నెరప ముద్దుగొనంగ నే తరుణు లపుడు
యత్న మొనరింపనైరి తదంతరాయ
రూపమున వచ్చెగాని యాపాపలజ్జ. 191

వ. కంసునకైనచో నపుడు పైత్త్యోద్రేక ప్రకృతిగల వానికి మధురరసంబువోలె మధుసూదనుండు గడు వెగటుగా గానుపించెను. 192

గీ. అసమ తేజంబు శాంతి రసార్ణవంబు
స్మరణ గొనువారి కానందసాంద్ర పదవి
యభిముఖముగొను నరుహృదయంబు గరుగు
నది యితని కెట్లు దుస్సహమయ్యె నహహ ! 193

వ. తరువాత నుపహారంబులు సమర్పించియున్న నంద సునందాది గోపాలకులను గాంచుటకు సంతోషంబు గాంచి యున్న మరికొందరి రాజపురుషులను నొక్కచో వేత్రాసనం బుల గూర్చుండ నియమించి తానును రాబోవు నూర్ధ్వగతిని సూచించుచున్న వానివలె నొకనమున్న తాసనంబున గూర్చుం డి యుండెను. 194

ఉ. శ్రీ గిరిజా కృపారసఝరీ శుభసారభవత్కటాక్ష శో
భాగురు వీక్షణంబు లలభాసుర ?ల్పలతానుమాలికల్
గా గొని సత్కవీంద్రు డనగా దగు శ్రీ నవకాళిదాసు బల్
బాగుగ దా రచించెనట బండిత మానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్యచంపువున బ్రౌఢితృతీయవిలాస మొప్పెడున్.

చ. శివగిరిజా దయారస ?శేషపరీత కటాక్షవీక్షణో
ద్భవతత సాహితీ సుకవితారసభాసుర సుందరాఖ్య స

త్కవికృతమా ససౌరభ సుధారసధారల మీరు నాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ వినుతిగాంచు తృతీయవిలాస మొప్పెడున్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలహరీ పరీత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకికవిద్యా
విశేష ప్రవీణ సత్కవాలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
తృ తీ య వి లా స ము

స ం పూ ర్ణ ము.

శుభమస్తు.　　శ్రీరస్తు.　　అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూ భాగవతము

చతుర్థవిలాసము.

—♦ శ్రీకృష్ణ బలరాములు చాణూర ముష్టికులను వధించుట ♦—

గీ. ఆహవపరుండు చాణూరుఁ డపుడు హరిని
గాంచి బలగర్వమునఁ బల్కె కపటముగను
సహజబలయుక్తుగని బలరహితునిగను
గాంచువాఁ డెట్లు మూఢుండు గాకయుండు. 1

గీ. మీఱు లిర్వురు బలిమిచే మీఱిరనుచు
వేట్క నిచటికి మిమ్ము రప్పించె విభుడు
సత్యమిది మీదు యుద్ధకౌశలము జూపి
చెలగు నీతని మనము రంజించు టొప్పు. 2

వ. ఇవ్విధంబున బల్కుచున్న యనాత్మవేదియగు
వానితో మధుసూదనుండు సకపటంబుగా నిట్లుపలికె. 3

గీ. మొనసి యీనృపు నుపకంఠముననె ప్రాణ
మును ఘటించెద నిది నాదు ముదమె యగును
గాని బాలా నుచితకార్యకలన మెలగు
నీ కిది శుభంబుగానిదై నెగడుగాక. 4

గీ. మానితోత్సాహకలనను మాటుసేయ
దీనవాక్యముచే హరి మానసమును
బడయఁజాలని వీడెయా బాలిశుండు
తత్వము గ్రహించునట్టి మాధవుఁడు గాడు. 5

కం. శూరుండగు కేశిని మద
వారణమును దునిమి బాలభావము నెల్లన్
దీరుగఁ జూపితివయ్యెడ
వారకనిపు డెట్లు బాలభావం బలరెన్. 6

వ. అని యీలీల చాణూరుండు వల్కుచుండ భగవంతుండగు వాసుదేవుం డది సరియే? యని నుడివి మిగుల యుద్ధ విద్యాపారీణుని తీరున గొప్ప చప్పుడప్పు డుప్పతిల్ల కరతలాస్ఫాలనంబు గావించి చాణూరుగదియు నవసరంబున బలభద్రుండును ముష్టికునిపై గదిసెను. 7

చ. అతుల శిరీషపుష్ప లలితాకృతి బాలకు డీత డెక్కడ
ద్భుతమగు నమ్మహాభుజగ భోగకరాళ శరీరధారి యు
ద్ధతుడగు నీత డెక్కడ నధర్మము మీఱగ జూచుచున్న దు
ష్కృతియగు నీనృపాధమున కెట్లు శుభంబు లభించు నియ్యెడన్.

వ. ఇవ్విధంబునం, బురజనులందఱును జింతాసంక్రాం
తంబగు నంతరంగంబు గలవారలైయున్న సమయంబున. 9

సీ. ఘోరంబుగా సముద్భూతంబులైనట్టి
సింహనాదంబులు చెలగుచుండ
ఘనతరధ్వనుల నుద్గతములై సేనరారు
వీరవాదంబులు వెలయుచుండ
పటుతరోద్యత్పరిభ్రమణంబు లెంతయున్
బహుళంబు లగుచును బరగుచుండ
రహిమీఱ నుపహిత రంధ్రనూర్గంబులు
సాంద్రంబు లగుచు నెసంగుచుండ

గీ. శత్రువున కక్షముఖముగా నరుగ జనుల
మిళదపక్రమణంబుల మెలగుటయును
బడుటయును లేచు మండుబం బరగుచుండ
నద్భుతంబుగ మల్లక్రీడాయతయె. 10

చ. ఘనముగ స్వేదబిందువులు గ్రాలెను మేనను దీవ్రకంపమున్
దనరెడులోలదృష్టులను దారపునూర్పులచాలు మ్లానియున్
బెనగొను ముంగురుల్ కదలు వీనిముఖంబునఁ జూచునట్టివే
శనుగతినాత్ములైనను గరంగిదయార్ద్రులుగాకయుందురే!
తరువాత—

ఉ. బాలుడనంచు నెంచువెడ భావమికేలను వీరవాదముల్
మాలిమిసేయుటెందు కిక మత్తసవీనుము నీకు నియ్యెడే

గాలము లీలఁ గ్రాలు ఫలకాలమటంచను శౌరివాక్యధా
జాలము గ్రోలువారుఁగడుసంతసమొందిరి డెందమందొగిన్.

వ ఇవ్విధంబున బలికి చమత్కారంబుగా బైకెగిరి వాని కరయుగళంబును బట్టుకొని గరుడుండురగంబునుం బోలె నంబరతలంబున కెగుర వైచి మరలం బట్టి కొంతవరకుం గిరగిరం ద్రిప్పుచు మిగుల శిథిలంబులగు సకల సంధిబంధంబులు గలిగి రక్తధారలం గ్రక్కుచున్న చాణూరుని మధువైరి కడు వడిన్ బుడమిపయిన్ బారవైచెను 13

వ. అప్పుడు సంకర్షణుండు ముష్టియుద్ధ సమర్థుండన నెడు దురభిమానంబుగల ముష్టికుని గర్వంబు సర్వంబు నెడలించి పిడుగుల వడువుల నడరుచుండు పిడికిటి పోటులచే నురమ్ము గ్రుమ్మవైచి శరీరబంధంబును గొన్న కంసమనోరథం బును బోలెఁ బుడమిపయిం బడవైచెను. 14

కం. చాణూర ముష్టికుల ని
ర్వాణంబను గ్రతుసుపూర్తి బడయగఁ బూర్ణా
నూనాహుతిగా నప్పుడు వి
లూనశ, చల, కూట, తోసలులు మడిసిరటన్. 15

గీ. ఐదుగురు మల్లురును మృతినంద, మిగులు
వారితోఁ గూడియుండఁ గంసు ధీరతయును
బాల ! జయ ! జీవ ! బాగను పౌరజనుల
వాక్కులతోఁ గూడ భేరీరవంబు వెలసె ! 16

—• శ్రీకృష్ణుడు కంసునివధించుట •—

ఉ. బాలుర నీయవార్యులను బాపుడికన్ పురినుండియంచు నీ
వేళనుబట్టికట్టుడిదె విత్తవిహీనులజేయుడెల్ల గో
పాలురనాదు తాతనుసపత్నగు వీనుసు మాయులన్ మహో
ద్వేలురగన్నయట్టి వసుదేవుని జంపుడటంచుఁ గ్రోధియై
బాలిశుడైనరాజు శుభవాద్యములాపి భటాళికిట్లనెన్. 17

వ. ఈరీతిం గంసనృపతి వల్కుచున్న సమయంబున భగవంతుండగుశౌరి యనివారితరోషణాభీషణుండై త్వరితగతిం భూతలంబులనుండి మీదికెగసి సమున్నతాసన శిఖరంబు నొందియున్న యతిపాంసనుండగు కంసుని మత్తమాతంగంబు నలహరి తెరంగున గరంబులం గట్టిగాబట్టుకొని పుడమిపయిం బడవైచి యతనిమీద తానునుంబడియెను. 18

గీ. పెక్కురాత్రులనిద్దుర విడిచిచింత
చేత జాగరమొందుటఁజేసి శ్రాంతు
తీరుగాను నశ్రాంతంబు దీర్ఘనిద్రఁ
జెందెనయ్యెడ గంసుండు చిత్రముగను. 19

శా. హాహాశబ్దము భూమిపైనరులకష్టయ్యెన్ విషాదంబుచే
నాహా శబ్దము నద్దివిఁ సురలకష్టయ్యెన్ బ్రమోదంబుచే
దేహుల్ ఖిన్నతఁగంసుగాంచిరిటభూదేవీనమాక్రాంతునిన్
బ్రాహర్షంబునఁజూచిరప్సురలుఁ స్వర్గాంగనాలింగితున్.20

గీ. కంకముఖులగు నెనమండ్రు కంససహజు
లైన దుష్టులురుష్టులై యాహవమున
కమితకండూతితో రాగ నల్ల శౌరి
పశువులనుంబోలె వధియించె వారినచట. 21

వ. అది యుక్తమేయగును.

గీ. అరయనే కామిమపరిణయమువహించి
కంకముఖతతిమృతుడగు కంసుగాంచి
యుద్ధభూమికి నేతెంచి యుండుగాక
కోపమున హరిమెదుటను గూరుచుండ
ప్రకటతరజీవితాశ వ్యర్థంబుగాదె. 22

వ. అటుపిమ్మట నిజనాథుని ప్రమథనవార్తచే విరావార్తలై సంగతమనోగదలచే సంచలితాంగదలై తదంగనలు సరభసంబుగావచ్చి రోదనంబుగావించుచు నతిదీనరవంబుతో నిటుల విలపించిరి. 23

గీ. చెల్లమోనాథ! ప్రియ! త్రిజగల్లలామ!
యెందుచే నిట్టిదశను నీవొందితిపుడు
రూఢిచేనీదు గూపానురూపకలన
వంచన మొనర్చి దివమునొందించబడితె
నిరతసురతాప్తి సౌరసుందరులచేత. 24

చ. హితములుగానినీదగు నహీనచరిత్రలమాన మొందు భూ
సతినటు ప్రేమబంధమున సారెకునూరడిఁబల్కికౌఁగిటన్

గుతుకము గొంటి వింతవరకుఁ సదయామతివట్టినీవు సం
గతి విరహార్తిఁ బ్రేయసినికన్ ననుజూడవు పల్కవేల నీ
గతి నశరణ్య నన్గరుణ గైకొనునాధ! యనాధనియ్యెడన్. 25

చ. పరగుచు నెప్డొ నేనలస్వభావముచే బెడమోము వెట్టినఁ
త్వరగాని యూరడించెదవు తద్దయు శంకవహించి యట్టినీ
వరుదుగ నూరకొంటి వరయఁ గురరీరవరీతిగుందుచో
నిరవుగ వీనులన్వినవదేల!దయాకర! మోమనోహరా. 26

గీ. ప్రియవు నీవయి నానక్తి వెలయునాదు
బుద్ధిస్వర్గాంగనలఁదృణంబుగనుదలప
దనినదాఁదెల్పి తద్వాక్యదైతివిగద!
ప్రేముఁనన్మృతవచన చాతురీధురీణ. 27

గీ. నీదుతోడవీడి లజ్జచేసిరతశంక
గర్భగృహగాఢతమమునగ్రాగుచుండి
వ్యర్థజీవననై మరణాప్తిగోరి
దివసములనెట్లు గడుపుదునవని, నాధ. 28

వ. ఇట్లు మిగుల విలపించి దరినున్న హరినరసి యిట్లు
పలికిరి. 29

క. కరుణాంబుధి! మామక దు
ష్కర కర్మనమీరణంబు గదపనిచో మా
గురుతర సౌభాగ్యవిహృతి
కరయగనీబుద్ధి కలుషయగు టెట్లుహరీ. 30

చ. గురుకృధ వైరి యైన నృపకుంజరునిన్ దయమాలి జంపుటల్
హరివగునీకు యుక్తమనయంబును దత్సహచారిణీస్థితిన్
దొరకొనియుంటిమవ్విధియు ద్రుంపఁ జాలనికూర్మిరలన్ సుదు
ర్భరమాదమున్ దొరంగుమము వారఁ జూడవ దేమి శ్రీవరా. 1

శ్రీకృష్ణుడు దేవకీవసుదేవుల చెఱమాన్పి యుగ్రసేనునికి పట్టంబుగట్టుట

వ. ఈవిధంబున జీవితోపక్రోశంబుగా నాక్రోశించుచున్న తదీయ ప్రాణనాయకలగువారి నూరడించి తల్లిదండ్రులను కారాగారంబునుండి విడిపించి యదునందనులగు బలరామకృష్ణులిర్వురును సానందంబుగా వారికివందనంబు గావించిరి.

గీ. అంబ యని తాత యని వారలాఘనులు
గాంచి తలిదండ్రులట చిరకాలమునకు
వెలయు కారాగృహాప్తిచే నలరునార్తి
నెల్లవిడిచిరి ముదము చే నుల్లమలర. 33

వ. అటుపిమ్మట తల్లిదండ్రులగు దేవకీవసుదేవు లిర్వురును దమనందనులగు బలరామకృష్ణులం గాఢతరానురాగంబుచే గౌగలించుకొని మరలమరల సందిటంబట్టి నిరంతరానందబాష్ప జలాభిషేకంబుచేతఁ గంసనంహారదీక్షాపరిసమాప్తియందగు నవభృథస్నానంబునుంబోలె నొనర్చుచున్న పితృలనుగాంచి మధుసూదనుండు మధురంబుగా నిట్లుపలికెను. 34

గీ. బాలలీలలమిమ్ము మోద పరుప లేదు
మీవిపత్తుల నెల్ల శమింప లేదు

యేనుతనుజుండనై నందుకిప్పుడు మీకు
ముక్తిమాత్రమె ఫలముగా బొల్పుచుండె. 35

గీ. తనదులీల విజాతీయ జనునిగూడ
చెలగి రంజించు నుతనిర్విశేషుడగుచు
ధరణినబ్బాలుడె, పురుషోత్తముడు దూర
మందునాపితరులకేన నందనుడను. 36

గీ. మధురతరములు తత్త్వమర్మస్ప్రశంబు
లయ్యు లోకానుసారంబులైనవాని
ధన్యవాక్కులచే తలిదండ్రులపుడు
నానరమోహితులగుటది యుచితమగును. 37

వ. తరువాతను యదువుల కవనిపరిగ్రహంబునకు
యయాతి శాపరూపాంతరాయంబును దెలిపి మాతామహుం
డగు నుగ్రసేను ననునయించి రాజ్యభారంబునం దనువర్తిం
చుట కొప్పఁజెప్పి, నందగోపాలుని ప్రార్థనాపూర్వకంబుగా
వ్రజంబునం దుండ నియమించి యదుకుల పురోహితుండగు
గర్గమహర్షిచేత వసుదేవునాజ్ఞగొని యదునందనులిర్వురు నుప
నయనసంస్కారంబులు గలవారలై తేజరిల్లుచుండిరి. 38

గీ. వరలు నిజసూత్రలబ్ధమా బ్రహ్మచర్య
మునకు మున్నె వ్రజాంగనాతనుసుసంగ
మున గృహస్థాశ్రమము శౌరిపొందెనద్ది
చెలగ వాచ్యాయనునిసూత్రసిద్ధమగుచు. 39

క. యదునందనులిర్వురు నటు
పిదపన్గురుకులముఁ జేరి వేదములెల్లన్
జదివిరి గాని హరిన్శ్రుతి
ముదమున గ్రహియింపఁదయ్యె పొల్పుగనెపుడున్ 40

క. హరికలశ్రుతి భావమునం
దరయగను పద, క్రమంబులం దెచ్చటఁజా
తురిగల్గదైన ప్రథవే
మరుగొనె త్రిపదక్రమాప్తి మాత్రమువలనన్. 41

వ. తరువాత నరువదినాల్గురోజులలో సకలకలాకలాపంబునొంది భగవంతుండగు శౌరి యొప్పుచుండెను బలభద్రుండునటులనే యొప్పుచుండెను. 42

క. ప్రకటవిధుండగు నీతఁడు
సకలకళలవృద్ధినెరపి చౌషష్టిదిన
ప్రకరమునకైన సొంపీ
నికళలు క్షీణింపకుండ నెలకొనియెపుడున్. 43

వ. అటుతరువాత యదునందను లిర్వురును జలధిమధ్యంబున నణగియున్న తనతనయుం దెచ్చి యిచ్చుటయే గురుదక్షిణగాఁ గోరుచున్న మునివరుండగు గురునిచే బ్రేరేపింపబడినవారలై వరుణాలయంబునొందిరి. 44

వ. అచ్చట ససంభ్రమంబుగా బూజ గావించుటం జేసి ప్రసన్నుండైన సముద్రంబునుండి వచ్చుచున్న జలచరుండగు

పంచజనాహ్వాయంబుగల రక్కసుం డొక్కండు శంఖరూపం బును ధరించియున్న వానిం గని తదపహారకుండు వీడెయని తెలిసికొని సలీలంబుగా సలిలంబునందు మునిగి వానింబట్టు కొని తదుదరంబునం దక్కనొక్కడం గురుతనయుం గానక వానిం జీరితద్గర్భంబునుండి యర్భకుంగొని యాశంఖంబును గూడ గ్రహించి సంయమినీ నామకంబగు శమననగరంబునకుం జనిరి. 45

గీ. అపుడు హరికాలవశమున నాద్విజుఁడు
గరిమమీరఁగ నుపనీతుఁగా నొసర్చి
గురుని సన్నిధి జేర్చెను కొమరు డిగుల
నదిద్వితీయపు జన్మమై యలరుటరుదె ? 46

గీ. శాంతుని ధరామరకుమారు శౌరి యతని
తనువుచేతనె భూమి స్పృశునిగ జేసె.
నబ్బురము మాయియై విధి సత్రశంకించు
నత డొనర్పని దద్ది పరార్థశాంతుఁ. 47

— జరాసంధుఁడు మధురమీద దండెత్తి కృష్ణునితో యుద్ధము సేయుట —

వ. అటుపమ్మట నొప్పాప్తి ప్రాప్తియను నామం బులు గల కంసభార్యలు నూతన వైధవ్య విధురలై దుర్బో ధంబుసేయుటవలన మగధదేశాధీశుండగు జరాసంధుండు దండెత్తివచ్చి మధురానగర ప్రాకారంబు నాక్రమించెను. 48

సీ. పూర్వపు ద్వారముఁ బొలుపొంద
సాళ్వాది మేదినీపతు లాక్రమించి రపుడు
దక్షిణద్వారమున్ దగులీల విందాను
విందు లాక్రమణంబు నొందిరపుడు
పశ్చిమద్వారంబు ప్రమదద్రుమ ముఖులు
బలిమిని నరికట్టి తరలిరపుడు
నుత్తరద్వారంబు నొనర శకున్యాది
ముఖ్యులావరణను బూనిరపుడు

గీ. కలిత కల్పాంత తాండవా ఖండఖండ
పరశు నుద్దామధక్కా ప్రవటునినాద
సోదరంబగు డిండిమాత్యుగ్రరావ
భరముచే నిండె బ్రహ్మాండ భాండమపుడు. 49

వ. తత్క్షణంబున తద్వృత్తాంతంబు నంతయుం దెలిసి కొని యదుకదనంబని దెల్పుచు నారోహితస్యందనులగు నయ్యమ నందనులు నగరరక్షణకై కృతవర్మసాత్యకి ప్రముఖుల కాజ్ఞయొసగి నియమించి వివిధాయుధంబులం గైకొని యుద్ధంబుకొర కుత్తరద్వారంబునుండి కదువడిం బయలువెడలి రప్పుడు. 50

మ. హరిబూరించెను బాంచజన్యమునముద్యద్వైరిసైన్యంబుదు
ష్కరభీతిన్ జన, భూమిఘూర్ణిలగ లోకంబుల్ జలింపన్ బయో

ధరముల్ రాల గిరుల్ బడంగ నరిదిన్ దానన్ గళన్మాగధీ
శ్వరుహృత్కందరనుండి దైర్యహారి దా జన్దెంచె వెన్జూచుచున్.

వ. అప్పు డనేకవిధంబులను యశోధనంబగు నాయో
ధనంబు బయలుదేరెను—అది యుక్తమేయగును. 52

చ. సరయము శౌరిసంగరము శత్రువిదారణ కారణంబుగా
మెరయుటలొప్పునయ్యదియె మిత్రఘనాంగవిభేదహేతువై
బరగు శుచిత్రమానతని వైరులు దారితగాత్రులౌట వే
మరుశరబాధచేనుపయమంబును బొందుట నొప్పఁజూచునా
మరతరుణీగణంబుపయమంబునుబొందుటచిత్రమెంతయున్.

చ. ఉరుతరసంగరంబున సముద్ధతుఁడౌ హరి కాలరుద్రుడై
వెరవుగ విండ్లయందు నవి వేట్కధరించనరాజులందు జ్యా
విరహము సేయుచుండు నతివేగముగా సలవంశఖండనం
బిరవుగసేయు చాపములకెంతయుఁ దుచ్ఛనరేంద్రజాతికిన్
సరగున స్వీయచక్రమును శాత్రవచక్రము వట్టునొక్కడన్.

చ. పరగ ననేకయుద్ధముల భానునిజీల్చి నిజప్రతాప భా
స్కరుని నృజించు శౌరి, యదిగాక కళంకితరాజమండలం
బురువడిమాటుసేయు మనిశోన్నతిజాతయశస్సుధాంశునిన్
బరపెడుస్వప్రయోజన వివర్ధిజగద్ధితుఁడౌట యొప్పఁగో! 55

వ. తరువాత శిశుపాల జరాసంధుల కెదురుగా వచ్చు
చున్న మధుసూదనుని గాంచి జరాసంధుఁడు రోషోద్రేకంబు
తో నిట్లు పలికెను. 56

గీ. ఔర ! హరి ! రాజసింహుఁడనైన నాదు
యెదుట నీగంతులివిశోభ నెనయు టెట్లు
తనవునను వ్రాలు నీగలు దలఁగుటకును
వాలహస్తంబుఁ గదుపుట ప్రకృతిగాదె. 57

వ. ఈరీతిని ధీరదూషణంబులగు వీరభాషణంబులు వలుకుచున్నవానింగని యమితరోషంబున భగవంతుండగు వాసుదేవుం డిట్లు సంభాషించెను. 58

ఉ. ధీరత నూరుమారులు మదీయ శరాహతిచేత నీతనూ
భారము జీరినన్ మరల బాగుగ నజ్జరగూర్చునంచు నా
శారుచి బూన వద్దికను శక్తియు మాకు బరాఖ్యనుండెఁగా
మారియనన్నినున్దునుము మానుగ నర్తృణతన్ వహించునీ
కారయఁగృష్ణవర్త్మదరినందెడు నంతకె ప్రాణముండుటల్.

వ. ఈవిధంబునఁ బలికి మధుసూదన మాగధాధిపతు లిర్వురును శరంబులు సంధించుటయు విడుచుటయునుం గూడ జూడక మిగుల నన్యోన్యజయంబును గోరుచున్నవారలై యద్భుతతరంబగు బాహుబల కుశలతం జూపుచు కలహాలాలసుండగు మునివరుని చేతనైనను మున్నెన్నఁడుం గన్నదియును విన్నదియు గానిదియు ఆరాధించుచుండు సురాసురులు గలదియు నగు సంగరంబుఁ గరంబు గావించిరి. 60

వ. అటుపిమ్మట హలాయుధుని చే పట్టుబడి రథంబువిడిచి శిగ్గుచే తలవంచుకొని యున్నట్టి యా జరాసంధునిం

గార్యగౌరవంబునంజేసి కరుణచేతంబోలవిడిపించి మధువైరిమధురానగరంబునకుంజనియెను. 61

—• శ్రీకృష్ణుని కాలయవనుఁడు వెంటనంటి పఱుగెత్తుట •—

వ. ఈపగిది పదియేడుమారులు సంగరంబుజేసినదియె మరలఁజేయుచుఁ బరాజితుండై మరల పదునెనిమిదవమారుగూడ జరాసంధుండు సంగ్రామకాముంబుచే సన్నాహంబు సేయుచున్నవాఁడై యున్నసమయంబున నారదప్రచోదితుండై జవనుండగు యవనుండు మధురానగరంబునొంది యామధుసూదను నాహవంబు కొఱకాహ్వానంబుగావించెను. 62

వ. యదుపతియును నావృత్తాంతంబునిని యతివిషమస్థితి సముపస్థితంబైనదని మంత్రులతో నాలోచించి స్వజనగోపనంబుకొఱకు సముద్రమధ్యంబున వదిరెండామడ వైశాల్యంబుగల ద్వారకానగరంబను పేర నొక పట్టణంబు విశ్వకర్మచేత నిర్మింపజేసెను. 63

వ. అపుడా సలిలదుర్గంబున నిజదాయాదులగునయ్యాదవులనందఱనుంచి యాయదునాయకుండు బలభద్రునితోగూడి సంగ్రామకామంబుచేత మధురానగరంబునుండి బయలువెడలెను. 64

వ. ఆలీల వచ్చియున్నయతనింజూచి మును నారదునిచే దెలుపబడినరూపరేఖలనెంచియరవిందనాభునిగాగ్రహించి

మనంబున నిశ్చయించుకొని దురితభవనుండగు యవనుండు సోత్కంఠంబుగా నతని యుపకంఠంబున కేగెను. 65

వ. అపుడు భగవంతుండగు వాసుదేవుండు శీఘ్రంబుగా నబలునింబోలె పలాయమానుండగుచు దనతోఁగూడ బట్టుకొనుటకుఁ బర్వులిడి వచ్చుచున్న నయవిహీనుండగునీయవనుని ధరాధరకంధరంబునొందించి తానంతర్ధానంబునొందెను.

వ. దుర్బుద్ధియగునయ్యవనుండచ్చట గిరిగుహాంతరాళంబున, మాంధాతృసుతుండును నిక్ష్వాకుకులుండును సురాసురసంగరసంగతంబగు శ్రమనివారించికొనుటకు నింద్రాది దేవతలచేత ననుజ్ఞగొని శయనించియున్నవాడును నీదునిద్రాభంగంబు సేయువాడు భస్మీభూతుండగునని వరంబు గొనియున్నవాడును నగు రాజర్షియైన ముచికుందునిగని ముకుందుండని మొదు బుద్ధితో సక్రోధంబుగాఁ గాలితోఁడందన్నెను. 67

వ. ఆముచికుందుండంతట మేలుకొని లేచి కన్నుదెరచి నలుదిక్కులంజూచుచు నక్షిపాతంబువలన నెదుటనున్న వానిభస్మంబుగావించి చూచి యాహా! యేమిదీ! యిట్లనుచితంబగునిది ఘటస్థించినది యని మనమ్మున జింతించుచున్నవాడై తనచెంత సముపవిష్టుండై యున్న యక్షీణమహామాహాత్మ్యుండగు నధోక్షజు నీక్షించి యిట్లు నుతించెను. 68

— ముచికుందుఁడు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట —

చ. అనిశమసత్తులౌ గుణములన్నియునీయెడఁ గొల్పి సన్నుతుల్
మనిపెడువారిపై కృపను మత్సరమెద్దియు లేదులోకమం
దనుచును నాత్మసన్నుతిసయంబునఁ దెల్పెద మట్టివాక్కుల
య్యనువగునట్టి నీపరిచయంబది తోరముగాఁగ మిథ్యలౌ
సననిరహంకృతిన్ గొనెదవంచు యశంబు నించె చిత్రమా.69

చ. కనభవదిష్టమై యసతిగా దగుమాయనినుఁ గ్రహించి దా
బెనఁగొను భేదబుద్ధి నొదవించి స్వజాతిజులైన జీవులన్
ఘనమగునట్టి నీగృహముఖంబునుఁ జూపనివారిఁ గాఁగ బెం
పొనరిచి నీవునైన యటనుందువొ లేవొ యటంచు సంశయం
బును ఘటియించె దానిని కబోవఁగఁ ద్రోయుము మాకులాభమా.

చ. పటుత్రిగుణంపు త్రాడులను బాగుగ దేహులఁ గట్టి వేదనో
త్కటులయి యంత దీనులము తద్దయుఁ బ్రోవుమటంచు ముక్తికై
పొటుకునఁ బల్కు జీవితులము దుఃఖముఁ జేసెదు లాభమెద్దియం
తట నమృతంబు దుర్గమునఁ దాఁగ్చిద వగ్గియు నార్తిలేమికిన్.

మ. మనుకళ్యాణమనంతమీవఁ గొని రమ్యంబౌచు నిస్సారమై
యనువాక్కోశములన్ ఘటించు మనుజావళిన్ గపుం వేరుగా
పనిశంబున్ రచియించి మోహానిసుమాయావిస్ నిగూఢన్ గాంచియా
ర్తి నిగొంచున్ ధనపుత్రకళత్రయి భుక్తిమాని ఖేదింతుర
య్యనఘుంబౌ శ్రుతిధర్మమర్మములనాహా! నీదు లీలాచాతురిన్.

చ. పరువడినిన్ దివిక్రముడవంచు నెరింగియు బండితుల్ సదా
దరమున మానసంబునను దాల్తురదే మొకొ యానవిద్యచే
మరచినస్వాత్మముల్ గలుగుమత్తులకయ్యది యేహితంబగున్
గరిమనుముందుగా మదిని గైకొని వెన్కత దాత్మనెంతయున్
దొరకొనిస్వాత్మలో నెరపి త్రుంతువు వారలనామరూపముల్. 73

చ. కరములులేకె చేకొనెదు కాళులులేకయె పర్వెతెత్తెదా
గరిమనుఁ గన్నులన్ గొనకె కాంతువువీనులు లేకవిందువా
పరమగుచూపు పాి చ్యునకు ప్రత్యకుగా నెటులయ్యెనంచు ధీ
విరతిభ్రమింత్రుతత్వపదవిన్ గనజాలక బ్రహ్మముఖ్యులున్

వ. ఇవ్విధంబున మిగులదూరతరంబుగా సన్నుతించుచు
న్న యా ముచికుందుని ముకుందుడు సాదరంబుగా నభినం
దించి వరంబుగూడ ప్రసాదించి సకల తుష్టి సంహారంబుగావిం
చి మధురానగరంబునకు మరలివచ్చెను. 75

వ. తరువాత ముచికుందుండు కందరోదరంబునుండి
బయలు వెరి గంధమాదనగంబునొంది యచ్చట నరనారా
యణాశ్రియమందలి బదర్యాశ్రిమమందు మురహారియగు శౌరి
నిమిగుల నారాధించి పూజించెను. 76

—• జరాసంధుడు ప్రవర్షణగిరిని దహించుట •—

వ. అపుడు భగవంతుండగు వాసుదేవుండును యవను
నికి దోడుగా వచ్చియున్న తుచ్ఛులగు మ్లేచ్ఛులనురుముఁజేసి
తదీయంబగు సర్వధనంబును ద్వారకానగరంబు నొందించి

యున్న సమయంబున జరాసంధుండుమరల సమీపించి మకర వ్యూహంబుగావించి మురవైరికడ్డుగామార్గంబునరికట్టెను. 77

వ. మరియు నానావిధంబగు సమరంబుగావించి జాత రూపజాతంబు నాక్రమించి సముపజాతకుతూహలంబుతో సంగరాకాంక్షియై యరవిందనయనుని సమీపంబున కేగెను. 78

వ. అప్పుడు భగవంతుండగు శౌరి తదీయసంరంభంబునుసహింపలేనివానివలె బలరామునితోఁగూడి చపలంబుగా పలాయమానుండై పవమానవేగంబుతో పరవీరపురంబునందారాత్రిని వెళ్లించి సూర్యోదయసమయంబుననే గోమంతంబను పేరుగల సానుమంతంబు నారోహించెను. 79

వ. అచ్చట ప్రవర్షణాభిధేయంబుగల గిరిశిఖరంబునారోహించి ఫలమూలాశనంబుల గావించుచున్న యదునందనులనిర్వైరంబట్టుకొన నిచ్ఛగలవాఁడై మాగధుండు సపరివారంబుగా నాశిఖరిం బరివేష్టించి దానిపైకెక్కియచ్చటచ్చటనో! డాగియున్నవారిం బొడగానక యాపర్వతంబునంతటను నగ్నినంటించి కాల్చివైచెను. 80

వ. అపుడనలపరీతంబగు నప్పర్వతంబును వారిర్వురును విడిచి సచమత్కారంబుగా నెగిరిపోవుచు దశయోజనంబులు గడచి బహువేగంబుగా సాహసించి భూమికిందిగిరి. 81

గీ. మాగధుని వంచన మొనర్చి మాధవుండు
 బలుఁడు ద్వారక కేగిరి భద్రముగను

ముగ్ధుఁడగుమాగధుఁడు వారుదగ్ధులైర
టంచు ముదమొంది తనపురికరిగెనపుడు. 82

వ. అటుతరువాత మరియొకప్పుఁడానర్తి దేశాధిపతి యగు రైవతుండనెడు రాజు చతురానన నియోగంబువలన దననందనయగు రేవతియను గుణవతిని బలరామునకు భార్య నుగానొసంగెను.

గీ. రమ్యసన్మార్గవర్తియౌ రౌహిణేయు
డట్టివిధివశతను కన్యనందకున్నె!
యైనను సమున్నతగృహోత్తిహార్షితుడయి
యటఁగృతాశయతఁ జెలింపడద్భుతముగ. 84

—• రుక్మిణీకళ్యాణ కథాప్రారంభము. •—

గీ. విమలగుణలోలయౌభీష్మ విభునిబాల
విధునికరముగ్రిహింపగా వేట్కఁగోరె
ముగ్ధ సమున్నతుడు దురాపుడగునతని
నామెమదిఁగోరుటది యపహాస్యమగునె. 85

గీ. కామమోహితుఁడై రాజకన్యకనల
విధుఁడు మోహించె ప్రియయౌచు వెలయుటకును.
సరగనిదిగుఁ దగదను సంశయంబు
నెట్లుగాను విధినిరసించియేగువాడు. 86

వ. ఈవిధంబున నన్యోన్యగుణాకర్ణనంబువలన నిర్ణ యించుకొనబడిన సంపర్కంబుగల రుక్మిణీకృష్ణులకు ప్రతికూ

లచారిమై శిశుపాలపక్షపాతియగు రుక్మికగు నుత్కృష్టహృదయం
బు దెలుపుటకై రుక్మిణీదేవి, సందేశహారియు నాప్తుండునునగు
నొకబ్రాహ్మణోత్తముని మధుసూదనుని సన్నిధికంపించెను. 87

గీ. ద్విజుడు దెల్పినయామె సందేశమపుడు
హరివినుచు ముందెకాదగునట్టిశుభము
ననుభవించెను తద్వివాహాఘమహోత్స
వంబుగనుటయె మిగిలెను వసుధనింక. 88

వ. అపుడు సందేశహారుండగు భూసురునితో యదు
నందనులతివినతానందసంబగు స్యందనంబు నధిరోహించి యొ
కరోజునకు పరివారంబుతోగూడ రుక్మిణిం బరిణయ మొంద
గోరినవాడై కుండిన నగరంబునొందిరి. 89

వ. అపుడె శిశుపాలుండును సాల్వజరాసంధాది స్వప
రివారంబుతో రుక్మిణిం బరిణయమొందగోరినవాడై కుండిన
నగరంబునొందెను. 90

గీ. అంతలోశౌరి వేడ్కతోనలరుచుండ
నామె విమతినిశంకించి వ్యసన మొంద
దైవమనుకూలభావంబుఁ దలచుగాక
యట్టిదియెరుంగనశమె బ్రిహ్మకునుగాక. 91

వ. అటుతరువాత భూసురవరుండును శీఘ్రగమనంబు
తోవచ్చి యదునాయకుండగు హరివచ్చియున్నవాడనిరుక్మిణి
కివిన్నవించుట కంతఃపురంబునకేగెను. 92

గీ. మహితద్విజరాజు దర్శనమాత్రముననె
శుభదముదమిడె నలరాజసుతకునామె
నిచితరుచిభంగకృత్యుడా నిరతమంద
తనుజభాక్సవితృనిభీతిఁదాల్పదయ్యె. 93

గీ. మహీసురుడు డెల్పవిని సుదృగ్మణికినపుడు
శౌరి యాపాతబుద్ధినిశ్చయముగల్గె
దానిచేతను ప్రత్యక్షదర్శనమున
బరగునటు పరమానందభరమునొందె. 94

వ. తరువాత విదర్భాధిపతియగు భీష్మకుండు వసుదేవనందనులిర్వురను నిజతనూజయగు రుక్మిణీ వివాహమహోత్సవంబు నాలోకించుటకై వేడుకగలవారలై వచ్చియుందురని నిశ్చయించుకొని వారలకెదురుగా జని విధిపూర్వంబుగానర్ఘ్య పాద్యాదులిచ్చి, పూజించి బాహ్యోద్యానంబునందున నివసింపజేసెను. 95

వ. అప్పుడే చేదిరాజతనూజుండగు శిశుపాలునిజామాతగా దలచుచున్నవాడై లెస్సగాబూజించి నగరంబునకుదోడ్కొనివచ్చి ప్రవేశపెట్టెను. 96

క. దమఘోషవిధశ్చైశులు
తమనుహునకు సుతకునపుడు దగుశుభమలరన్
విమలాంగమంగళశ్రియ
లమరగనిజజనులచేతసలరించిరొగిన్. 97

వ॥ ఆహా! యిది మిగుల నాశ్చర్యముగానున్నది.

గీ॥ చెలఁగి శుశ్రీతిమంతయయ్యెను చేదిపతికి
క్రౌతుకాప్తి శుభోత్తరగానిదయ్యె
ద్విజునిలౌకిక మంత్రసిద్ధినివహించు
నదియె శౌరికి శుభమునకయ్యెనహహా! 98

రుక్మిణీదేవి స్వర్గనము — గౌరీనిలయంబునకు కరుగుట.

99 వ॥ అటుపిమ్మట ననర్గళంబగు మంగళతూర్యారావంబుచే దిశాముఖంబులు ముఖరితంబులగుచుండ, వారింపదరముగాని పరివారవారవరవర్ణినుల గళవిగళితంబులగుమంగళగీత కలవరంబులచే దిగంచలంబులు వాచాలితంబులగుచుండ, విపణిశ్రేణులు నానావిధంబులగు నుపహారంబులతో మనోహరంబులై యలరుచుండ మహోత్సవంబును జూడవచ్చిన నాగరికజనంబులాలోక శబ్దంబులు బల్కుచుండ, మండజనసమూహపరివృతయై వివిధాయుధ విశేషంబులచే సమధిగతంబగు యోధయూధంబుతోఁ బరివేష్టింపబడినదై శచీదేవి విధంబున హరిపరాయణయు స్వాహాదేవివలెఁ గృష్ణవర్త్మన్యస్తచిత్తయును సంయమినింబోలె జీవితేశహృదయయు తామసిలీల నిరంతరాశాశ్రితులగు పుణ్యజనులచే ముఖ్యముగా బొందదగినదియు భార్గవిచందంబున భువనాధిపానురక్తయు, సదాగతి రీతి ప్రియస్పర్శనాభిలాషిణియును, సర్వసంపత్కాల నవమువున మనుష్య ధర్మానువర్తినియు, పార్వతిగతివృషాకపి

ప్రిణయినియు, భారతితీరున విధ్యానుకూల్యకామయు, ఛాయకైవడి పద్మాస్త్రాభిలాషిణియు, రోహిణికరణివిధుసంగమాభిలాషిణియు, తారతీరునకమనీయధిషణయు దేవసేనవిధంబున కౌమారవిభ్రమప్రిణయినియు రతిగతికందర్పవశగయు ద్రిపదాత్మజంబోలె ధర్మానురక్తయు సుభద్రపగిదినపార్థగామవర్జితయు చిత్రాంగదభంగిప్రియ విజయాభిలాషిణియు, నిలవలెబుధశ్లాఘనీయయును, సతిగతి తాతానభిమత పతికాముకయును, నూర్మిళలీల రామానుజానురక్తయు, దేవయానింబోలె కమనీయకచయు నహల్యవలె రచితాతిరిక్తపతికాముకయు మరియు పాతివ్రిత్యంబునకు రూపాంతరయగు దానింబోలె వెలయుచున్నదియు, గతిరామణీయకంబుచేతను, హరిసమీపంబునొందు నిచ్ఛచేతనుంగూడ హంసగామినియు, హరిద్ర వసనంబు ధరించుటచేతను మాధవానురక్తతగలదగుటచేతనుంగూడఁ బీతాంబరప్రిణయినియు, సత్యకామత చేతను హరివాంఛచేతనుంగూడ నచ్యుతకామయును మంజీరమంజుల శింజితంబుచే రంజితయగుటచేతను జలజవిజిగీషచేతనుంగూడ గర్జవలె పదయుగళంబును బుడమిపైనుంచుచున్నదియు తపఃప్రభావంబువలన సంభూతంబగు జంగమభావంబుగల రంభాస్తంభయుగళంబువలె వెలయు నూరుయుగళంబును ధరించియున్నదియు, కాంచీపదత్వంబుచే మదనునకు తపఃసిద్ధిక్షేత్రింబువలె నలరు నితంబబింబంబు నవలంబించి

యున్నదియుఁ దదంగనిర్మాణసమయంబున లంబోదరు నారాధించనివిధిచే, మరువబడినదివోలె వెలయు ననలగ్నంబును ధరించుచున్నదియు, హృదయంబున శయనించుసంగజ మత్తంగజంబునకు గల జగతీధరలంఘనేచ్ఛచే ముందరకుజూచిన ముఖంబునందలి కుంభంబులననుకరించు కుచయుగళంబుతోడను శుండాదండంబుననుకరించు రోమరాజితోడను శోభిల్లుచున్నదియు, ముఖమందు సేవ సేయుటకు వచ్చియున్న నక్షత్రమాలికలీల వెలయునిరువదియేడుముత్యంబులుగల నక్షత్రమాలికచే వలయితంబగు గళ ప్రదేశంబుగలదియు, చంద్రునిదిరస్కరించి యున్నదైనను వాస్తవంబుగాన నిదిచంద్రసహోదరంబనియెడు దుష్కీర్తినిం బరిహరించుకొనుటకుం బోలె జన్మాంతరంబును స్వీకరించిన, వదనారవిందంబుతోఁ బ్రకాశించుచున్నదియు, ముందుగా మధుగాత్రవైరియు, దరువాత ననేకప్రకారంబుల చేఁబరిత్యక్తమధుమంతగు వారిచేవాఛింపఁబడుచుండు మాధుర్యధురీణంబగు నధరంబును ధరించి యున్నదియును, బింబాధరమాధురి నభ్యసించుటకుంబోలె సమీపంబునకువచ్చియున్న సుధాబిందువు చందంబున నలరు నాసామౌక్తికంబుచేనలంకరింపఁబడినదియు, అపరిపూర్ణంబగు వదనసౌందర్య సాగరసేతువు రీతినొప్పుచున్న నాసికచే విరాజిల్లుచున్నదియు, మధుపసోదరశరీరశ్రీవిలంఘనమందు నిర్విశంకంబగునట్టి నయనయుగళంబుచే రంజిల్లు

చున్నదియు, సన్నరేశపరితాపరణంబునకు ముకుందకళ్యాణ నిధివిలోకనంబున కనుకూలంబగు సిద్ధాంజనంబు కై వడినలరు కస్తూరీ తిలకంబునళిక దేశంబున ధరియించియున్నదియు,నను భూతసీమంత కర్మంబులుగల శుభ్రితియువతుల గర్భకుహరంబు నుండి యావిర్భవించిన వాలజాలంబును శిరంబుచేత శ్లాఘిం చుచున్నదియు, తటిల్లతికపోలిక పారివృ షేణ్యతగలిగి యతి నైల్యంబునొంది యమృతంబును విడుచుచున్న ఘనుననువ ర్తించుచున్నదియు, తారకవలె విష్ణుపదలోలయు, చంద్రిక వలె కువలయామోదినియు, వాసరలక్ష్మివలె రాజమండలం బును మలినంబుగావించు వేడ్కగలదియు, దీపశిఖవలె ననం తస్నేహానిక్షేపయోగ్యయు, కల్పలతతెరంగున జగదాదర ణీయ పల్లవానుషక్తయు, కామధేనువువలె గోవిందాధీనజీవ నయు, చింతామణింబోలె నభీష్టస్పర్శనంబున బద్ధాదరయైన దియు, నమృతధారతీరున ముఖ్యంబుగాఁ గాదగిన విష్ణురథా పహారంబుగలదియు సిద్ధరసంబుహారి కరణి జాతరూపరూపౌన్న త్యలాలస ధన్యజనై కలభ్యయు దివ్యౌషధివలె సకలాంగజ రుజాపహారిస్పర్శయుఁ గుముదినిపగిది విధుస్పృహణీయపుష్ప గ్గమంబుగలదియు, రత్నమయమేఖలంబోలె కళ్యాణసంబద్ధ యు, మణిమంజరిరీతి నాలంబిత గుణగణయు, రత్నమాలిక పోలిక నంతరావేశిత నాయకరత్నయు, శాంతిచందంబున హరియోగానుకూలయు, కరుణకరణి పరసుఖావహాయును

తుమువలె పురుషోత్తమనిర్వాణ హేతుభూతయు, శ్రీద్ధవలె పురుషోత్తమకృత సకలేష్టసాఫల్యసంపాదికయు, ముక్తికై వడి విబుధశ్లాఘనీయయు, తీర్థయాత్రచందంబున శిశుపాల దురవాపయు సురభిభాతిగదాధరభీరు భావోచితయు, భాగీరథిపగిది జగతీపతి తపోలభ్యయు యమునతీరున కృష్ణగుణ ప్రిణాయియు సరస్వతివలె విశ్వంభరాంతర్గతజీవనయు, కవేరతనయంబోలె చోళదేశగత మధురతరపయోధరయు, సరయూనదింబోలె హంసావాసంబగు మానసంబునుండి ప్రసరించుచుండెడు సర్వతోముఖ సంభ్రమంబుగలదియు, విరజవలె వైకుంఠసమీపగామినియు, తుంగభద్రచందంబున మధురతర సర్వతోముఖాటోపయు కుసుమ మంజరిరీతి సదాళికదంబకరంభితయు కీర్తింబోలె సుఖస్వరూపయు సుకృతపరంపరలీల హరిప్రీతి జనకయు భగవతియు నగు భీష్మకతనయయైన రుక్మిణీదేవి స్వయముగనె సర్వమంగళోపాసితయయ్యును సర్వమంగళనుపాసించుటకు నంతఃపురంబునుండి బయలువెడలిపుర మార్గంబు నిర్గమించి భవానీ భవనంబునొందెను. 99

వ. అట నామెను యథావిధింబూజించి తన్మందిరంబు వెలువడి సఖీజనంబులతోఁగూడ నడుచుచు దేవమాయంబోలె మనుజదురవాపయు నఘటితఘటనాపటీయసి చందంబున పూర్వపక్షవాస్తవ్యంబగు సకలమైన రాజమండలంబు ననాలోకపాత్రతా పాదనంబుచేత స్వల్పంబుగా జేయుచున్న కృష్ణవ

ష్టాశ్రితరాజ మండలంబు నభివృద్ధినొందించుచు లజ్జతోఁగూ
డుకొన్నదై మంద మందగమనంబుతో ముకుందస్యందనాభి
ముఖంబుగా నేగెను. 100

—• శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవిని గొనిపోవుట. •—

క. దరినున్న రాజమండలి
వరువడి విడనాడి చక్రిభాసురపద్మా
దర రథమునుఁ జేరె మనో
హరసవితృప్రేమ పాత్రమగుటసతియుదార్. 101

క. అరయఁగ ప్రేయసి హరణమె
హరణము మరియెద్దిగొనక హర్షముతోడన్
వెరవరిరాజులు జూడఁగ
మురియుచు రుక్మిణినిగూడి మురహరి వెడలెన్. 102

వ. అటుతరువాత జరాసంధాదులు యుద్ధంబునకు బద్ధాదరులై మధుసూదను ననుసరించి పర్వెత్తుచు, ననేకప్రకారంబుగా సమరంబువిఁచి పరాజయంబునొంది భగ్నరథులునుశిథిలమనోరథులును నయి తిరిగివచ్చి త్రిదివంబునుండి పరిభ్రష్టుండగు నహుషునిచందంబున, పురుహూతునిచే ద్రోసివేయబడిన త్రిశంకునికైవడిని ప్రమాదగళిత విద్యుండగు పండితునిరీతి, పశ్యతోహరుండగు స్వర్ణకారునిచే నపహృతంబగు రత్నంబుగల సాహుకారునితీరున నతిదూనమానమానసుండై దుఃఖించుచున్న శిశుపాలునూరడించి పలికి వానితోఁగూడ తమతమ భవనంబుల కేగిరి. 103

క. హరి ననిమిసుమక నాసో
దరిఁగొనకయె వత్తునే ముదంబున ననుచున్
వరరుక్మి కోపముననిటు
నెరపుప్రతిజ్ఞయును నపుడు నిజమ్మొయఁరెన్. 104

వ. ఈవిధంబున రాజబంధువులయెదుట సక్రోధంబుగా బ్రతిజ్ఞగావించి యక్షోహిణీపరిమితంబగు సైన్యంబుతోఁ గూడుకొని మధుసూదను ననుసరించి బర్వులిడుచుండెను.105

గీ. కనుగొన స్వదారమాదాయగతయనంగ
నలరు నలపశ్యతోఁ హరుడతడు రుక్మి
కిపుడు మరల నోసంగునే యిటుస్వమృత్యు
వునకునై కృష్ణవర్త్మను బొందువాని
విపులనెచ్చట గనలేదువిసగిలేదు. 106

వ. అట్లు మధుసూదనుని దరికరిగి యిట్లుపలికెను.107

గీ. కర్కశముఖాప్త మార్గణౌఘంబురుక్మి
బ్రతికియుండ స్వసారమపాప్యయనగ
మరలిరాదిక ఖలభావ మలినవిడుము
గాఢముష్టిని నిడకున్న గలుగునీదు
స్వపరిపాలన బుద్ధిదుష్టయగుగాదె. 108

వ. రుక్మి యిట్లుపల్కుచుండునప్పుడు.

గీ. అరయశౌరియెకాదు గతాహిభీతి
నతనిసద్యశమును చంద్రహాసమొందె

నపుడు రిపువపువులనె కాదమరసతుల
తనులతలసాత్త్వికాసముల్ దడిపెనహహా. 109

వ. తరువాత నిహతవాహినీ వాహనుండును సముప జాతపరాజయుండును నగు రుక్మియనువానిం జంపుటకు యోధయూథంబులుఁ గాంక్షించుచున్న సమయంబున. 110

క. సారెకు రుక్మిణిదైన్యా
సారంబగు వాక్సుధారసము హరిగ్రోలఁగ
గా రుక్మికదియె మరణము
వారింపగ హేతువయ్యె బహుచిత్రముగాఁ 111

వ. తరువాత కేశవునాజ్ఞచే రుక్మిని ముండితముండుని గాజేసి వైరూప్యంబునొందించి పగ్గపు త్రాళ్ళచే యోధవరులు బంధించిరి—అది యుక్తముగనేయున్నది 112

గీ. అలధనుర్వేదనై పుణ్యమంత మొందు
తరిని సేయగ దగునదే దగెనుఁవీని
శరయ సంగసమావర్తనాప్తి చికుర
ముండనంబు శిరఃశ్మశ్రుముండనంబు. 113

—• శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవిని పెండ్లాడుట •—

వ. అటుపిమ్మట పరమకారుణికుండగుబలభద్రునిచేత విడిపింపబడినవాడై రుక్మియనునతండు ప్రాణమాత్రావశిష్టుండై మరలిపోవుచుండునపుడు శౌరియును త్వరితంబుగా ద్వారకానగరంబునొంది యథావిధిపూర్వకంబుగా రుక్మిణిం బెండ్లియాడెను. 114

క. హరిచేపాణిగ్రహణము
బరువడి ద్వివిధంబునొందబడియెను దొలుతన్
ధరణీసురసాక్షికమును
సరసంబుగఁ బిదపనగ్నిసాక్షికమునుగాన్. 115

వ. తరువాత నొకప్పుడు పూర్వకాలమున పురారి నయనానల జ్వాలలచే దగ్ధుండగు కాముండు శరీరకామంబు నొంది కమలాపతి హృదయంబునం బ్రవేశించెను. 116

వ. తరువాత వైదర్భి గర్భసంభూతుండైన ప్రద్యుమ్న నామకుండగు నీతని బురిటిదినంబులలోననే శంబరాసురుండు తనకువైరిఁగాదలంచి యపహరించి సముద్ర మధ్యంబునం బడవైచెను. 117

గీ. మీనకేతనుఁడీతండు మేలమీటి
గంబమునవము చిరముగాఁ గట్టెననుచు
వైరివలెమీనమయ్యెడ వచ్చికడగి
యామహాశిశువును మ్రింగెనద్భుతముగ. 118

వ. అపుడామీనంబును శంబరాసురుని కొరకు బల్లె వాండ్రచేఁ గానుకగానర్పింపబడినదపుడువంటలవాడు దానిం గొని చని కత్తిపీటచే దరుగు సమయంబున దానిగర్భంబునం దున్న శిశువునుఁ బైకిదీసి పాకశాలాధ్యక్షురాలయి యచ్చట వశించియున్న మాయావతియను నపరనామంబుగల రతిదేవి కొరకు నివేదించెను. 119

వ. ఆమెయపుడి దేమిచిత్రమని శంకించుకొనుచున్నదై పిమ్మట నారదవచనంబువలన నితని యాదార్థ్యంబును దెలసికొని పతిలాభంబువలన పరితుష్టాంతరంగయై బాలకుం బోషించెను. 120

వ. తరువాత మఱికొంత కాలంబునకు సంజాతయావనుండై యాప్రద్యుమ్నుండు స్వశరంబులకు లక్ష్యభూతుం డయ్యెను. 121

గీ. సాంగుడయ్యెనుఁ దన్నుదా స్వశరములను
కొట్టుకొనుటెట్టులగునది యట్టెతగును
క్షీణమయిన మధ్వపాయిదా గాకయున్న
నచట స్వహితాజ్ఞతయు గల్గుటబ్బురంబె. 122

వ. అపుడు ప్రియురాలగు మాయావతిచేత ప్రతిగ్రహింపజేయబడిన మాయాభంజన విద్యచేతఁబ్రకాశించుచున్నవాడై ప్రద్యుమ్నుండు సత్వరంబుగా శంబరాసురుని సమరంబున కాహ్వానంబుగావించెను. 123

వ. అవ్విధంబున బిలచి వానియెదుట నావిర్భవించి మిగుల మాయను సృజించి యమితాయాసంబునెరపుచున్న యాశంబరు సంతకసాన్నిధ్యంబు నొందజేసి విధేయురాలగు మాయావతితోఁగూడ వానిగృహంబును విడచి యంబరమార్గంబునకెగసి నిర్గమించి నిజోత్పత్తి స్థానంబును బొందెను—అచ్చటను. 124

గీ. అపుడు కాంతాసమేతుఁడై యరుగుదెంచు
వాని పరుడని యవరోధవధువులెల్ల
లజ్జనొందిరి రుక్మిణీ లలన దెలసి
తనకుచక్షీరధారలు దనర నతని
గన దనన్యజుఁడైనను కామమతిని. 125

గీ. పోయినధనంబు మరలనుబొందినటుల
గాంచెరుక్మిణి ప్రద్యుమ్ను కలననెంచి
భూరిలాభంబుగా నామె ముదమునెంచి
చెలులును స్వలాభముగ సంతసించిరపుడు. 126

శ్రీకృష్ణుడు లోకాపవాదనివృత్తికొఱకు శమంతకమణిని దెచ్చుట.

వ. తరువాత మఱియొకప్పుడు సత్రాజిత్తను నతండు దినమణి ప్రసాదంబువలన బొందబడిన శమంతకనామంబుగల దివ్యమణిని ధరించి రెండవసూర్యునిభాతిం దేజరిల్లుచు ద్వారకానగరంబునకు వచ్చి నిజభవనంబునొందెను. 127

వ. అపుడు చూడశక్యంబుగాని మణి కిరణంబులచేత మసృణిత శరీరుండగునతనింజూచి యాకర్మసాక్షియగు సూర్యుండు నిన్నుజూచుటకై ప్రత్యక్షంబుగావచ్చెనని శ్రీకృష్ణునితో నాగరికజనులు దెలుపుచుండునపుడతండు మందహాసంబుజేయుచు లోకంబు మోహదృష్టి గలదని భావించి సత్రాజిత్తుని మందిరంబునకేగి తనకామణినిమ్మని ప్రార్థింపగా నతండా ప్రార్థనంబును వ్యర్థంబుగావించెను. 128

వ. మరియొకప్పుడు సత్రాజిత్తునకు సోదరుండగు ప్రసేనుండను వాడమ్మణి నలంకరించుకొని మృగయా వ్యాపారంబుచేత నయ్యరణ్యమార్గంబున దిరుగుచు మణిలోభంబుగల్గు నొక సింహంబుచే జంపబడియెను. 129

వ. అటులాసింహంబు శమంతకమణిని గ్రహించి కందరాంతరంబుజొచ్చుచుండ దానిని వధించి జాంబవంతుండా మణినిగైకొని నిజతనయాక్రీడనంబుకొరకై యుపయోగించి యుండు నవసరంబున సోదరవిరహవిహ్వలుండగు సత్రాజిత్తుచేత నిశ్చయంబుగాఁ జక్రపాణి మణిలోభంబుచే నతనివధించి మణినపహరించెనని యారోపింపబడిన ప్రవాదవాక్యంబును విని సహింపజాలక హరియపు డరణ్యమార్గంబున కేగి యచ్చట జచ్చియున్న ప్రసేను నాలోకించి పరిచరజనంబుల వెలుపలనుంచియే జాంబవతీకన్యకచే నధిష్ఠితంబగు గిరిగహ్వరంబునుఁబ్రవేశించెను. 130

వ. అచ్చట మణిని గ్రహించుటకు బాలికామణిసమీపంబునకు శౌరిఁ జేరియున్న తరుణంబున జాంబవంతుండ తిరోషణుండై సత్వరంబుగాఁబ్రవేశించి గర్వించి హరితోముష్టాముష్టినవష్టంభంబుజూపి సంపిండితాఖిలావయవంబులు గలవాడగుటచే క్షీణబలుండై క్షితితలంబునంబడి యప్పుడు సంజాత ప్రత్యభిజ్ఞుండై హరియని గుర్తెరింగి యయ్యరవిందలోచనుని మిగుల వినుతించి మణితోఁగూడ నాత్మజయగుజాంబవతియను రమణీమణి నతనికి సమర్పించెను. 131

వ. ఆహరియునుతదీయరమణీయరమణీమణులం గైకొని కందరాంతరంబునుండి వెడలివచ్చి యనుచరసమేతుండై పురంబుజొచ్చి సత్రాజిత్తునింబిలిచి యాహరణప్రకారంబు నంతయుం దెలిపి యామణినతనికొసంగెను. 132

వ. సత్రాజిత్తుండును లజ్జాక్రాంత చిత్తుండై యానందనందను నానందింపజేయుట కుపాయంబెద్దియని యోచించి పిమ్మట నమ్మణితోఁగూడ సత్యభామయనుపేరుగల తనతనయంగూడ శౌరికి సమర్పించెను. 133

క. హరి, రమణీమణిఁ మాత్రమె
గరిమఁ గొని రత్నమేల! గైకొనుమనుచున్
సరసమృదుసూక్తితోఁ గ్ర
మ్మర సత్రాజిత్తునకును మణినొసగెదగన్. 134

గీ. ఎలమికురుపులఁ గనహరి యేగుసమయ
మరసి యక్రూరకృతవర్మ లాప్తులుగను
గూడి శతధన్వుడనువాడు క్రూరతమణి
గొనగ సత్రాజితునిజంపె కోపమునను. 135

క. జనకునిమృతికిని దుఃఖముఁ
గొనిచని యాసత్యభామ కురుపులదరిశౌ
రినిపురిఁ జేర్పగనతడున్
గొని శతధన్వునివధింపగోరెను మదిలోన్. 136

క. మణినక్రూరునియెడనిడి
ఘనభయమున బర్వులిడుచు బారెడునతనిన్
గనిశతయోజనములు హరి
వెనువెంటన్ దరిమివాని విడువకజంపెన్. 137

క. అతని దరి మణినిగానక
నతిఖేదమునొంది యడిగెనక్రూరుని దా
నతడీడగమణినిగొని తన
సతికిచ్చెను మరలశౌరి సంతోషముతోన్. 138

—• శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థమునకరుగుట, •—

గీ. ఏగెనర్జునుఁ గనుగొన నెలమిశౌరి
యాహరి ప్రస్థపురమున కతిముదమున
పార్థుడు జనార్ధనుని యాయపార్థఖేద
సాదరునిగని పరభాగసక్తుడయ్యె. 139

క. అలకృష్ణార్జును లిర్వురు
గులుకుచు నవగూహనంబు గొనిరక్తులుగా
నలరిరి చిత్రముగాదది
బలుమిత్రత వారియెడల భాసిల్లుటచేన్. 140

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు కృష్ణార్జును లిర్వురును దూరీకృత దురితులయ్యును పాపర్ధికాంక్షులయి విగతమోహులయ్యును గహనావగాహనంబొనర్చి మృగైకగవేషణానురక్తులయ్యును నానామృగాన్వేషణ పరులై తరువాత మరి

తృప్తులయ్యును తృష్ణాపరీతులయి యమునానదీ సమీపంబున
కువెళ్లి వివీతపరజీవనులయ్యును స్వాదూదకంబును పానంబు
గావించి యామార్గంబున సంచరించుచున్నవారలయి యొక
కమలలోచన నచ్చట నవలోకించిరి—శౌరియాజ్ఞచే నర్జునుం
డామెతోనిట్లుపలికెను. 141

వ. ఓకళ్యాణీ నీవొక్కదానవె వనదేవతవలె నీకాననం
బున నేమికోరికచే సంచరించుచుంటివి అని యడిగెను. 142

వ. ఆమెయును సవ్యాజంబుగానిట్లు నదుత్తరంబిచ్చెను
నీచేత యుక్తముగనే పలుకబడినది సూర్యతనయనగునేనీ వన
దేవతనేయగుదు నీక్షేత్రింబునకు మనోహర తరుణాతిలోభ
నీయంబును నాసన్నపుష్పోద్గమయును నగు మాధవుసమాగ
మంబును గోరుచున్నదాననై యీవనమధ్యంబునం దిరుగు
చున్నదానను. 143

—• శ్రీకృష్ణుడు కాళింది నున్నగువారల బెండ్లాడుట. •—

క. అనవిని హరికొరకైతగఁ
గనుచుండిన సూర్యపుత్రి కాళిందిగ, నా
మెను నిశ్చయించి హరికిఁ
గొనబుగ విజయుండు దెల్పెకూర్మిదలిర్పన్. 144

క. హరి తనరథమున నామెను
సొరదిగ నెక్కించి కుంతి సుతులకనుజ్ఞం
దొరనిడి ద్వారకకుంజని
నరుడుగఁబెండ్లాడెనప్పుడామెను విధిగాన్. 145

క. హరి, పితృకులవీర్యంబున
సురుచిరవిందానువింద సోదరియగుచుఁ
బరగునలమిత్రవిందను
హరియించి విధిని వివాహమయ్యెనపుడు దాఁ. 146

వ. అటుపిమ్మట కోసలదేశాధీశ్వరుండగు నగ్నజిత్తు డాత్మజయగు సత్యయను నామెను వృషభసప్తకవిజయలబ్ధను గానెఱింగి పరిణయంబునొందు కోరికతో నాశౌరి కోసలపతి పురంబునొందెను వృషభంబుల జయించెను. ఆమెను పరిణయంబుగూడ నొందెను.

గీ. శౌరి భద్రాత్మగోపతి, సతనువృషుడు
గానెరింగియు వృషసప్తకంబునెట్టు
లీతడు జయించెనంచును నెల్లవార
లాత్మలోనబ్బురమునొంది రపుడుమిగుల. 148

క. శ్రుతకీర్తి సుతనుభద్రను
ధృతిమాద్రిని లక్షణను బరిణయమొందెన్
ధృతలక్షణుఁడీవిధుఁడీ
క్షితివికలంకుండు నగుట చిత్రముగాదే. 149

నరకాసురవధ—శ్రీకృష్ణుడు దేవలోకంబునుండి పారిజాతంబు దెచ్చుట.

క. తరువాత నరకనిశిచరు
బరిమార్చి మురారితాను బడసెనలనిశా
చరవరుఁడార్జించిన యా
నెరవగు పదియారువేలనృపకన్యకలఁ. 150

క. ప్రేమను కన్యారాశియు
భామునితో భోగనిరతి బడయనిదయ్యెన్
ధీమతిని విధుడు స్వగృహము
గామదిగని యనుభవించెకడు చిత్రముగాన్. 151

క. ధరకుసుతుని జీవనమున
జరుగు ననర్థంబటంచు జంపెనతని త
త్తరుణులభోగించెనుహరి
కరమబ్రింబైన నరకకథలేదయ్యెన్. 152

వ. అపుడు ప్రేయసీప్రేరణంబున నందనవనజాతంబగు పారిజాతంబును బెల్లగించియుపగతసమరులనందఱం జయించి శౌరి, సత్యభామాగృహారామంబునొందించెను.

క. అందమగు పారిజాతము
నందముసతికెసఁగ నందనందనుడెలమిఁ
నందనమునుండి తెచ్చియు
నందనమొందించె ప్రియకు నయమలరారన్. 154

గీ. కలిత దివ్యశిలీముఖగణముపారి
జాతహారుహరివెన్నాడి చనుచునాప్త
గంధమై సుమనస్తతికడఁ జనెమఱి
భాసిలుటయెట్లు మధుహరాప్రాప్తినద్ది, 155

గీ. అరయ జగదాదృతసపల్లవాప్తిముదము
తనరు హరిచేత పారిజాతముననైన
నవిదచే జగపతియు నియుక్తుడయ్యె
సరసతత్సుమనః పరీక్షణముకొఱకు 156

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారస ధురీణుభసౌరభ వత్కటాక్ష శో
భాగురువీక్షణంబు లలభాసుర కల్పలతాసుమావళుల్
గాఁగొని సత్కవీందుఁడనగాదగు శ్రీనవకాళిదాసుబల్
బాగుగ దారచించెనటఁ బండితమానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్యచంపువునఁ బ్రౌఢిచతుర్థవిలాసమొప్పెడున్. 157

చ. శివగిరిజాదయారసవిశేష పరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవతతసాహితీసుకవితారస భాసుర సుందరాఖ్యస
త్కవికృతమా ససౌరభ సుధారసధారలుమీరునాంధ్రభా
గవతపు చంపునన్ వినుతిగాంచుచతుర్థవిలాసమొప్పెడున్.

గద్య

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్ష వీక్షాలహరీ పరీత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకికవిద్యా
విశేష ప్రవీణ సత్కవోలు కులకలశ జలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశ పవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్ర చంపూభాగవతమునందు
చతుర్థవిలాసము
సంపూర్ణము.

శుభమస్తు. శ్రీరస్తు. అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యై నమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూభాగవతము.

పంచమవిలాసము.

శ్రీకృష్ణుడు కేళీగృహంబున రుక్మిణితో విరసోక్తులాడుట

క. హారికారమణులతోఁ దగ
నరయఁగ సురతాపవర్గహారి విహారం
బరిదిగనిటువనమాలి ద
నరమోదంబు సుమనోగణంబపుడొందెన్. 1

వ. తరువాత మఱియొకప్పుడు సకల మహోత్సవమహనీయంబునం, గగనంబునుం బోలె చంద్రకాంతాలంకృతంబును రజనీకర హృదయంబుభాతి బుధ్య రాగాశ్రితంబును సత్యలోకంబు చందంబున ముక్తౌఘ సంకులంబును కమలాకరంబుకరణి పద్మరాగ శోభితంబును కేసరామోదితంబును పాకశాసనునికైవడి వజ్రరమణీయంబును వాసంతిక వనంబువగిది

పరివాహసమృద్ధంబైనదియు శరత్కాలగగనంబుమాడ్కి సితా
భ్రభాసురంబును హంసమండితంబును నందనవనంబు చందం
బున నాసన్న పారిజాతంబును హరిచందనామోద వాసితంబు
ను గోష్ఠంబులీల భద్రరసాస్పదంబును గోపాలవాసయోగ్యం
బును స్వర్గంబురీతి సుమనస్సంకీర్ణంబును సురతాధిగమయో
గ్యంబును కైలాసంబుభాతి సదాశివైక నిలయంబును నీలలో
హిత స్పృహణీయ రత్నాస్పదంబైనదియు శరత్కాలపులినం
బువడువున హిమవాలుకాలంకృతంబును శార్దూలంబును
బోలె మృగమదామోదహారిణియును మయూర
మేచకంబుపరికారంబున నుపబర్హభాసురంబును చంద్ర
మండలంబునకైవడి నాదర్శలేఖానువృత్తంబైనదియు భాగ
వతంబులీల శుకాలాపరమణీయంబును బౌద్ధదర్శనంబుపోల్కె
సాధుదూష్యంబైనదియు పాండుసంతతిపగిది పాంచాలికార
మణీయంబును కల్పపాదపంబు తెఱంగున రమణీయచిత్రఫల
కంబును మేరుశృంగంబుభంగి కళ్యాణనిలయంబును సురతసమ
యంబుచాడ్పున కపోతకూజిత రుచిరంబైనదియు పుష్పకంబు
భాతి విష్ణుపదసంచారయోగ్యంబును బలిభవనంబునిభంబున
ననంతభోగాస్పదంబును మేరుకందరంబు చందంబున భల్లూక
శాలాలంకృతంబును హరిశ్చంద్రచరితంబు వడువున సత్యాన
పాయిని యైనదియు రామచరితంబునట్లు లక్ష్మణానపేతంబును
మహారాజకులంబుగతి భద్రాసనయోగ్యంబును గంగాప్రవా

హాటబు చందంబున కాళిందీమిశ్రితం బైనదియు న్యాయదర్శ
నంబుభాతి జాతిమాలానపేతంబును చైత్రరథంబు విధంబున
మనుష్యధర్మాశ్రిత లోకపాలవిహారయోగ్యంబును పాగ్జ్యో
శంబు పగిది నిష్టగంధసంపన్నం బైనదియు సత్కావ్యంబు చం
దంబుననుత్తమశ్లోకగర్భంబును స్వయంవరస్థలంబువలె జగతీ
పతిసమాశ్రితభూరిమంచాంచితంబును సుగ్రీవసైన్యంబుకైవడి
కుముదామోదితంబును హిమగిరి కందరంబువిధంబునపుండరీక
కమాలాలంకృతం బైనదియు నిందిరామందిరంబుచందంబునస
దాళిగీతాదృత కమలానుషక్తం బైనదియు నగు నొక దివ్యభవ
నంబున, పర్యంకంబు నధిష్టించియున్నట్టియు, సత్ప్రబంధంబు
విధంబునవిదర్భసుదృక్ఛణితిరీతిబద్ధాదరుండును సారసంబుతీరున
లక్ష్మణాలాపలోలుండును ధర్మాత్మజునికైవడి సత్యోల్లంఘన
భీరుండును. భార్గవుని వడువున రవితనయానురాగియు ఋక్ష
రాజసుతానురాగియు సిద్ధరసంబుకైవడి ప్రద్యుమ్నజనకుండు
ను నారామంబుపోల్కె భద్రాగమసంవర్ధితామోదంబు గల
వాడును బ్రహ్మలోకంబువలె ప్రసన్నమానసుండును దుర్యోధ
నుని తెఱంగున మిత్రవిందానురక్తుండును మందహాసముఖార
విందంబుగలవాడును నగు ముకుందునారాధించుటకు సంతో
షాంతరంగయై భగవతియగు భీష్మకతనయ సన్నిధికివచ్చి
నిలచెను.

ఉ. అంతటిలోన భీష్మతనయాంచిమా ననురాగసంపదన్
వింతగ నాత్మలోననిడి వేపరిహాసకథాప్రధానుఁడై
సంతతజీవితేశుని దిశాపశమై తగునట్టిభీరువున్
చెంతను నుగ్రశబ్దములశ్రీహరికంపమునొందఁజేసెదాన్. 3

వ. అటులనేకదా! ఓబాలామణీ! విదర్భరాజపుత్రీ! నీవెట్టుగా నాసన్నజీవితేశపదంబునొంది పుణ్యజనాగ్రగణ్యత వహించి యతి మృదుహృదయుండగుటచే భీరుజనానురక్తుండై ఖద్యోతాతిశాయి తేజస్కుండై సంపదయందు కిన్నరేశుండై శాంతనవకీర్తిగలిగి నీసహజప్రేమ పాత్రుండై గురుస్పృహావిషయతగలిగి మధుపసర్పణావసరంబున మిగుల నభీకవగునీచే నవలోకింపబడినవాఁడను గనుకనే, యనుసదృశుండను ననంగైక తులనీయరూపుండనునై యనుకుమార ప్రభావతగల మాచేతనుగూడ ననాక్రమణీయుండై నాపైని నిశ్చితాసుహృద్భావంబుగలిగి యంతర్గతధనుర్వేదనిపుణత్వంబు నహించి పరాశుపీడనప్రవీణుండై తనకు నిరపాయతాత్రాణంబుకొఱకాశ్రయింపబడిన భూభృదంతరంబుగలవాఁడై విశేషంబుగా మాగధభావానువర్తియై యర్జునగుణంబునకుంగూడ మాలిన్యసంపాదికయగు నన్యకీర్తినార్జించుచు నాశ్రయాశతేజస్కుండై నిజపరితాపంబున బాకశాసనునందుగూడ నశక్తిని వ్యక్తీకరించుచు నిగీర్ణపరపక్షరాజమండలత్వంబుచేత దర్పానుకారియై బలాత్కారంబుగా ధాత్రినాక్రమించి యుపభోగించుచు

పురుషర్షభుండై యుండునట్టి శిశుపాలుని విడనాడి, దోషాకర కులసంభవుండనై యసత్ప్రకృతికాశ్రయుండనై యెయ్యెడలను బరాక్రిమావిమయుండనై బలివిరోధంబున సంకుచితాత్మ పరిభావంబుగలవాడనై భూతలంబున పరోత్కర్షంబుగాంచి యిపుడు విశేషంబుగా క్షమనాశ్రియించి యక్షమవిషయంబున శాసనకామంబుగలవాడనై యభద్రాసనయోగ్యుండనై యనతిదుర్లభరూపంబుగలిగి పరాసక్తహృదయవైనను దైవాధీనవగు నీచేతంబొందబడినవాడనై యత్యున్నతబలానువర్తనంబున కాలంబుగడుపుచు భుజంగభోగంబులందాసక్తుండనై సర్వదార్జున వాహినీశు, ననువర్తించుచు నగణితరిపుభయంబువలననిపుడు పరవాహినీశు శరణంబుగోరినవాడనై యజాతరూపసంపన్నుండనై హరిపూజానివారణంబుచేతను గోత్రోత్పాటనంబుచేతను గువలయాపీడనాశంబుచేతను సధేనుశకటంబువలన గలుగు స్వలాభంబుచేతను పరసుదృగ్భాగ్యతచేతను నతిరిక్తకీర్తిగలవాడనై యనంగలేశుండనై యదూరదర్శనుండనైయుండు నన్నుఁబెండ్లియాడితివిగదా. 4

గీ. రాజపుత్రిక! నీవనురక్తి మెరయ
నిష్టవరలాభ మొందుమీవిపుడు వేడ్క
నందుచేనీకు వరలోకహాని లేదు
విమలమతిదీనికై మది వెరువవలదు. 5

వ. ఇవ్విధంబున నెన్నండును గని, విని, యెరుంగని, విప్రియాభాసభాషణంబులు వాసుదేవుండు బల్కుచున్నసమయంబుననామె యశనిహతయగు లతగతి దవదహనపరీతయగు హరిణి కరణి దశవదనకరగతయగు సీతభాతి దృష్టాపరాధగౌతమకాతరయగు నహల్యాసుందరి చందంబున దూర్వాసక్రోధ విషయీకృత యగు శకుంతలవలె సంజ్ఞావిరహితయై పుడమిపయింబడియెను. 6

గీ. గణనసేయనసామాన్య గుణయునట్టి
గతియదృచ్ఛానుశబ్దసంతతిదలంప
నటసుదృగ్మణికపుడు క్రియకునుసంజ్ఞ
కొఱకుఁగాదయ్యె నాశ్చర్యసరణికయ్యె. 7

చ. సతికటు విప్రియంబానరసల్పుటఁ దాపముశౌరిబొందగా
నతివకు జూడనప్డు సకలావయవంబులస్వేదమొప్పెనం
చితదయితాపరాధమున చిత్తముశౌరికి వ్రక్కలైనచో
నతిహృదినస్రధారలు వెసంబ్రవహించెను చిత్రరీతిగాన్ 8

—• రుక్మిణి శ్రీకృష్ణలాలితయై యతనిస్తుతించుట. •—

వ. పిమ్మట నబ్భగవంతుండును శతవిధంబుల శకలితహృదయుండై శయ్యనుండిడిగి పరిహాసకౌశలంబునెరుంగని యాప్రాణప్రియను దొడపైనిడుకొని యమృతమధురంబులగుమాటలచే నూరడించి మరల మరల గౌఁగలించుచు గండస్థలంబులందు ముద్దుగొని యిట్లనివచించెను. 9

చ. కనుఁగొననాదుప్రాణములకన్నఁగడున్ప్రియురాలవై తపం
బునయినన్ లభింపకసుమూర్తినిబూనుపతివ్రతాత్మనా
నినునలకించురాయివలెనే కడుగుందగఁజేయు పాపినా
ననుఁగుచశైల పాతనమునన్ దగుశిక్షవిధింపుబాలికా. 10

క. వడినిటులాశ్వాసింపం
బడిమరలఁ బ్రసన్నవదనపంకజయై య
వ్వుడు శ్లిష్టవచనతత్వము
గడకనుగ్రహియించి భీష్మకన్యకబలికెన్. 11

గీ. నెరతనంబునఁజక్రివాసి నిగూఢ
పదసువిన్యాసమియ్యెడ ప్రౌఢిమీరఁ
గానజింహ్వాగతినిగొను నేనెరుంగ
దగుటయెట్లగునిది విచిత్రంబుగాదె. 12

క. పురుషాధమతనుఁ జైద్యుని
దరినటుసర్వాతిశాయితనునీయెడలన్
బరగునలనీదువాక్కుల
బరతత్త్వంబెరిగి సుఖముఁబడసితినేనున్. 13

గీ. తనపరప్రేమ కనపాయమొనరజేయ
దగువరాసక్తినెరుపగాదగునటంచు
ప్రాంతమందునఁ బల్కితివటులఁబాని
నిపుడునే గోరుచుంటినిహితవుమీఱ 14

వ. ఈలీల ప్రాణవల్లభయగు రుక్మిణి పల్కుచున్న యెడల. 15

క. వెలయఁగ విదర్భభూపసు
వలదిష్టాయోగశంకఁ బడ మాధవుఁడున్
గలితతదయోగభయమున
నలరకుశంకాపమార్జయఁ నగఁ జేసెన్. 15

—♦ అనిరుద్ధవివాహాదికము. ♦—

క. తరువాత నల్లసతులకు
నరయఁగ ప్రత్యేకదశ దశాత్మజులలరన్
ధరవారి పుత్రపౌత్రులు
వరసంఖ్యావంతులైరి బహుజనులయ్యున్. 16

క. ఆరయ బ్రద్యుమ్నుఁడు దా
వారక రుక్మిసుత రుక్మవతికరముగొనెన్
భూరితరకాంతి నగునత
డారసి మహాభ్రాంతినొందఁడుదానన్. 17

క. అనిరుద్ధాఖ్యుని కందున
జనియించె సదానిరుద్ధ చణవిక్రముఁడై
ఘనరోచనయగు రోచన
జనియించెను రుక్మిపౌత్రిసంతసమొసఁగన్. 18

వ. పిమ్మట ననిరుద్ధ వివాహమహోత్సవాలోకనంబు

కొరకు బలరామకృష్ణులిర్వురును రుక్మిణీదేవితోఁగూడ రుక్మి నగరంబగు భోజకటకంబునకుం జనిరి.

వ. అచట కరగ్రహణమహోత్సవంబు సమాప్తినొంది యున్న సమయంబున. 19

గీ. ఘనుడు జయరాముడితడ నక్షజ్ఞుడనుచు
రమ్యకాళింగుడతని బ్రేరణ మొనర్ప
నక్షములతోడనాడె భీష్మాత్మజుండు
నతనిదగు ప్రాణములతోడనాడెయముడు. 20

క. మునురామదాసు డగుకపి
కినినక్షజయంబుగలిగె కీర్తింపగరా
మునకే యీయెడనహాహా!
కనఁ దదపజయంబుగలిగెఁ గడుసబ్రముగాఁ. 21

వ. పిమ్మట మరలనధిగత విజయుండయ్యును గతవిజయుండగు బలదేవునింగాంచి కాళింగునితోఁగూడ నికగోపాలకుల కక్షకౌశలంబెక్కుడదని రుక్మి బరిహసింప బలరాముడు రోషంబున బయలుదేరి పరిఘుదాల్చి కాళింగునింబట్టి పండ్లూడగొట్టి రుక్మిని, శమనభవనంబునొందించెను. 22

క. ఘనుడగు ననిరుద్ధుని రో
చనునిన్ రథమందునిల్పి శౌరియపుడు దా
ననుచరులగూడి వెడలెను
దనపురికిఁ దగుమనోరథంబలరారఁ. 23

వ. పూర్వకాలంబునం దాండవంబుచే నారాధింపబడి
న ఖండపరశునిచే నొసంగబడిన బాహుసహస్రంబులుగలబలి
తనయుండగు బాణాసురుండు స్వసంరంభలక్ష్య భూతుండగు
ప్రతిపక్షునింగానక ప్రమథనాథునిట్లు ప్రార్థించెను.

వ. ఓ భగవంతుండగు పరమేశ్వరా! యప్రతిహతుండ
నగు నాకీభుజసహస్రంబు భారంబున కేయగుచున్నది! గాననేనీ
తోడంగూడ బోరొనరింప గోరుచున్నాడను. 25

వ. కర్ణకఠోరంబులగునట్టి మాటలువిని మిగులగోపిం
చి యావృషభకేతనుండగు నీశ్వరుండు, నీకేతనభంగసమ
యంబున నాతో సదృశుండగు నొక్కరుండు నిన్నునిగ్రహిం
చుటనుద్భవింపనని చెలిపియంతర్ధానంబునొందెను. పిమ్మటను.

గీ. స్వప్నమున బాణసుత యుషానతిరమించె
క్రియననుభోగపూర్వమైన యనిరుద్ధు
జాత్మసుఖలాభమగుటచే నట్టిస్వప్న
మామెకానందమయకోశమయ్యెనపుడు. 27

క. ననువిడిచినాథ! యెచటికి
జనెదనుచును దెల్విగాని విచారమునన్ దె
ల్విని సుఖమగునని యలశ్రితు
లననీమెను దుఃఖమునకెయగు తెల్వియహా!

వ. అపుడిట్లు స్వప్నంబునుండి మేలుకాంచినయామెను
జూచి బాణాసురుని మంత్రియైన కుభాండకుని పుత్రికయగు

చిత్రలేఖ యనునది సమీపంబున శయనించియున్నదిగావున నదివిని లేచి నీకు వల్లభుండెవండు మెవనినిట్లు వెతుకుచుంటి వని యడిగెను. ఆమె యిట్టులమారుపలికెను. 29

చ. ఆనయమునెట్టివాని వినునంతనె మోహముగాంతు రానుదృ
గ్జనులను జూచితీరవలెగాని వచింప దరంబె యాతనిన్
ననుసుఖవార్ధిముంచుచుగనంబడె చేతికిచిక్కినట్టు లా
వెనుక గురుప్రభావుడయివింతగమాయమునొందెసుందరీ.

వ. అట్లయినను జెప్పెదవినుము.

క. ఘనపీతవాసుడును గుణ
గణవాసుడు శ్యామలుండు కంజాక్షుండున్
తన మధురాధరమును వే
ట్కను గ్రోలగనిచ్చి యంతగనబడ కేగెన్. 31

వ. అదివిని చిత్రలేఖసకుశలయగు నాచిత్రలేఖ సరసురాసుర గంధర్వ కిన్నర విద్యాధరలందు సౌందర్యముచేబెంపొందు పురుషుల నెల్లర చిత్రపటంబున లిఖించి నీకండెవ్వడభిమతుండని యడుగునెడల నామెయును గనుసంతసించి యీతండే యగునని యాపటంబునందలి ప్రద్యుమ్న కుమారుండగు ననిరుద్ధుంజూపించెను. 32

క. వరచిత్రలేఖ! నీచే
దరయగ నన్వర్థమయ్యెనని మోదముతో
బరగెను ముగ్ధమృగలపతి
చరణము వ్రాయుటను నీర్ష్య [illegible]. 33

క. గురుకృత్యయామె యటువే
సరి ద్వారవతీపురంబు జనియునునిశనా
తరి రక్తుని ననిరుద్ధుని
మురియుచు శోణితపురంబు బొందించెదగన్. 34

క. అలచిత్రరేఖదెచ్చిన
వలపిడుననిరుద్ధుగూడి పాణిసమునిగా
దలచి యుషాకన్యక క్రి
డలు సలిపెను నరులకగపడనిచోటులలోన్. 35

వ. పిమ్మట మరికొన్నిదినంబుల కంతఃపురజనంబుచేత దత్సంకేతస్థానంబెట్టకేలకు దెలియబడినదై యుండునపుడు. 36

గీ. కన్యలు శుభగ్రహోథ్యయై గానబడిన
వారలప్పుడసత్క్రియాపాత్రతగని
యప్పుడగల్గిన్నదుస్సమయంబుదెల్ప
దవిలిగోపించె దోషజ్ఞతను ప్రభుండు. 37

క. తనకన్యాకాముని దై
దనరు కరగ్రహముకొరకు తద్దయురతుడై
తనకింకరులననేకుల
బనిచెనుపయమమున కజ్ఞబాణుండంతన్. 38

వ. తనచే బంపబడిన భృత్యజనంబులెల్ల నిహతులై యుండ నంత నితాంతరోషణుండై, బాణుండు కన్యకాంతః

పురగతుండగు నయ్యనిరుద్ధునింబట్టి భుజంగ పాశంబులంగట్టి హాహాయని మిగుల విలపించెడు నుషాకన్యనుగూడ గణింపక యొక కారాగారంబునంబడవైచెను. 39

— బాణాసురుని యుద్ధము —

వ. పిమ్మట నారదవచనంబువలన యావద్వృత్తాంతంబు నెరింగి ప్రద్యుమ్న సాంబపురస్సరులై యాదవులందరును బలరామ కేశవులం దోడ్కొని సేనాపరికరసమేతంబుగా యుద్ధసన్నద్ధులై బాణనగరంబగు శోణితపురంబు ప్రాకారంబునరికట్టిరి.

వ. అటులనే భగవంతుండగు వృషకేతనుండును కింకరకరుణాపరవశుండై సానందంబుగా నందివాహనంబు నధిష్టించి షణ్ముఖునితోడను పరిపంథి ప్రమథనులగు ప్రమథులతోడ నుగూడి తత్ప్రదేశంబున కేగెను. 41

ఉ. ఆరయనచ్చుటన్ దగుమురారి పురారి ఘోరాళికమ్యోగం
భీరరణంబు భారతియు భీతిలి దానిని చెప్పజాలదా
సూరుడు నాత్మఘాత భయశోషితుడై చనిలీనుడయ్యెదా
వారక ఛాయయన్నిమను భాసురనందక మందుశోణితా
పూరితమాట నానగరపున్వరనామము సార్థతన్ దగెన్ 42

సీ. అలపాండుకీర్త్యావహావిజయగరిమయి
ద్వారకుస్వాధీనమై వరలుచుండ
సుహాసీయ గజదైత్య మర్దనరసముని
ద్వారకు సామాన్యమై బరగుచుండ

ఘనసత్కళాపినాకగ్రహం బెన్నని
రుర్వరకు తుల్యంబుగా మెరయుచుండ
కూ్రరతరఖలాంతకారి చరిత్ర మి
ర్వరకు సాదృశ్యమై గెరలుచుండ
గీ. పశుపతిత్వము సమమూచు బరగుచుండ
మిగులదుర్ధర్షతనుగాంచు మేనకాత్మ
జానిశపాత్రుని గాంచి సంతతంబు
నందిలంఘించె రణమున హరియతండు. 43
మ. అరయన్ స్కంధుని యందుశక్తిదగెబ్రత్యక్షంబుగానట్టిద
త్త్రిపద్యుమ్నునియందులేదతఁడాగిన్ దాల్చెన్ మహాసేనతన్
ధరనీతండు బలాల్పతఁగానియెనాతండొందెపృష్ఠంబునన్
దరి మీరంగను నీలకంఠధృతి యీతండన్యఖేలద్బలో
త్కరుడున్ గొడటుతైన మణ్మ్ముఖుని నీతండేజయించెన్ భళీ
మ. కరమన్యోన్యన దృఢలక్ష్యమున వేట్కఁ యుద్ధసంబద్ధులై
యురుబాహుద్వయజాతకండువునునెట్లో వీడిరయ్యిర్వురున్
గరిమన్ తద్రిణ వర్ణనాకలనచేకావ్యామృతోత్పాదియా
గురువిద్వత్తతి నాల్కపై దురదబోకుండెన్ గదానేటికిఁ 45
వ. ఈవిధంబున గదాధరునకు పశుపతితోడను హరికి
శౌరమున కజాత్మజునితోడను ముసలికికుభాండకుని తోడను
కృతవర్మకు బాణునితోడను గొప్పయుద్ధంబు గలిగియుండకృ
ష్ణునకు విజయుపత్రిణయిత వ్యక్తమైయుండునపుడు బాణునితల్లి

యా కోటర, యనునామె తనయరక్షణకొరకు గేశవునిశరణు నొంది బాణుని మరణంబునుండి విడిపింప నతండు నిజనగరంబు నొందుసమయంబున. 46

క. వరమాహేశ్వరు జ్వరమును
బరిమార్పగ శౌరిఁబనిచె వైష్ణవుజ్వరమున్
గురుతరసమరంబయ్యెను
బరువడి యారెంటికపుడు పటుగతి వెలయన్. 47

వ. తరువాత వైష్ణవజ్వరంబువలనం దిరస్కరింపబడి మాహేశ్వరజ్వరంబు మధురిపుని శరణునొంది యిట్లు సన్నుతించెను. 48

—• శివుండు బాణుని రక్షింప శ్రీకృష్ణుని నుతించుట. •—

సీ. నీకిష్టతమయామ నెగడు ప్రకృతినైజ
గుణములచేతబల్ కూరిరయామ
బాధించి జనులను బాధించునీవును
వారిఘనంబులు వారిగొనుచు
గుణబంధమునుబాపి గూఢమానసన్ప్రతాఖ్య
దుర్గమంబగు చోట దోంచినైతు
భళిర నీదగుకృపాపారంబునెంతయు
నరయుంగమాకిన్ను తరముగాదు

గీ. మీాపలిద్వారు నొకరీతి మెలగుచున్న
నరయ నంతయు నీమాయ ననతియనుచు

నిస్సు సద్వరునిగ బుధులెన్నుచుందు
రౌర జగమున నిదియెంతో యబ్బురంబు. 49

సీ. అరయంగ నొకపురియందె నిచ్చలు భక్త
కాంక్షినై దినకరు గాంచుచుండ
స్వేచ్ఛమీర జుగుప్స జెందకయే స్వాదు
గా భుజించును వీడుగరిమనాత్మ
విదుడుగాడని చాల మదిలోన నెంతయు
తదపరాధంబునుదాల్చి పిదప
శ్రీశుడీతండని జెన్నుగా గ్రహియించి
వరమతిదరిజేరు పాపరహితు

గీ. నైన జీవునిగైకొని వానికైన
నామమును రూపమునుగూడ నాశనముగ
జేయుచుందువు గదనీవు జెన్నుమీర
నట్టినీయెడ దయయెట్లుగలిగె భళిర. 50

సీ. అనుమానవనించుకైనను గానరాని ద
నత్తమంబయి యొప్పుచుండునట్టి
సూర్యచంద్రాగ్నులు జొరరాని మత్పద
మందు బొందగదగునదియు లేదు
కనుగొన నిహసౌఖ్యకాములకని తెల్సి
యరయనీవొకడవె యాసుఖంబు
ననుభవించుచునుంటి వనిశంబు నీరహ
స్యంబునుగన్న పుణ్యాత్మునెంచి

[illegible] రము
[illegible] మదిన్ను
[illegible] ర్గమ్ము [illegible]
[illegible] నెరిముగాదు.
[illegible] ర
[illegible] గరముతైన
[illegible] వముఖుల
[illegible] బలిమి [illegible]
[illegible] వచ్చు
[illegible] రాలగ
[illegible] గాను
[illegible] దువాడ
[illegible] ందు
[illegible] నేను
[illegible] ను
[illegible]
[illegible]
[illegible] న్న
[illegible] ను
[illegible] న్న
[illegible] ము
[illegible] ధన్య

నిన్ను సద్వరునిగ బుధులెన్నుచుండు
శార జగమున నిదియెంతొ యబ్బురంబు. 49

సీ. అరయంగ నొకపురియందె నిచ్చలు భక్తి
కాంక్షినై దినకరు గాంచుచుండ
స్వేచ్ఛమీర జుగుప్స జెందకయే స్వాదు
గాభుజించును వీడుగరిమనాత్మ
విడుడుగాడని చాల మదిలోన నెంతయు
తదపరాధంబునుదాల్చి పిదప
శిక్షుడీతండని జెన్నుగాగ్రహియించి
వరమతిదరిజేరు పాపరహితు

గీ. హైన జీవునిగైకొని వానికైన
నామమును రూపమునుగూడ నాశనముగ
జేయుచుండుదువు గదనీవు జెన్నుమీర
నట్టినీయెడ దయయెట్లుగలిగెభళిర. 50

సీ. అనువొందనించుకైనను గానరాని ద
నుత్తమంబయి యొప్పుచుండునట్టి
సూర్యచంద్రాగ్నులు జొరరాని మత్పద
మందు బొందగదగునదియులేదు
కనుగొన నిహసౌఖ్యకాములకని తెల్పి
యరయనీవొకడవె యాసుఖంబు
ననుభవించుచునుంటి వనిశంబు నీరహ
స్యంబునుగన్న పుణ్యాత్మునెంచి

—• కృష్ణుఁడు పౌండ్రకవాసుదేవుని సంహరించుట. •—

వ. తరువాత మరియొకప్పుడు పౌండ్రకనామధేయుం డగు కరూశాధిపతి తనయాత్మను పరమాత్మునిగా నెంచుకొను చున్నవాఁడై యొకసందేశహారుని హరిదరి కంపించెను. 58

వ. ఆసందేశహారకుండును హరిసన్నిధిఁ జెంది సందేశం బు నిట్లు విన్నవించెను. 59

గీ. పుడమిరక్షింప వాసుదేవుండ నేను
నేఁ జనింపగ నసముండ వీవెవండ
వవని! శరణొందు లేని-చో ననికిరమ్ము
మాయవేషంబు గొననీకు మంచిగాదు. 60

వ. ఈవిధంబులగు కర్కశపరుషంబులగు మాటలువిని క్షణంబరథంబు నధిష్ఠించి యదునందనుండు సపరివారంబుగాఁ గాశీనగరంబున కేగి పార్ష్ణిగ్రాహుని కాశీరాజుతోఁ గూడ పౌం డ్రకునిం గృతాంతనిశాంతంబున కతిథునిగావించి పంచి మరల నిజభవనంబునకు వచ్చెను. 61

వ. తరువాత కాశీరాజతనూజుండగు సుదక్షిణుండను వాఁడు తనతండ్రి కుత్తరక్రియాదికంబులుగావించి పితృవధచే తనైన వైరశోధ్యంబుసాధించుటకై పురోహితునిగూడముందు గానాకిది యహితంబని సత్వరంబుగా మధుసూదనుంగూర్చి యభిచారహోమంబు గావించెను. అప్పుడయ్యభిచారికానలం బు భయంకరంబగు పురుషవేషంబుతోఁ శీఘ్రంబుగా ద్వార

శానగరంబునొంది యచ్చట వాసుదేవ ప్రచోదితంబగు సుద
ర్శనంబుచే,బీడింపబడి మరలివచ్చి యాజకునయ్యాజ మానుండ
గు సుదక్షిణుంగూడ భక్షించివైచెను. 62

గీ. అప్పుడలసుదక్షిణేష్టిజమైన వహ్ని
చక్రిభయవారణమున కెసంగదయ్యొ
వారివిముఖుడౌచు నున్నచోనట్టి యష్టి
శ్రుతివిధినొనర్చినను నెట్లు సఫలయగును. 63

గీ. వరవృషాకపివైరియై వరలునట్టి
దక్షయజమానుడొనరించు తరినియష్టి
నష్టగుణయాట నెంతయు నయశుభహిత
ములనిడునె సర్వమంగళామోదమగుచు. 64

గీ. పరగుచుండు గుణాల్పతబడయునప్త
తంతుజాలంబుచేతను దవిలిహరిని
బద్ధునిగసేయబూనిన బాలిశుండు
త్వరగనసుదక్షిణుండౌచు దనరెనహహ. 65

వ. తరువాత సుగ్రీవమిత్రుండును మైందసోదరుం
డునునగు ద్వివిదుండను వానరుండుఁ గృతపాతకివలె నరకప్రి
ణయియు చక్రివాకంబుపగిది మిత్రవిపత్తిపరితృప్తుండును నై
మిత్రునిఋణంబుదీర్చుకొనుటకు నత్యంతంబు నానర్తవిషయా
కదనంబు నాపాదించుచు నొకప్పుడు మదిరాస్వాదనంబున
మేదురీకృతమదుండగు బలదేవుని లలితగీతంబు నాలకించి
రైవతకునిం బొందెను. 66

గీ. ధన్యనీలాంబరుని, చలత్తారకలగు
రామలవృతు, నమందకరప్రచారు
సాధుతరగీతు రేవతీనాథుగాంచి
బాలహరి యాక్రమింపగాఁబర్వులెత్తె. 67

క. కిలకిలరావంబులతో
బలువికృతులనిర్మలముగ బరపుచుఁగపియా
లలిశృంగారరసాంచిత
జలజాక్షుల బరిహాసించె చంచలవృత్తిన్. 68

వ. అట్టి వానరుండు సకలాగమాగ్ర లక్ష్యత్వంబుచే తను హరిపరాభిధేయత్వంబుచేతను పూర్వకాలంబునందగు సుగ్రీవమైత్రికి పాత్రతగలుగుటచేతను వనవాస రసికత్వంబు చేతను రామసామ్యంబుగలిగియున్నను దా నచ్యుతాగ్రజుండ గుటచేత శత్రువులనుగూర్చి యసహాయశూరత్వంబు గలిగి బర్వులిడుచు నచ్యుతాగ్రజుండగు నీ బలదేవునితనకన్నతక్కు వవానిగా దలంచుచున్నవానివలె నిశ్శంకగా ఘాతసేయుటకు నతనియెదుట కుపసర్పించెను. 69

వ. ఆబలరాముండును నవ్వానరుని బూర్వంబున శ్రీ యానయన సాహాయ్యకారియు నిపుడుగూడప్రియానయనాను కూలవ్యాపారంబులచేత నుపకారియునైనను వారుణీమదంబు వలనలక్ష్యంబుసేయకయే వివిధాయోధనంబుగావించి వానిని శమనభవనంబునొందించెను——అటుతరువాత 70

క. ఘనధర్మరాజసుత ల
క్ష్మణయను కన్యకను బలిమిమెయి జాంబవతీ
తనయుఁడు సాంబుండొక్కఁడె
దనరు స్వయంవరము నందదగహరియించెన్. 71

వ. అపుడా కౌరవులందరును సుతాపహారియగువానిచే వృద్ధినొందింపబడిన పరితాపంబు గలవారలయి యాతనింగ్ర హించుటకు నిచ్ఛగలవారలగుటచే వెళ్లియును నచ్చట గ్రోధ యుక్తులగు కృపణులవలె మార్గణవ్యథితులై యతికష్టంబుగా విరథుండగు నతనింగట్టి స్వనగరంబునొందించిరి. 72

వ. పిమ్మట నారదవచనంబుచే విదితోదంతంబుగల వారలును నమర్షప్రకర్షంబుచే రూషితులగువారును నగు సమ స్తవార్ష్ణేయుల నుపలాలించుచు బలదేవుండు స్వయంబుగా హ స్తినాపురంబునకేగి. దన్నెదుర్కొనిన సుయోధనాదుల ననా మయప్రశ్నపూర్వకంబుగా నిట్లుపలికెను. 73

చ. మహితనృపాలమౌళిమణిమండితపాదసరోరుహుండుదా
రహిగొను నుగ్రసేనుఁడు గిరంబిటులన్ వచియించె నెట్లనన్
స్పృహానబలావశత్వమును జెందినయీవారి సత్కిశోరు,దు
స్సహాసముచేత భర్జనము సల్పుటకెంతయు సార్వభౌమస
న్నిహితమదాభివృద్ధిగొనునీకదియుక్తమెయంచునెంతయున్ 74

వ. గర్వపుషమంబులగునట్టి మాటలువిని యాయంధక వృష్ణినాయకుని శాసనం బతిక్రమింపదగనిదా, విశేషించియ

తండు వృద్ధుండుగదా! యని పరివాదజల్పితంబులతో సమం
బుగ నమర్షజ్వలితహృదయులై బలదేవుని బురస్కరించుకొ
కయే యాకురువీరులందరును మరలిపోవునవసరంబున. 7

చ. వేడుకమీరగా భువనభుత్కృతి సచ్ఛపలాంతరంగుడై
వీడక గర్జఁజేసి పృథివిం దగనిర్గత ధార్తరాష్ట్రగా
పాడొనరింపనెంచె బహుభంగుల నయ్యెడ సీరపాణిబల్
పోడిమిసేయు క్షోభమున భూమిజలించె జడాశయాళికిన్
జూడక హాని గల్గుననుచున్ మదినూహయొనర్పగాదగెన్.

—◆ బలరాముడు హస్తినాపురంబును గంగలోద్రోయబూనుట. ◆—

వ. తరువాత నభ్రగంగాప్రవాహమార్గాను సారంబు
గా నిజభవనీభూతంబగు రసాతలంబు నొందించుటకుం బో
విలాసమాత్రంబుగా లాంగలాగ్రంబుచేత హస్తినాపురంబు
నున్మూలించుచు రెండవకాలాగ్ని రుద్రునివలె నున్న బలభ
ద్రుని సుయోధన పురస్సరులై కురువీరులు ససంభ్రమంబుగ
సమీపించి సలక్ష్మణుండగు సాంబునిగానుకగా సమర్పించ
చున్నవారలై యనేకవిధంబులగు ప్రస్తుతస్తుతులొనర్చి యతి
కష్టంబుగా బలభద్రు నుపశాంతునిగావించిరి. 7

గీ. విధుడు లక్ష్మణయుక్తుడై వెలయుచుండ
విధుసుతుడు దానులక్ష్మణాన్వితుడుగాడె
యతడు మును గలుషుండు దదాస్తివలన
విమలుడైయుండె నిశదెంతొ విస్మయంబు. 7

గీ. అపుడు మిత్రులచేతఁ దాననుమతిఁగొని
కొమరుసలు గోపకులనుగాని కుతుకమలర
ద్వారకకుఁ జేరె సుబలభద్రుఁ డరయ
పూర్ణమైన మనోరథమును గ్రహించి. 79

పదాఱువేల గోపికలతో విహరించు శ్రీకృష్ణుని మహిమ
నారదుం డెఱుఁగుట.

వ. అంతనిమ్మాట మఱియొకప్పుడు నారదుండు వేడుకగా నొక్క కేశవుం డెట్టుల ననేక ప్రేయసీజనుల నేక కాలంబున సముచిత క్రీడల రంజిల్లఁ జేయుచుండునని యవలోకించుటకుఁ గోర్కెగలవాఁడై రమణీయరూపంబగు ద్వారకాపురంబు జేరి యచ్చట విశ్వకర్మదగు శిల్పకౌశలంబు మూర్తీభవించినలీల నలరుచు నవలత్ప్రాకారమండితంబును పీతామృతంబుగలదాని చందంబున ప్రకటితసౌధసుచివిశేషంబు గలదియు చంద్రమండలంబుకైవడిని సుధాధవళితంబును సేవితదివ్యామథంబు గలదాని తెరంగున ముక్తామయంబును షోడశసహస్రాంతఃపురగర్భంబునునగు యదునందనుని సదనంబునొంది యచ్చట నొకయామె యంతఃపురంబున దుస్వర్ణభిత్తి బహుళంబైన దయ్యును మనోజ్ఞభిత్తికలితంబునగు నొకదివ్యభవనంబున ప్రియురాలితోడంగూడ పర్యంకంబునధివసించి యున్నట్టియు గల్పతరువు తెరంగున సుపర్ణలోభనీయుండును వసంతునిపోల్కె శ్రీవత్సానపాయియు కామధేనువుపగిది వృషానురక్తుండును భద్రాశ్రిను

రాగియును చింతామణివలె భువనైకమోనియు సకలరుచివిష
యుండును స్థిరసంబునుంబోలె రుక్మి పరిభవానుకూలుండున
సుకృతి సంచయంబుభాతి నరకధ్వంసియు విద్యుత్పుంజంబుభం
గి ఘనాగమలభ్యుండును జ్వలనునిచందంబున సమిత్ప్రిచండు
డును సుధాకరుని కరణి రోహిణీయానురాగియు సుకుమార
భావంబువలన సహింపదరముగాని కుశేశయభావంబును విడిచి
విదర్భభూవిశదంబగు పీతాంబరావృతకోమలోత్సంగంబు నాశ్ర
యించిన కమలయుగళంబువలె వెలయునదియు, నిరవధికరుచి
సంపాదనంబుకొరకు మరలమరల కమలారాధితంబైనదియు
కమలాకరనిరతసేవ్యత్వంబుచేత నర్ధసిద్ధంబగు కమలంబుచేసేవ్య
మానంబైనదియు సారస ప్రీతిమల్లతచేత లక్ష్మణాశయ సం
స్పర్శంబునొందినదియు పునర్భవరుచిప్రకాశంబువలన సకల
జగన్మోహంబైనదయ్యును సంసారభేషజంబగు పదయుగళం
బుచేత శోభనీయుండును సకలోరుసేవ్యతగలదిగావున ప్రక
టితనిరుపమ భావంబుగలదియు హరిప్రీతభావంబుచేత పొం
దబడిన ప్రసిద్ధిగలదాటచేత హరిభీరుకవేదండ శుండాదండం
బును గణనసేయనట్టి యూరుయుగళంబుతో నుపశోభితుండ
గువాడును సర్గోపసంహారంబులకు చతుర్దశభువన నిర్గమద్వా
రంబువలె వెలయు నాభీకుహరంబుతో బ్రకాసించుచున్నవా
డును ననేక పౌరుషకృత్యంబులొనరించుటవలన గలిగిన యశో
మండల మాలికలవలె నలరు ముక్తాహారంబులచేత నాలింగి

తంబైనట్టియు నీరస భద్రాశ్లిష్టమైనదయ్యును సరసభద్రాలింగితంబైనట్టియు శ్రీనికేతనంబయ్యును విశాలంబై నట్టిదియు నగు వక్షస్థలంబుతోరంజిల్లుచున్నవాఁడును నిరంతర పలాశాక్రాంతిచే గలుగు ఖేదంబుదొలంగించుకొనుటకుపలాశశంకకనాస్పదుండగువాఁడును సకలాగమశిరోమణియని తలంచి యాశ్రయించిన కల్పతరుశాఖాయుగళంబువలె నలరు బాహుయుగళంబుతో దేజరిల్లుచున్నవాఁడును సకలోత్తరత్వంబు గలదగుటచేత పరిణయ సమయంబున నిందిరాకరాధరీ కరణంబును సహింపనిదానివలె తత్క్షణంబున తత్పీడనాభి నివేశంబుగలకరయుగళంబుతో విరాజమానుండును ద్విజరాజలంఘన జంఘాలంబును ననధరప్రభాశ్రితంబును నతిశుచియును నగు మందస్మితంబుతో స్పృహణీయుండైనవాఁడును తాను సదాదర్శపరిభావియగుటచేత సదా దర్శాభిభూతుండగు కుముద బంధురుని తృణంబుగా దలచుచున్నట్టి వదనారవిందంబుచేత లోభనీయుండును వాస్తవంబువలన కమలౌజ్జ్వల్యంబును నిరంతరంబును గ్రహించుచున్నదగుటచేత సమారోపిత కమలకాంతిస్తేయంబువలన నిఖిలసుందర పురుషనయన యుగళ మాత్రంబుకన్నఁ నుత్కృష్టంబగు నేత్రయుగళంబుతో దీప్యమానుండును నుదాసితకర్తృతన్ ప్రసిద్ధుండగు వానికింగూడ నిరవధికరుచిసంపాదనంబొనరించుటంజూచి సముపజాతానందంబు గలసహజరుచిశాలియైన నయనయుగళంబుచేత నాలింగితం బగు

కర్ణయుగళంబును భరించుచున్నవాడును బూర్వ జన్మంబునం దంతటను దనర్చ్ప్రవర్తించిన హిమకరకరంబులచేనగునట్టి పరిభవంబునగల్గు రోషంబుచేత నిప్పుడాననరూపంబు నొందియున్న చంద్రునంతటను నాక్రమించిన కళంకంబుచేతంబోలె శ్మశ్రుమండలంబుచేత నలంకరింపబడిన వాడును సకలసుమనో విలక్షణంబగు మధుహార, విరోధితచేత జేయబడిన యపయశంబును దొలగించుకొనెడు కామంబుచే దపోబలంబువలన సకల సుమనోభి మతంబుగల మధుహారముఖ చుంబనంబున కనుకూలంబగు చంపక కలికవలె నలరు నాసికతోడ విరాజమానుండైన వాడును నవచనీయ వర్ణాశ్రియత్వంబుచేత వచనీయ వర్ణాశ్రియంబైన లలాటమాత్రంబువలన నుత్కృష్టంబగు ఫాలఫలకంబుతోడ విలసిల్లుచున్న వాడును భగవంతుండునునగు నమ్మునుండుని మూర్తీభవించిననిజతపః ఫలంబునంబోలె విలోకించెను. 80

క. హరి త్వరగ లేచి యమ్మునిని
నురుతరసింహాసనమున నునిచి యెలమిచ
చ్చరణములు గడిగి తజ్జల
మిరువుగ శిరమున ధరించెనెంతయుభక్తిన్. 81

గీ. శాంతకాముడ వగునట్టి సంయమీంద్రు
యెటుల లభియింతునైననీవెలమినాడు
మందిరముజెందుటది యెన్నమానునీన
కులజులొసరించు [illegible] తపఃఫలముగాదె.

గీ. నిహతదుష్కాముడగు భవానీద్రుగాప్తు
డెటుల లభియించు నైనదానెంతొవేట్క
నెనసి గృహాసక్తి గొనుటదియెంచిచూడ
గోత్రజైకతపఃఫల గురుతగాదె. 82

వ. మహాత్మా! మీకిష్టమగు విధేయ విషయంబులం
దు నన్ననుగ్రహించి నియోగింపుమని సుధాసారసరసంబగు
వాక్యంబును బలుకుచున్న భగవంతుండగు శౌరితోడ నార
దుండిట్లు పలికెను. 83

క. నినువిడిచి మరివిధేయము
లను గనుగొన నిపుడు నిన్నులక్షించుటచే
తనె సుకృతార్థుడనైతిని
గన నద్భుతమైననీదు ఘనలాభముచేన్. 84

వ. ఈ బలుక బలికి మరియొక రమణీగృహంబును నార
దుండు పొందియున్న సమయంబున. 85

గీ. అప్పునె! పద్మిని! ప్రియయిది యెట్టిదగునో
హరికి ప్రణయానుబంధ సంసరణమిట్లు
పాదతాడనముల గోపభరముగొనక
యిదియె ప్రియదయయనిమదినెన్నునపుడు. 86

గీ. కేళికలహమునందు దాగినియు కాంత
నొప్పగానిట్లు దరిజేరి యూరడించు
చునె యటకు వచ్చునారదుజూచి మరల
స్వాగతమొసర్చి బ్రశ్నించె శౌరి యప్పుడు 87

వ. నారదుండూరకయే మరలనొక సుందరీ మందిరం
జేరు నవసరంబున.

ఉ. తాలిమి బాలునిన్ బిలిచి తాతవు తల్లివి నీవె యాదు
మేలగుపండు బాలకులు మెండుగనెవ్వరు జూడకుండ నీ
వేళను నీకొసంగితిని వేగమె గైకొను మన్నదైన యే
బాలుడు గానకుండునటు బాగుగ బెల్లముగూర్చిధానము
జాలగ నీకొసంగెదను సమ్మతిమై జనిరమ్ము బాలకా.

గీ. బాలునీలీల నెంతయు లాలనంబు
సేయుచును మాయమాటలు సెప్పుచున్న
హరిని గనుగొని నారదుడప్పుడు మరల
నన్యతరుణీ గృహంబునకరిగె త్వరగ.

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రతిగృహంబునందును విలక్షణవ
పారానుషంగంబు నొందుచుండి మునుసదృష్టపూర్వునింబో
స్వాగత కుశలానుయోగాదుల నభినందించుచున్న వెన
నింగని కడపటి యంతఃపురంబునం బ్రవేశించి నారదుం
నవ్వుచు నిట్లనియెను.

గీ. జనులనెంతయు విశ్వేంద్ర జాలములను
మోహపెట్టుట నీకు నద్భుతముగాదు
వింతయిదె మాయయనియెడు పింఛమిచట
నర్ధచంద్రావిషయమందునందు మెప్పును.

క. నారదుడిటు వలికి యపుడు
శౌరివలన ముదమునొంది సరసతదీయం
బౌరుచిరయోగమాయా
భారముగని విస్మయంబు బడయుచునేగెన్. 93

—• శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజు రాజసూయంబుజూడ నేగుట. •—

వ. మరియొకప్పుడు నారదవచనంబువలన నజాతశత్రుం డగుధర్మరాజు యజ్ఞంబుగావింప దలంచియుండెనని విని మధుసూదనుం డవరోధవధూజనసమేతుండై కొన్నిదినంబులలో నింద్రప్రస్థంబునుగూర్చి సమీపించి సంతసంబుతోనుండెను. 94

వ. అపుడు పాండవులును, తన సతులతోగూడ వచ్చి యున్నట్టియుఁ దమ కౌరవపాణింబువలె వెలయు చున్నట్టియు నక్షయంబగు తమకుల ధనంబైనట్టియు నంగ దేవతాసహితంబగు చేయుబూనిన యాగ ప్రధాన దేవతవలె నలరుచున్నట్టియు నణిమాద్యష్ట విభూతులతో గూడుకొనిన ధనదునివలె నున్నట్టియు పృథివ్యాద్యష్టమూర్తి పరివేష్టితుండగు శశిశేఖరునివలె నున్నట్టియు లోకపాలమాత్రాష్టక, నలయితంబగు రాజస్య తేజః పుంజంబు చందంబున నున్నట్టియు నలయష్టమహాసిద్ధిపరివృతంబగు సిద్ధ మంత్రార్థ దేవతలవలెనున్నట్టియు పద్మాద్యష్ట విధసౌందర్యనిధి సహితంబగునట్టియు నవకుందలావణ్య నిధియగునట్టియు నవరత్నమాలికయందుమధ్యస్తంబగు నింద్రనీల మాణిక్యంబుకైవడి నున్నట్టియు నామా

ధవున కెదురుగా జని పరిరంభకుశలానుయోగాదులచే నభి
దించి వానితోఁగూడ తమ భవనంబునొందిరి. 9

క. అలకుంతియుఁదన తనయుల
గలసియు నేతెంచునట్టిఘను మేనల్లున్
గులుకుచు సగుణ పచారం
బులచే సుఖముగను స్వగృహమున నుంచెదగన్. 9

క. అతులితమయ మాయాని
ర్మితమగు సభనుండి ధర్మనృపనకుఁడంతన్
నతుడై హరితోనిట్టుల
హితవుగ బ్రార్థించి పలికె నెలమిదలిర్పన్. 9

గీ. శుభదనవరాజమగు రాజసూయమనెడు
మఖమొనర్చెద నినుగూర్చి మాధవ! యిక
దీనికర్హుండనై యుంటి నేని నన్ను
గూరిమి ననుగ్రహింపగా గోరుచుంటి. 9

వ. ఇటుల బలుకుచున్న యజాతశత్రుం గాంచి భ
వంతుండగు వాసుదేవుండిట్లు పలికెను. 9

ఉ. వీరుడవైతి వుచ్ఛపదవిన్దగి యుంటివి సుస్థిరుండవై
మీరు బుధుండవౌట నిక మించితి సోమరసాతిపాత్రతన్
నేరనిమంతుడున్ చలుపు నీచపదాధి నివాసుడై సదా
క్రూరతరాగ్రహాక్రమ ఖలుండగునన్యు డునీకుసాటియే. 10

గీ. గొప్పదగు నీసహజ తేజ మొప్పమీఱ
జగతి నాక్రమణ మొనర్ప జాలియుండ

నమితకళ్యాణలాభంబు నగుచునుండు
నగుటనది యిష్టసాధన మనితలంతు. 100

ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని యనుమతిని భీమార్జునాదుల
దిగ్విజయంబునకు బంపుట.

వ. తరువాత యుధిష్ఠిరుండును చతురులగు చతుస్స
హోదరులను మధుసూదను నాజ్ఞగొని నలుదిశలకుంబం
పించెను. 101

వ వారును కొలదికాలంబునకు మోగులవలె వశీకృ
తాశులై యపుడధ్యయనంబువిడిచిన వారలవలె గురువుకొరకు
గనకోచ్ఛ్రయంబును సమర్పించి ప్రమదాశ్రితులై యొప్పు
చుండిరి. 102

గీ. పాండవులచే పరాభూతి బడయడయ్యొ
మాగధుండని చింతించి మాధవుండు
వాని ప్రాణమె హరియింపబూని మదిని
జెన్నుమీఱదలంచెను చిత్రముగను. 103

గీ. బాడబాకృతి వహియించి భాసురముగ
నపుడు భీమార్జునులును జనార్దనుడును
ననిశపరవాహినుల మ్రింగునట్టివాని
గ్రసన మొనరింపనేగి రాగ్రహముతోడ. 104

వ. అపుడు జరాసంధుని జెంది యశనోద్యుక్తంగాను
నతిథులవలె యాచించిరి. 105

గీ. అలజరాసంఘటితమూర్తివగుట నిన్ను
దుర్గతంబగు మార్గణవర్గముగను
బొందితిమి మేము నిర్వృతి నొందగలము
జీవనగ్రహణప్రాప్తిచేతనైన. 105

వ. ఇవ్విధంబున, గపటంబుగా బలుకుచున్న వీరలను
గలహాలంపటులనుగా నెరింగి మాగధుండిట్లు మారువలికెను.

మ. పరగన్ రావణబిక్షుగార్జునగతిన్ వామార్థులైముగ్ధభూ
సురభావంబు వహించు మీరలెవరో చూడంగనాత్మప్రకా
శ్యరుచిఁదత్పరపూరుషాఢ్యునెడవామాచారమున్ బూనియు
త్కరతన్ మీరెడుమీరలిమ్యెడగనంగాభీరువుల్ గారొకో.

వ. ఈవిధంబుగా నశనిపాతసదృశంబగు ననల్పపరీవా
దజల్పితంబును విని మిగుల, గోపించి భగవంతుండగు శౌరి
యిట్లనియెను. 108

గీ. భువనగారణుడను నేను బొలుచునతడు
భీముడు ధనంజయుండన వెలయునితడు
దమిని త్రేతాగ్నితేజస్కులమగు మేము
బుట్టితిమి తృణతాప్తులఁబొరిదహింప. 109

వ. అదివిని కరాస్ఫాలనంబు గావించి నవ్వుచు జరా
సంధు డిట్లనియెను.

ఉ. బాలురుమీర లిర్వురును వైరివిమర్దనమే యెరుంగరే
లీలనో యుందుగ్రాక రిపులీలలడంచు సుకీర్తివీవునున్

గాలికినేస్తకాడ వనగాదగునా సమరంబునందహా
హేలబలంబునుండి పనునెన్మిదిమారులు బారిపోవవే?
చాలువిశాలవిలంఘనసుజాంఘికతన్ బరుడొందశక్తుడే! 110

వ. ఈరీతిగా వ్యాజస్తుతి భంగినంగీకరించుచున్న వాని
తో భగవంతుడగు మురారి దానిట్లనియెను. 111

గీ. సకలరాజస్తుతివచో విషయుడవౌచు
తనరు మాగధుడవు పూర్ణగుణుడవౌట
నీదువాగ్విభవము వచనీయమగును
గానిచోనిట్టి స్తవరీతి గలుగునెట్లు. 112

వ. మాగధుండీపశంసా భాసంబుచేత దూయమాన
మా[illegible]సుండై మరల నిట్లనియెను. 113

గీ. బాధకృన్మార్గణా పాతభయమునొందు
వారిసన్నుతి మాగధసూరిచేయ
తనరురసికైకవేద్యమై తదతిహాస్య
వేత్త గోపాలు[illegible]టది వింతదోచె. 114

వ. ఈప్రకారంబున నుత్తరోత్తరశుభదయగు చతు
రోక్తి ప్రత్యుక్తికలనచే కొంచెముకాలము సంభాషించి
మేము కలహాలోలురమని తమయంతరంగంబును వెల్లడించి
తెలిపిన వారలనుద్దేశించి మగధాధిపుడిట్లనియెను. 115

గీ. నిరతమును భీతిం బక్వాత్తునీకుసిగ్గు
లేనిమామకదుర్బాధ లేదుగాత

బాలుఁడు ధనంజయుండటు బరగుగాత
భీముఁడితో మాఱు కలహంబు వెలయుగాత. 116

— శ్రీకృష్ణభీమార్జునులు జరాసంధుని జంపఁబోవుట —

వ. ఈరీతింబలికి వృకోదరునకొక గదయొసంగి తాను గూడ నొకగదం జేకొనినవాఁడై కుసుమహాలంబుతో నిదినిమ్నోన్నతస్థలంబని యెంచి నగరపరిసర ప్రదేశంబును సముచితంబగు భూమిగాఁదలంచి జరాసంధుండు కృష్ణభీమార్జునులతోఁగూడి నగరంబునుండి బయలువెడలెను. 117

వ. అచట భీమజరాసంధులిద్దరును నామయంబులు గలవారలవలె గదాపాతకదర్థితశరీరులై పిశునులవలె రంధ్రాన్వేషణతత్పరులై శివాభేదభాజులవలె ద్వేషానుబద్ధకంఠులై సుభద్రాలింగదాశయులవలె బరస్పరవిజయకాంక్షగలవారలై చతుర్ముఖభుజస్తంభంబులవగిది నలురుచు సురసుందరీలోభనీయంబగు నొక యపూర్వవిగ్రహంబునొందిరి. 118

క. అడరెడు మగధునడంచియె
కడువృద్ధిని భీముఁడొందె గనయుక్తముగన్
కడిమి తదున్మోచనిమతి
నొడగూడదె తద్వృకోదరోత్కర్షధరన్. 119

క. ఇలను జరాసంధాత్మయ
మలరగ పరతేజమవ్వపుడణగగదగును

జ్వలనాత్త జాతదోషో
త్కలన నివారింపనెవడు గడుశక్తుండా. 120

వ॥ పిమ్మట యదునందనుండర్జునునితోఁ గూడ భీము
నింగౌగిలించుకొని జరాసంధుని తనయుండగు సహదేవునకు
రాజ్యపట్టాభిషేకంబొనర్చి తద్బందీకృతులగు నఖిలరాజన్యు
లను కారాగారంబునుండి విడిపించి వారివారిసింహాసనంబులం
దెప్పటిరీతి నిల్పి పరిపూర్ణ మనోరథంబున హరిప్రస్థంబు
నొందెను. 121

క. తరువాత ధర్మసుతునిం
హరిభీమార్జునులు జూచి యటువందనముల్
నెరపుచు మాగధవధ దె
ల్పిరి తగనాద్యంతమెల్ల వేడుకతోడన్. 122

వ. అజాతశత్రుండగు ధర్మనందనుండును తద్వదన
చంద్రాలోకంబున వృద్ధినొందింపబడిన దగుటచేత శరీరమ
ధ్యంబును బరిగణింపక నయనమార్గంబునం బారుచుండు
సంతోషసాగర స్రోతస్సుచేతంబోలె బాష్పధారావళిచే విన
మ్రులగువారల నభిషేకించి తత్సంసిక్తతచేత ద్విగుణితానం
దంబుగల మధుసూధనుంగని మధురంబుగానిట్లుపలికెను. 123

క. అలకృష్ణ పక్షపాతము
వలనను నహిభయము దొలగ వరమఖకాంక్షన్

వెలయసుమనోగణమునను
బలపడవే! జూడసోమపానోత్సవముల్. 124

గీ. చెలగెడు ననంతగుణసమంచితుండవైన
నీదు సేవకులము నృపనిగ్రహమున
సక్తిగలిగిన మాకనప్పత్నిగతను
సంభవముగల్గుటబ్రిమే గుంభితముగ. 125

—• శిశుపాలవధ-ధర్మరాజు రాజసూయము సంకల్పించుట •—

వ. ఇట్లుత్తమశ్లోకుండగు వారిని కీర్తించి యాతనియ
నుజ్ఞచే నధ్వరసంభారంబుల నెల్లగొని ధర్మరాజు రాజ
సూయ యాగంబుసేయ సమకట్టును. 126

మ. వనరాకేవల యాగభూములు వసుక్ స్వాహార్హవైశ్రాత్రితా
యనునట్లాటయె కాదు సంతసహావిర్వ్యాఖ్య దానత్రానాదరో
న్మను లిందాద్రిదులుగూడ ప్రేమ్యవసమానుంత్రంబునే
కాదుసా
ధ్యనరాధీశులయందునుక్ క్రియలబ్రాయశ్చిత్త కల్యమొ
య్యనగాదల్ల దరిద్రులందు దనువాహారదిత్రప్తమాన యున్ 127

వ. అటుతరువాత నజాతశత్రునిద్విజులతో గూడ
నిష్టపరిపూర్తి యగుచుండ కీర్తితో గూడ ననునిగాంబులు
పరిపూరితాశలు గలవారలైయుండ పరిచారాధనంబు కొ
రకు సంపాదింపబడిన సంభారంబులుగలవాడై యుధిష్ఠిరుండ
పుటగ్రిపూజగావించుట కర్హులెవ్వరని సంశయించుచున్న

సమయంబున సహదేవుండు సకలసభాజన భాజనంబగు వచనంబు నిట్లుపలికెను. 128

గీ. కరిపురాధిపతి గర్వితాగనుచుమున్నె
యెవనిగోత్రోద్ధతిని శరణైనసెమదము
వీడిపురుషోత్తముడతని విడచిపరుడు
భువిఁగరిపుడొనర్ప్ప మనకు సంపూజ్యుడెవడు. 129

వ. ఇవ్విధంబున నుపపత్తిపూర్వకంబును నమృతధారామధురంబును నగు సహదేవవాక్యంబును విని సకలసభాసదులును ముదముగదుర గుదురుగానందరు నొక్కమారిక్కరణి వక్కాణించిరి. 130

గీ. బాగు, వర్ధిల్లు! సహదేవ! బాగుబాగు
బాలుడవె? బుద్ధిశాలుల వరగురుడవు
సిదునాసత్యతథ్యయు భువినెగడెనిపుడు
సత్యవాక్కుల దుర్వచఃశాలులకును. 131

క. తరువాత దానియర్థము
పరమార్థముగాదలంచి వరగుణుమయుధి
ష్ఠిరుడు హరింబూజించెను
గురుగంధాభరణచేల కుసుమాదులచేన్. 132

వ. పిమ్మట శిశుపాలుండు కల్పాంతాగ్నింబోలె నీతిమాలి, వనమాలిపరిధమ సపర్యకు, పర్యాకులిత హృదయుండై క్రోధయుక్తుండై లేచి యిట్లనియెను. 133

గీ. అహహా! రాజస్తుతైన మహా సభాస్థలమునఁ
పరిభవము పూజార్హుఁ డగు కృష్ణ గోపాలుఁ గనఁ
ఖలున కేయది యహ విధిగాదు మున్ను
గనఁ, తిరస్కృతిచే దురాగమారి నగు. 134

వ. ఇట్టుల కర్ణకఠోరంబుగా పేరిలుచుండఁగ శిశుపాలుం
డింగని గోపాలుండగు పురుషోత్తముఁ డతికోపంబున శీఘ్రం
బుగా సుదర్శనంబుచే విలాసమాత్రంబుగా నతని మస్తకం
బును దునిమివైచెను. 135

గీ. అలసుదర్శనమున నెన్నైన శిశుపాలు
స్వాయముగఁ గదావలంబిద్యె బరగుచుండు
విగ్రహంబున వైరిని విగతుఁ జేయు
నట్టి మాయాధిపతి గెల్వ నెవ్వఁ డోపు. 136

వ. పిమ్మట నవబృథస్నానంబొనర్చి సజాతశత్రుం
డగు ధర్మరాజును పురంబునంబ్రవేశపెట్టి యాతని ముదంబు
కొఱకు గొన్నిదినంబులు నిజసఖులతోఁ గూడ జనార్దనుండా
హారిప్రస్థనగరంబున నుండెను. 137

ఉ. శ్రీగిరిజా కృపారసఝరీ భరసార భవత్కటాక్షతో
భాగురువీక్షణంబు లలభాసురకల్పలతానుమావళుల్
గాగొని సత్కవీంద్రుఁ డనగా నగు శ్రీనవ కాళిదాసుఁడుర్
బాగుగ దారచించెనిదె పండితమానన సద్విలాసమై
భాగవతాఖ్య పున పంచమమైన విలాసమొప్పె సుర్. 138

చ॥ శివగిరిజా కృపారసవిశేషపరీత కటాక్షవీక్షణో
ద్భవసరసాహితీసుకవితారసభాసురసుందరాఖ్యస
త్కవివిసృతామానసౌరభసుధారస ధారలమీరునాంధ్రభా
గవతపు చంపునన్ వినుతిగాంచెనుపంచమమావిలాసమున్ 139

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్షవీక్షాలహరీ పరీత
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ లౌకిక విద్యా
విశేషప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశజలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కవివంశపవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్రచంపూభాగవతమునందు
పంచమవిలాసము

సంపూర్ణము.

శుభమస్తు.   శ్రీరస్తు.   అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీ శాంకరీదేవ్యైనమః

శ్రీమదాంధ్ర చంపూ భాగవతము.

షష్ఠవిలాసము

—• శ్రీకృష్ణుడు సాళ్వాదిశత్రుల జయించుట •—

మ. అనిశారాధితుఁడైన శంకరుని దానాజ్ఞన్ మయుండాత్మమా
యను నిర్మించినదై సురాసురల కత్యంతంబభేద్యంబునై
గగనస్థావరమైన సౌభపురమున్ గర్వంబుతో నెక్కి స
య్యన సాళ్వుండట శౌరిలేనితరి నాహానంది దేయంచుదా
ఘనమౌద్వారవతిన్ నిరోధమొనయంగా ముట్టడించెన్ దగన్

వ. అట్టి, విమానంబువలె, గగనసంచార శీలంబును కాముక మనంబువలె సకలాశా జంఘాలంబును నౌసౌధంబును నధివసించి జలధరంబువలె శిలావర్షంబును గురియుచు, మాయవలె తమంబుచేతను, రజంబుచేతను సకలజనంబులనంధులగా జేయుచు కృపణునివలె మార్గణాగణంబును నిరసించుచున్నట్టి సాళ్వుని బొంది మిగుల కోపంబు గలవాఁడై

ప్రద్యుమ్నుడు శీఘ్రంబుగా సాంబాదులతోఁగూడ గుహాము
ఖంబునుండి కేసరివలె నగరంబునుండి బయలువెడలెను. 2

క. పొలుపొందెనప్పుడు యుద్ధము
  చెలగుచు ప్రద్యుమ్నసాళ్వసేనలకటు న
  ట్టులయ్యును భయభటులును
  నలరిరిగడు త్యక్తసంఖ్యులైచిత్రముగాన్. 3

మ. వెలయఁ సాళ్వపురస్కృతంబయిఫలాప్తిన్ గొన్నతన్మార్గ
  ణావళినిఁ దారిసి దున్నిభూరితరలాభంబందెముందట్టిదా
  నలప్రద్యుమ్న శరంబహో యిచటనన్యప్రాణదానంబు నీ
  కలలిఁ సద్గురు వంశమందియు మహోఘంబున్దగన్ జేసితం
  చలరఁ లజనుబూని ముగ్గ శరధిన్న్యాయానుగుణ్యంబుగా

వ. తరువాత నిట్టివృత్తాంతంబును విని హరిప్రస్థంబు
నుండి వచ్చియున్నహరినిం జూచి సమరంబున కెదుర్కొని
సాళ్వుడిట్లని పలికెను. 5

న ఓరా! యదుకుల కలంకుండవును కలహకాతరు
డవునగు నీయునాత్మ వేదితయేమిదీ. 6

చ. రణమున బారిపోవుదువురా! యితడెన్నగమాగధుండొకో
  గనుగొననాదుయుద్ధమునగల్గెడుసాళ్వగురుత్వ మొప్పెడున్
  ఘనసృపణాత్వమూని గడకఁ శరణంబును జెందునట్టి యా
  జనుడ గొనసి సమర్థుడగు సన్యసనంబు నికన్ బరుండు నా
  జనుడు గొనం సమర్థుడనుసన్యసనంబును జిత్రమైతగన్. 7

వ. ఇట్లు బలుకుచున్న సాళ్వునింజూచి వాసుదేవుండి
ట్లనియెను ఓరిమూర్ఖా! యిదివినుము, 8

క. అరయభవాదృశులకు దు
ర్భరచపలోన్మేష మదిస్వభావముచే న
శ్వరమగు సమూలవిలయము
బరగున్ బ్రబలాశుగముల పటుఘాతములన్.

వ. ఇవ్విధంబున పరస్పరపరీవాదంబు సేయుచున్న
వీరల కిర్వురకును గొప్పదగు సమరంబు జరుగుచున్న సమ
యంబున సాళ్వమాయావినిర్మితుండగు కొండొక సందేశ
హారకుం డరుదెంచి నేను దేవకీదేవిచే నంపింపఁబడినవాఁడ
నని పలికి, మురహారికి నమస్కరించి యిట్లనియెను. 9

గీ. కెరలు దీనత హా! కృష్ణ! కృష్ణ! యనుచు
దివిరి మీతండ్రియగు వసుదేవుఁ డిపుడు
ప్రబలసాళ్వునిచేతను బద్ధుఁడగుచు
నపహృతుండయ్యె పశులీల నద్భుతముగ. 10

వ. ఈరీతి నాదూత బల్కఁగా విని యా యదుపతి
మిగుల దూనమానసుండై స్వగతంబుగా దనయాత్మలో
నిట్లనుకొనియెను. 11

గీ. దరిని బలరాముఁడుండిన తాతకట్టి
యాపద పొసంగుటెట్లగు నరసిచూడ
నతఁడు దూరస్థుఁడై యున్నకతన నిపుడు
జానకికలంఘ్యమగుపీడ జాతమయ్యె. 12

వ. అనుకొని పరిహాశంబుగా నిట్లనియెను ఓయి త్రిజగత్పరాక్రమ! నయనాభిరామరామా! యెట్లుగా నివ్విధంబగు పరిమానంబు నొందితివి? 13

గీ. మునుపు పితృవాక్యపాలనమునను రాముఁ
డందె ముల్లోకముల సురలందనట్టి
ప్రతిభ రాముఁడు పితృశాసనపాలనంబు
చేయఁ దీసెను నసకీర్తి చింతయేమి? 14

వ. ఇట్లు వాసుదేవుండు బల్కుచున్న తరుణంబున పాళ్ళ్వుండు వసుదేవు నెదుటను గనుపరచి మస్తకంబును దునిమి సాభంబు నొందెను. 15

సీ. హరి యప్పుడిట్టి యనార్యకార్యము జూచి
యెట్టిదాదుర్దశ నెనసె నట్టి
దగు సీంనదశ ప్రాప్తమగుటలేదెన్నడు
సన్నుతమగు పూర్వజన్మమందు
మాయసీతను దెచ్చి కోయుచుండగ నది
గాంచుచుండుతరి జనించునదియు
సౌమిత్రి గాఢమూర్ఛనుజెంది పడియుండ
గాంచినతరిని జనించినదియు

గీ. నెలకొలుపునట్టి వేదన కనిష్ఠభేద
మరయఁ గానది యనుభూత మయ్యె మున్నె
హాటికి నిమ్మహా కలిగిన గురువిపత్తి
సాటిలేనిదిగను దా నెనంగుచుండె. 16

చ. కరముననుండి శార్ఙ్గమును గన్గవనుండియు నశ్రుజాల ము
త్తరిని మనంబునుండి పటుధైర్యము నొక్కెడజారెనట్టి దు
ష్కరమగు దుర్దశం గని యసత్యముగాఁ దలంచువారికే
భరమగుచుండెఁ జోభ మురవైరికి నట్టిదియౌనొ మూఢగా.

వ. తరువాత యోగదృష్టిబలంబుచే నదియంతయు నసత్యంబుగాఁ దెలిసికొని వృషావరజుండు విషాదంబు విడనాడి రోషభీషణుండై విద్వేషికషణంబుకొరకు సుదర్శనంబును బ్రయోగించెను. 18

శా. జ్వాలామాలలచేతఁ జుట్టుకొని యాచక్రంబు వక్రంబుగా
లీలన్ సౌభము నాక్రమించి గడుబాళిన్ క్షోభ మొందించియా
వేళన్ బంధురసింధురంగమున దుర్వార శౌర్య తాపంబులన్
జాలన్ దూలినవాని సల్వమగు శత్రుంబుఁ బ్రయోగించి ని
ర్మూలించెన్ గుణిశౌరి చేదగిన శస్త్రిక సంఖ్యాసన్వాస్త్రకే. 19

వ. అట్టుతరువాత వానికిందోడుగా వచ్చిన దంతవక్త్ర విదూరథుల నెదువారల నిర్వ్యరంగూడ సాల్వుని మార్గంబు నొందించి దివిజులు హర్షంబుతోఁ బుష్పవర్షంబు గురియుచుండ సురసుందరీమణు లందంబుగా నృత్యంబు గావించుచుండ సంభావించుచు ముకుందుండు సానందంబుగా నిజమందిరంబు నొందెను. 20

— కుచేలోపాఖ్యానము. —

గీ. హరికి మిత్రుండు దగుసహాధ్యాయియగుట
వేదపారగుండు స్వరూప విపులలాభ
ముదిగొనుచును గనుదారిద్ర్యమునను సార్థ
నామునొకండు గుచేలుండనంగ నలరు. 21

వ. అంత నొకప్పుడట్టి కుచేలుని సహధర్మచారిణి, దారిద్ర్యంబుచేత నితాంతతాంత హృదయయై తన దయితునితో నిట్లు సవినయంబుగా విన్నవించెను. 22

వ. భగవంతుండవగు నో మనోహరా! దారిద్ర్య సముద్ర నిద్రాణిత సకల విషయాభిలాష. లేనెద్దియో యొకటి విజ్ఞాపనం బొనర్చుటకు గోరుచున్నదానను. నన్ను ప్రదీప దర్శినిగా దలంచి యుపేక్షింప వలదు. 23

గీ. శ్రీవిభూషణు నీకు మిత్రుడై వెలుగుచున్న
నిట్టి కృశదశ శాంతింప వెందువలన
బొల్చు జగదీశు సామీప్య ముక్తి నెట్టు
లగును శ్రీలక్ష్మి సుహృదులకైన నాథ. 24

గీ. మిత్రశోభాప్తి ననయక మెలగునెడల
పొలుపుమీరగ ద్విజరాజ పుష్టియగునె
ఋషియు సిద్ధాంత వాక్కులై యొసగుచుండ
నివటు దర్శనలాభత ప్రచురగాదె! 25

వ. కావున ననశ్యంబుగా దారిద్ర్య విదారివణంబు కొఱకు, దామోదరుండగు రమావల్లభుండు దర్శనీయుండని ప్రాణప్రియ యిట్లు పల్కుచున్న సమయంబున. 26

గీ. తనదు యాచ్ఞా పరాఙ్ముఖతయును బ్రాణ
హితవచన మాన్యతయు నిలుపింపనుండి
నెంచి మధ్యస్థుడై హరిగాంచు నీసా
సతి ద్వితీయమె యనె సుదాముడగ నపుడు. 27

వ. తరువాత సమంతస్వాంతర దర్శనోత్కంఠ చేతం బ్రియురాలిచేఁ బ్రేరేపింపబడినవాఁడై కుచేలుండు చేలాంచలంబున భగవదుపహారంబుకొఱకు నాలుగు పిడికిళ్ళు నటుకులను మూటగట్టుకొని వనమాలిని విలోకించుటకు గుతూహలంబు గలవాఁడై ద్వారకానగరంబు నొందెను. 28

వ. అపుడు నగరంబును బ్రవేశించి తనమనంబున నిట్లు జింతించెను—ఆహా! యనురాగవశంగుండై నతిశయించు చుండెడు నీ ద్వారక యెక్కడ! హరి గర్భంబునంగల దగుటచేత సార్వభౌమ ప్రవేశంబునకుం గూడ వీలుగాని దీ యంతఃపురం బెక్కడ? నమస్కారమునకుం గూడ నర్ధచంద్ర దానం బొసంగి శాంతదర్శనినిగా జేయు నీద్వారపాలు రెక్కడ? త్రిజగన్నాయకుండగు యదునాయకుని దగు నీ విజృంభమాణంబగుప్రాజ్యసామ్రాజ్యవైభవంబెక్కడ! ఆచ్ఛాదిత కచ్చరపటచ్చరుండను, బ్రలంబ మానకూర్చుండను

దరిద్రశ్రోత్రియుండను నగు నేనెక్కడ! యొకవేళ నతికష్టం బుగా బ్రవేశించితి నేని నన్నాలక్ష్మీవిలాస పరవశసర్వేంద్రియ గ్రామంబుగల దామోదరుం డెట్లు గుర్తించును గావున సర్వ ప్రకారంబులను వ్యర్థమనోరథుండ నని తలంచెను. 29

గీ. ఇటుల జింతించుచునె యామహీసురుండు
వారితుండు గాకయే హరిభవన మొందె
వింతగా దిది హరికృపావిషయమునను
సుగతివారణ కృతఖేదమగుట యెట్లు. 30

వ. అయ్యెడను భగవంతుడగు శౌరి రుక్మిణీసదనమం దున్నవాడయ్యును మిత్రావలోకనంబుచే వికసించిన ముఖ పుండరీకంబుగలవాడై ప్రాణప్రియతోడం గూడ సత్వరం బుగా బర్యంకంబునుండి డిగి కుచేలునిం గౌగలించుకొని నిజ శయనంబు నొందించెను. 31

మ. అలసీతా పరిరంభ భంగవిరసుండై కౌగిలిం గోరు యో
గులముం దాజననంబునందనుచుబల్కుం దెల్పిమాన్పించె ని
మ్ముల నిట్లాతడె రుక్మిణీ కుచభరంబున్ వీడివేఁ బ్రేమఁ గౌ
గిలిఁ జేర్చెన్ గృతియా కుచేలు ఘనతన్ గీర్తింప గాశక్యమే!

కం. కృశుడగు ద్విజరాజును గని
వశుడై కౌగిటను జేర్చి బహు రుచిరత్వం
బొనగిన యాహరిమిత్రత
యసదృశమై యెసగుగాదె యద్భుతలీలన్. 33

చ. హరి సముదగ్రపూరమున నాప్లుతినొందినవానికయ్యెడన్
జిరధృత పంకమంతయు నశించెను చిత్రముగాగ వానికిన్
మరియిక పంకలేప మొకమారును గల్గదటన్నయుక్తహా
నుగుతరలీలనై కుపదయోగకథాస్థితియుతేను వానికిన్. 34

గీ. అరయ మును విధిగడిగిన యసుగుదమ్ము
తెనయునట్టి త్రివిక్రము డెలమిమీర
బరగఁ దనగృహాగతుడగు బ్రహ్మయైన
వీని పదములు గడిగెను విధియటంచును. 35

క. నతశిరమున తజ్జల సం
గతిగొని మూర్ధాభిషిక్తతను గాందెను శ్రీ
పతియైన యాగికముగా
నతనికి నది రూఢమగుచు నలరుచునుండెన్. 36

వ. అటుతరువాతను

గీ. అతని తనువున చందనంబలది శౌరి
యందుచేతను బహుమోద మలరుచుండె
నరయ నది యుక్తమగుగాని యబ్బురముగ
దక్షిణమెయయ్యె తద్వానవాత్రయంబు. 37

వ. పిమ్మట వివిధోపచారంబులం బూజించి మధుసూదనుండు శ్రమ నివారణంబుకొరకు, వ్యజనవీజనం బొనర్చుటకు భీష్మతనయను నియోగించెను. 38

దానును సప్రశ్రయంబుగా గుశలప్రశ్నంబు గావించెను.

గీ. అటు వీచుచు రుక్మిణి యట్టి ద్విజుని
గడకపూరించె సహజానుకంపచేత
అటుల నెటులగునన విస్మయంబుగలుగ
దతడు ద్విజరాజు సదయయా నామెలక్ష్మి. 39

గీ. గురుకులమునుండి వచ్చినతరి సమాన
యగుసతింగని పరిణయంబైతివె! సఖ!
భర్మమను తగని సతినిముందె పరిణయమయి
సిదవ తమింగాంతురి కొందరు పెక్కుసతుల. 40

వ. ఇవ్విధంబున నన్యాపదేశంబుగా శౌరి పరిహాస
వాక్యంబులు బలుకుచున్నతరిని—గుచేలుంజూచి రుక్మిణి
దానిట్లనియెను. 41

వ. ఓ ద్విజరాజ! యత్యంతంబనురూప ఘటనా
ధురంధరుడగు నవ్విధిమాతకుని స్వభావంబును బాగుగా
నెరింగిన యార్యపుత్రునిచేత యుక్తంబుగనే యడుగబడినది
గదా! అది యుక్తమేయైయున్నది! 42

ఉ. ముందుగనేనె నేననుచు బొందిన వేడుకగల్గు భూమిభృ
ద్బృందము లొందగోరు నృపభీష్మకనందన నెంచిచూడహా!
పొందొనగూడ్చు శౌరతనుబూనిన గోపకుతోడ దైవమే
మందుబ్రతీవమాగితిసయారెయొకానొకమారు భూసురా

న. ఇట్లు పలుకుచున్న ప్రియురాలింగూర్చి దామో
దరుండు మరల సకపటంబుగా నిట్లనియెను. 44

వ. ఓ తపస్విశిఖామణీ! యిట్టి లోకస్వభావంబును
దెలిసికొందువుగాక. 45

గీ. రూపవతిగాని సతినైన రుక్మముఖులు
బంధులని లోభమున కొందరందు నుందు
రనరు పరిద్యుమ్నలాభంబు నన్న వే
ఘనసుఖ మెరుంగ మీమె సాంగత్యమునను. 46

వ. వాసుదేవుం డిట్లు బలుకుచున్నతరి భగవతియగు
రుక్మిణి మరల దానిట్లనియెను. ఓ సంబోధనసార్వభౌమా!
యిది కేవలమును బురుషులకే గాదు స్త్రీజనంబులకును
నిదియే స్వభావంబుగదా! 47

గీ. నతిజగద్విభుడనునాశ సతులుబొంద
రూఢి వరియింత్రు వస్తువిరూపవృద్ధుల
గనగవిమయోపభోగ సౌఖ్య మింత లేదు
దారకే సద్భక్తమాత్రి సంతుష్టులమె. 48

వ. పిమ్మట యదునందనుండు మరల వస్తుగతి నుప
పాదించుచున్నవానివలె రుక్మిణీ వదనంబు జూచి సకపటం
బుగా నిట్లనియెను. 49

గీ. నయత, నేబాల, బాలిశానన్యజన్మ
వృద్ధినొందింపజాలక వెలయు మందు
సౌరది నామెను గోరిన సొగసుకాని
భోగలౌల్యమలీకమై పుడమినగును. 50

వ. ప్రాణవల్లభుండిట్లు పలుకుచుండ రుక్మిణి సవ్యాజంబుగా నిట్లు మారుపలికెను. 51

వ. ఆర్యపుత్రా! నీచేత యుక్తముగనే పలుకబడినది గదా! కేవలంబుగ కమనీయ పురుషునకు మాత్రమే విషమ యోషిత్సంభవ విషాదంబుగాదు! రూపవతులగు కామినులకుం గూడ ననురూపవల్లభలాభంబుచేత గలిగెడు ననుతాపంబును నట్టిదేయగును. 52

గీ. దృక్కుచే శాంతినొందియుఁ దిరిగి కామ
గరిమయుదయించు నెవతిచే గనగ నట్టి
తన్విగలిగిన వృషవివర్తను వెలయు
వానికెట్టిది జన్మసాఫల్యకలన. 53

క. పరగ పరస్పర పరిహా
సరుచింగొని స్మేరవదన జలజుల నయ్యు
ర్వరలీలను సుశ్రీయుఁ
శరనిధి యతడపుడు గనియె సంతసమెనగన్. 54

వ. ఇట్లయ్యరవిందలోచనుండు కొంతకాలంబు ప్రేయసీ పరిహాస సుఖంబు ననుభవించి కుచేలుని మరల నిట్లనియెను.

చ. పెనగొని వాకిటన్ నెమరువేయుచునుండెడు లేడిపిల్లలన్
గనుగొని మేమెరుంగనిదె కమ్మనిభక్ష్యము దెద్దియంబరో
దినునిపి యంచుబాలకులు దీనతమాకును బెట్టుమంచనన్
వినియటవారి ముద్దుగొని వేడ్కసుఖించితి వేద్విజోత్తమా

వ. తలంచుకొనిమెదవా! సుచేలా! గురుకులంబున నున్నవారమై మనముచ్చటి యామునీయపులినంబులందు ముష్టాముష్టి బెనంగులీల నొనర్చితిమిగదా! మరియును నిది యును నీవుమరచితివా! 57

గీ. ఫలములను గొనుటిచ్చతో బయలువెడలి
మనముచూతము దరిజేరి మసలుసరిని
పరభృతముగాంచి రాముడు బలికెనిట్టుల
మేము నీవంటివారలమే యటంచు. 58

గీ. ఇదియు దలచితివేనీవు నెలమిమీర
గహనమున మనమావుల గాచినాము 59

వ. అంత మందహాసంబు సేయు రుక్మిణిం గాంచి శంకించుచు

గీ. గురుల శుశ్రూష సలిపెడు నరుల కెన్న
దురితకార్యమొనర్చినన్ దూషణంబె. 60

వ. ఇవ్విధంబున వాసుదేవుండు బలుకుచున్నంత, లోకమర్యాదం దెలుపుదానింబోలె రుక్మిణి సకౌతుకంబుగా నీలీల బలికెను. 61

క. గురుధేనుల తనుధేనుల
నరయుచుఁ గాసినను దూషణాస్పదమదిగా
దిరవుగ పరధేనులగొని
పరిపాలన సేయు టార్యవర లక్షణమే. 62

వ. భగవంతుండగు శౌరి, ప్రేయసీ వచనంబులను వినవట్టుగారకొని మారువలుకకయే వయస్యా! కుచేలా! సఖుండనగు నాకొరకెద్దియైన నుపహారంబు దెచ్చితివే! యని పలుకుచునే జీర్ణచేలాంచలంబున గట్టబడియున్న ముష్టి పరిమితంబగునటుల నటుకులను గ్రహించి భక్షించెను. 63

గీ. అట్టి పృథుకంబులందల యమృతరసము
కన్నమధురత శౌరికి గల్గెనెన్న
నతని సేవకుడునుగూడ నమృతమొందు
పృథుకతతి దుర్లభంబయ్యె ప్రియకునైన. 64

గీ. మరల గ్రహియింపగోరెడు మాధవునట
వారణమొనర్చి రుక్మిణి బలికెనిటుల
సర్వసంపద యీవిప్రసత్తమునకె
యిచ్చునెడ నుగ్రసఖునకేమిచ్చెదికను. 65

వ. అపుడు కుచేలుండు పురందర మందిరంబునందుం బోలె నమ్ముకుందుని గృహంబునందు నిఖిలసుఖంబు లనుభవించి యారాత్రి నచట గడిపి మరునాడరుణోదయంబుననే, మిత్రిధనంబు నించుకేనియుం బడయకుండినను హరిసమాగమంబునే భూరిలాభంబుగా దలంచుచున్నవాడై తదనుజ్ఞవడసి నిజనికేతనాభిముఖంబుగా బయలువెడలెను—మరియును దన మనంబున నిట్లు చింతించెను. 66

చ. పరగనదీను డెన్న మదభాక్కితఁడంచు దలంచియేమొ య
బ్బురమగునట్టి జీవనము భూరిదురాపమొనర్చెఁ గానిచో
గరిమను మీరుసద్గతిని గాంచుటదెట్లగు నల్లయాసురీ
పరిగతసంపదుత్కరము వాయుటదెట్లగు నెంచిచూడఁగాన్

వ. ఇవ్విధంబున జింతించుచునే, నిజసదన ప్రవేశంబు నొంది అచ్చట నిదేమి, యీభవన మెవ్వరిది గంధర్వపురందరుని మందిరంబువలె నున్నదే! యనుచు యదార్థంబును దెలియఁజాలక కుచేలుండు పరిభ్రమించుచుండ చెలికత్తియలతో నెదురుగావచ్చినట్టియు కరుణతోఁ గూడుకొన్నదియు హరిచే నొసంగబడినట్టి సంపద మూర్తీభవించినదో, యను నట్లలరుచున్నదియు నగు ప్రియురాలిచే నతఁడు నిజగృహంబు నొందింపబడినవాఁడై, తనమందిరంబునందానంద బంధురుండై బంధుజనంబుతోఁ గూడ సకలసుఖంబు లనుభవించుచు సుఖంబుగా నివసించియుండెను. 68

—• రాధామాధవ వివాహోత్సవ కథా కథనము. •—

గీ. వత్సములదాఁచు నపరాధభరముదొలఁగ
రాధయను రమణీమణి రహినొనర్చి
బాలికను బడయఁగ గోరి పరగు సింహ
ళాధిపతికిచ్చె వరముగా నజుఁడు మెచ్చి. 69

వ. తగువాఁడనట్టి సింహళాఖ్యద్వీపాధిపతియగు విజయవర్మ యనునతండు యౌవనంబుగలిగి వెలయుచున్న తన

తనయ కనురూపవల్లభుంగానక దూయమాన మానసుండై యుండుటెఱింగి కమలాసనుండతనికి స్వప్నదశయం దీరీతిగా నుపదేశించెను. 70

గీ. రాధికను మురవైరికారాధికగను
జేసినాడగు నిర్మాణ కౌశలంబు
సఫలమగునట్టిదానిగా సలిపి పిదప
ధన్యుఁడవుగమ్ము నృపచంద్ర! ధారుణీంద్ర! 71

వ. అటుతరువాత నట్టి విజయవర్మయును నదియే సర్వసంపదలకు నిదానంబైన దానిగా దలంచుచున్నవాఁడై దామోదరుంబిలచి మహోత్సవంబు గావించి యారాధ నతని కర్పించెను. 72

వ. తరువాత భగవంతుండగు శౌరియును సాపరాధుం డగు విధిచేత పూర్ణపాత్రీభూతంబుగాఁ గాన్క గావింపబడి నట్టియు సౌందర్యంబున కధిదేవతవలె వెలయుచున్నదియు, నిందుకళరీతి వృషాకపిశిరఃశ్లాఘన యోగ్యయగునట్టిదియు స్వరుచి ప్రతిబంధకత్వంబుచేత కమలానభిమతయును దేవ సేనవగిది సుకుమారలోభనీయయు నగునట్టి రాధికను విశ్వ కర్మనిర్మితంబై కైలాస విలాసంబును నవ్వుచుండుదానివలె నలరు నొక యంతఃపురంబునఁ బ్రవేశపెట్టి యామెతోడ గ్రీడించుచుండెను. 73

ఉ. ఓరిమి నొక్కశోభన ముహూర్తమునన్ జెలులెల్ల వేడుకన్
మారకలాస్వతంత్రుఁ డగు మాధవు కేళిగృహంబు గూర్చియా
దారము జేర్చిరా నవవధూమణి రాధికనెట్లొ వంచనా
ధీరగభీరవాక్యములు దెల్పుచు నేర్పున మీరుభామినుల్.

గీ. మేలుగా విశ్వకర్మ నిర్మించె నీదు
రమ్యలీలాగృహంబిదె రాధ! గనవె
రమ్ము గనుగొంద మిష్టవరప్రదాత
యైన మనసిజదేవుండు నచటఁ గలఁడు. 75

గీ. అచట కేళీగృహంబున నాడుకొంద
మందు హరిలేమి శంక నీ వొందవలదు
ఘనతరాపూర్వసుఖమును గాంచి యప్పుడు
నన్ను హితకారిణిగ మది నెన్నుకొనెదు. 76

గీ దీని సౌరభ్య మేమని దెల్పుదిట్టి
హరినివాసంబు త్రిదివంబటంచు దలఁతు
సురతనిరతికి నిష్టంబు నెరపునట్టి
వరసుదృగ్జనమునకు లభ్యమగు నిదియు. 77

వ. ఇవ్విధంబగు వచన వంచనావశంబున నెట్టకేలకు
రాధిక కేళీమందిరాళిందంబు నొందింపఁబడు నెడల. 78

మ. చెలిచే వంచితయైన రాధ, గనునోచిత్తంబునన్ వంచనా
కల, నట్లైనను నమ్మకం బెప్పుడు గల్గంబోదు తాఁ జాణయో!
చెలి, యా రాధిక ముగ్ధయో! విధివియా చేష్టల్ బలిష్టంబులం

చలరంబుట్టిన శంకలెల్ల నణగెన్ హా శౌరికిన్ రత్నమం
జులమంజీరకశింజిత ధ్వనులచే శోభిల్లగా నయ్యెడన్. 79

గీ. నంతలోన బుధుండగు నాత్మభవుని
పాండితియు దా విజృంభించి ప్రబలుచుండె
నొసర సర్వజ్ఞుడును పురుషోత్తముడగు
నిజగురునికైన మోహంబు నెరపుకతన. 80

అటులనేయగును.

— శ్రీకృష్ణుని కేళీవినోదము. —

గీ. స్తంభమున పూర్వమే హరి సంభవించె
నట్టిహరియందు స్తంభంబునయ్యెనిపుడు
బరగునరహరి బొడము స్తంభమునకిదియె
యగువిలక్షణ మానరహరియతండె. 81

గీ. ఎవనియాజ్ఞను ప్రళయమౌ నట్టిహరిని
సారదియాకస్మికంబయి క్షోభపెట్టె
నదియొయుక్తము హరి కలంఘ్యముగ నగుట
లలితమదనప్రపంచ ప్రళయము వేరు. 82

గీ. హరికిమితిమీరె ప్రీతిలో మహర్షమపుడు
చిత్రమిదిగాదు జూడగా జెలువుమీఱు
నంగనాజన సంగమ మందొకపుడు
నట్టి హర్షమ ననుభూతమగుటవింత. 83

గీ. శౌరికలస్వేదపూరంబు జారెమేన
నడ్డులేకయె యద్దిగాఁ బ్బురంబు
సార్ద్రిడీ విధుఁ డప్పుడవ్యవధిగాఁగ
గోరెరాధాపరీరంభ గుంభమరిది. 84

గీ. కెరలెడు నమగ్రి వేదియౌ కృష్ణునందు
గూడబొడమె వివర్ణత జూడనప్పుడు
వసుధ నలగాత్రిమ్య ధర్మపత్రిణుడెవంచు
రహినను త్తముడును వివర్ణతను గొనడె. 85

గీ. అచలసంస్థితి గదలింప నర్హుడగు
దేను హరికిక యశమది యెట్లులగును
అనుచు మదనుండు త్రిజగంబులాక్రమించు
నట్టి జగతీధరుని గంపమంద జేసె. 86

గీ. హరికి గన్నులవలన ననర్గళముగ
నశ్రుధారలు జనియించె నప్పుడుగాన
నతనుశరముల రక్తత సంతరంగ
మొందెనోయని సందేహ మొందనయ్యె! 87

గీ. హరికి వైస్వర్య మయ్యెడ నయ్యెనదియు
యొప్పునెప్పుడు కనివినియుండ మెచట
బాల్యమున పరవృష్టతన్ బరగనితడు
సరసరాధాగమూర్చాప్తి ననుయమిదియె. 88

వ. ఇవ్విధంబున మురారి ప్రభూతంబుగా సముద్భూ
తంబగు సాత్విక భావంబుల నొందియున్న తఱుణంబున

సర్వాంకషంబగు విషమసాయకశక్తింబోలె వెలయుచు విరహ తాపనిపత్తికయగు నమృతవర్తికవలె నలరుచున్న యారాధిక నాళీజనంబులు కేళిసదనంబునందు ముందుగాఁ బ్రవేశపెట్టి పిదప స్వయముగా నటు దాము ప్రవేశింపకయే కవాటంబును బంధించి సత్వరంబుగా దొలగి చనిరి. 89

చ. స్మరగురుఁడా ముకుందుఁడు రారినటసయ్యనముంగిటజూచి మోమటుల్ బర్వపి కవాటపాటనము బల్మిని సేయ వృథాప్రయత్నుఁడై వరలుచు రాధయెట్టిటో నిబంధము బూనె మురారి కాశయ ట్లరయువిశృంఖలంబగు ననంగుని ప్రక్రియచిత్రమౌఁగదా.

గీ. తలుపుగడియనువైచియు తరుణిపాణి గనిబలాత్కారముగను చేకొనియు శౌరి యామెలాభము మదినమ్మడయ్యె సంగ సముదితాకరెప సంపద్విశాలుఁడగుచు. 91

మ. అల కేళీభవనంబు సాదరముగాఁ నాళీజనప్రార్థనన్ వలయంజేరి యతర్కితంబుగను నాకంసారినింజూచి నిర్మల సమ్మోహితమైనయానవవధూ రాధాసతిన్ బ్రేమచే కలితాంకంబును జేర్చినూత్నమగుసాంగత్యంబునన్ మంజువా క్కులసానందగ జేయునాహరిమమున్ గూర్మిన్ సదా బ్రోవుతన్.

అది యుక్తమేయగును.

క. బాలిక లోలాలకనీ వాళీవిరహామున ముదముసందకయే యుం

దేల భవద్ధాసుడనా
జ్ఞాలోలుఁడ నీదుపనులు జరుపఁగలేనే. 93

మ. సతిరో చేడెలతోడఁగూడుకొని యత్యుక్తిఁబ్రసంగావింప గో
రితివేనిన్ మరియొక్కగుహ్యాతమసంహారీతిన్ శ్రీలోకాదిస
న్నుతమాద్యాతమునాలకింపుమతనుండున్నాతి వస్త్రాటముల్
తతినాడంగనుసాధనంబులగుసోత్కంఠత్వమున్ శ్లాఘ్యతో
న్నతిరమ్యాబలపాళికొప్పుబరమానందాస్పదంబౌనిదే. 94

మ. పొలతీతత్స్తకుచంబులన్ విధుకరంబున్ గూర్చునా లేక శీ
తలసంస్పర్శమునెల్లదేహమున నొందంజేసునా యూగ్రిహా
కలితంబైతగు నంబరంబిచట నాకర్షింపునా యీవిధున్
బలితోరుద్యుతిచుంబిబట్టినిగులన్ భవ్యాస్మగా సేయుమా
పలుకంగావలెనీకుగావలయు సేవల్ వీనిలో నెద్దియో. 95

ఉ. ఇంపుగ గుహ్యమేనుప్రకటించెదనీవు సుఖార్థియైయుండన్
సొంపుగనుండె కాముఁడిట శోభనభద్రవహ సార్వభౌముఁడై
బెంపునుగాంచుధీరుఁడును భీరువశంవదుఁడును నాతియున్
దెంపుగఁబూరుషాయతిని దీకొననొందుచువానిపూజచేసెన్.

వ. అదియునుంగాక నీ వసాధారణంబగు నసని యఘ
టిత ఘటనాకౌశలంబును దెలిసికొందువుగాక! 97

వ. ఈమీనకేతనుండు త్రిదశుఁడయ్యును పరిగాశిత
దశవిధదశుండును, ననంగుఁడయ్యును సుందరులోభనీయుండును,
భవవిరోధియయ్యును సంసారసారంబును, పరిత్యక్తశ్రీతుండి

డయ్యును నరతియును, స్థాణువిరోధియయ్యును తరుణోపాస్య మనదగువాడును, మధుప్రిణయియయ్యును, కృతసురావర్జ నుండును, వసంతమిత్రుండయ్యును, బుష్పసమయంబున శర పరిహారంబొనర్పువాడును ననన్యజుండయ్యును, మనోభవుం డును, రతిభావ్యుండయ్యును, విరతిభావ్యుండును, కుసుమైక సాయకుండయ్యును, బల్లవపతిపాతియును, సుమనోబాణుం డయ్యును, సురతావిరోధిబాణుండును, శంబరవిరుద్ధుండయ్యు ను, దాసవారిచే బ్రసిద్ధుండును, నష్టమూర్తి యయ్యును, ననష్టమూర్తిప్రణయుండును, నిర్వాణకారణీభూతంబగు మో గాభిలాషజనకుండయ్యును, మోక్షపరిపంథియును, నవ వర్గంబువలె భవవిరోధియును, హంసంబువలె మానసావాసి యును, శిల్పికునింబోలె శూర్పకారిత్వంబుచే బ్రసిద్ధుండును, వైనతేయునింబోలె సుమనోదుర్లభంబగు నమృతంబును సంగ్రహించువాడును, కృతాంతుని పగిది యోగావలంబిజన యాతనోత్సుకుండును, మాంత్రికునిచందంబున కామినీగ్రహ వ్యాకులిత పురుషోపాస్యుండును, దివాకరునికరణి నతి రక్త రుచి విషయుండును, హరునితెరంగున నున్మత్తప్రియుండును, జీవన్ముక్తుని క్రేవడిని నిరంతర ప్రమదాశ్రియుండును, పవనుని భంగి భోగిజనవనామథంబునునై, కృపణునికింబోలె చంద్రునికిం గూడ గురుస్పృహను బుట్టించువాడును, యాతుధానునికిం బోలె పురందరునికింగూడ తాపసక్షేత్రి దూషణబుద్ధి నొదవించువాడును, భగవంతుండును నగునట్టి మకరధ్వజు నుపా సించి సంపన్నప్రియాప్తి గలవారలై సకలభోగంబులనుభ వించుచుందురు.

వ. అటులనే యగును. తదీయమంత్రింబునకు మాంగళికంబగు నిట్టి సుముహూర్తంబున నీకుపదేశింపగోరుచున్న నావచనంబును నీవు నమ్ముదువుగాక! 99

క. తెలిపెద మంత్రిమునిర్యేడ
నలవామాచారనిష్ఠ మదినగ్నతయున్
లలినిప్రియోచ్ఛిష్టమధూ
జ్జ్వలపానము లిచటయంత్రి సాధనములగున్. 100

చ. అలమధురంపుచాటువచనావళిచేత సనర్థమెంతయున్
దెలిసి స్మితాననాబ్జయగు ధీరతినాప్రియురాలి గాంచియే
లలదధరామృతంబుగొనలాలసుడయ్యెను రారిమోహియై
బొలుపుగనీతడాయమృతమున్మునుమెందునుగ్రోలకుండెనో

క. హరిముద్దుగొనెప్రియాముఖ
మరయ సుధాకిరణబింబమగునదినిజమే
కరకంపము మందంబుగ
నెరప మహోజ్జ్వలరసంబు నీటుగనగుటన్. 102

వ. పిమ్మట యదుపతియును ప్రియసతీ బింబాధరపాన లాలసుండై కమనీయంబగు చాటువచననిచయంబును వచించెను. అటులనే యగును. 103

క. అరయగ ప్రియ ! నీయధరము
పరిభూతామృతరసమని పలుకనినాగ
వ్వరు ద్విజరాజతిరస్కృతి
బరపెడు నదియమృతవృద్ధి బడయకయున్నె. 104

గీ. అబ్ధిమథనంబుసందగునచ్ఛసుధను
నజుఁడుభవదోష్ఠమున నిల్పెనగుటఖ్యాత
మయ్యె నధరామృతంబదియ! తగుకలుష
భాగమునుఁగోరిరమరులు బహుకృతాశ! 105

గీ. సఖియ! శశిరూపమైన నీదుసర్వముఖము
దగ, నధరరేఖయె మరింత మిగులమృదుల
మయ్యె, నేమను, నాశంకయణగెనిపుడు
చంద్రరేఖనెపొఁగఁబొందుపొంబుదలచి. 106

గీ. అరయఁగసుపర్వపూంతాప్రాప్తికైనదదియు
వసుధదుర్లభకళ్యాణపాత్రిలబ్ధి
కైనదిదియును సఖియ యయ్యమృతమునకు
న్నీదధరమునకు నగు తారతమ్యమెంత! 107

గీ. రమ్యతరనేత్రి! నీయధరంబు గనగ
మధురసుధాంశమే యగుమరియునిద్ద
చిరము నిర్వ్యగ్రహీనమయ్యె జెలిమినెటులొ
దరుమ పరసరపేయమ్మై బరగుచుంట. 108

క. శతపత్రిముఖిశుచ! నీ
హీనమగుమోవిద్విజవాసమే! యగునిజమే
యతిసితమయ్యెను సతతా
మృతసేకమువలన రాగ మెనయుటచేతన్. 109

క. ముదిత! భవదధరము ద్విజ
చ్ఛదమే నిశ్చయము తద్ద్విజము గరుడుం
డదియటు హరియే హరియిం
ప, దగు నవామృతము గప్పివట్టుటచేతన్. 110

క. హరినీలసులోచన! త్వద
ధరమెన్నగ పనసఫలమెదగునది దినునా
నరునకు దొలుతనుకంటక
భరమును మృదులతనుసిదప బ్రకటించుటచేన్. 111

క. నీదైన మోవిద్రాక్షయె
గాదగునా సత్యవచన గతుడనదుపన్
నాదగు తాపమెడలనా
స్వాదనసాదరుడనగుచు వలనుమనుంటన్. 112

గీ. వసుధ ద్విజనింద్యమగుబింబఫలము దేట
మగువ! నీమోవితోడ సమానమగును
సతత శుచితను గొనుసద్ద్విజప్రధాన
తతి, స్వరుచి మోవిప్పినించి తనరుచుండు. 113

గీ. ధరయెచట లేదో యదియ యధరమటంచు
నలరెడు సువృత్తి నధర శృంగారమయ్యె
నచట నవఖండసార రసాశ్రియత్వ
మిదియెటులగానబడుచుండె నిట్టులబల! 114

గీ. తగునజర్థము దా విరోధముగ నగుట
త్వదధరమగు ఘనాఘనేంద్రవరుడిదియె

సరిగవిశ్వంభరాహ్లాద ఝరులుగాఁగ
నమృతధారలు వర్షించు ననిశమబల! 115

గీ. మానినీ! మోము దమ్మిపూ దేనికప్పఁ
బలువెలుగు కేసరములచే బరివృతమును
నై చెలంగును నీదు బింబాధరంబు
కృష్ణ మధుపారి గ్రోలఁగాఁ దృష్ణనుంట. 116

గీ. సరసముగ బాల యలసురసాలసాల
కలితపల్లవమగు నీదు కావిమోవి
గానిచో సరస్పృష్టతన్ గ్రోలు నీత
వేలనిట్టుగ్రోలంగఁగోరు రసాలసాంగి! 117

గీ. ప్రకట పరిశుద్ధమా ద్విజవాసమగుచు
గ్రోలు నీయధరోష్ఠంబు గానిచట
నమృతమదిగోరు నిర్వాణ మగునటంచు
నువిద! సుకృతేష్టియగు పురుషోత్తముండు. 118

గీ. అమృతమును బ్రుక్కఁగలవిధు డతడుగూడ
గోరునీయధరమునది గొప్పగాదె
యట్టిసస్పృతి సౌమనస్యప్రదునకు
మోదమిడు సురతాసక్తి బొదలియున్న. 119

గీ. మోహితులకగు, నధరంబు స్నేహపాత్రి
మచట భ్రమమాత్రమూలమే యగుమధురిమ
యనిమగువ కావిమోవి దియ్యందనంబు
గ్రోలజాలని బాలిశుల్ జేర్లుచుండ్రు. 120

గీ. అలరెడు సుధాంధునగు భవదధరమొలవి
నిపుడు గ్రోలుదు నదినీకు హితమె యబల !
నిరతము సతృష్ణులు గ్రహింప మెరయు మన్న
రసమె మధురతగాను నన్యరసము గానదు. 121

గీ. అధరమిది దంతవాసంబె యగుటనాదు
రదముపదమొందుటది యపరాధముగునె !
తనపదముగాని కుచమున దవిలియుంట
నఖము వారింపదగినదే సఖియ ! వినుము. 122

గీ. ఇటుల పలుమరు నుతియించి యింతమాత్ర
మునను నీకగు హానియేమనుచుం బలికి
ప్రకటముగ నటువంచనావచనసంచయ
చతురుడగు హరి చుంబించె సఖియమోవి. 123

అధరవర్ణనము సంపూర్ణము.

—• కుచవర్ణనము •—

గీ. ప్రియతమాకుచకోక సంప్రీతికరుడు
సధికృతామితరుచి కమలాస్తమును
జలజబాంధవ కరమును చాలనంబు
జేసినపుడు సముద్గతి జెందెనదియు. 124

గీ. బాల ! యెరుగవు స్మరదంతి నగములంగతి
రమయుందొడలందుం గరమునురమునం గుంభ

యుగమునిడి వరున నసర్ఘ్యముగత్వరంగ
మారిమించును శరణొందు హరినినన్ను. 125

గీ. దానిచేనిప్పు వరవశతను భజింతు
వగుటశుభమగులీల నీహారిసఖంబు
చేసి గుంభయుగంబును జీల్చునపుడె
యెంచదవునీవు నామాట హితముగాదు. 126

గీ. అతివనీదు నవికముడి యనెడుమిషను
తీరుగా మారుడనియెడు ధీవరుండు
దండమునగట్టి నలకుచద్వయము పేటి
కాయుగముమున్న మిానతగాంచునేను
నచంబడ్డడన్నై తౌల్య మందిత హహా. 127

గీ. వనిత ! నిర్వాణహేతువ వలననీదు
తనువున రమేశదేవుని దగబ్రతిష్ఠ
జేసి యుగనుమిష జెలువుమిార !
కరిసౌవర్ణ పరిపూర్ణకుంభయుగము
నుంచనాగమవేది విరించి యచట. 128

గీ. అరయ హ్వానదియేశయుండగు నట్టిమరుని
రాజకాంతపుత్రంబగు రతినిగాంచు
కందుకాలె నీదు కుచములు గాన నాదు
బాహువులు కంపములుగాగ బరగుదండ
రహితుడ్డగు కంచుకి రమణి వినుము. 129

గీ. నగముతోఁడను నీకుచయుగమునకెటు
సాటిజెప్పెదరో మూఢజనులు వజ్రి
మచట నిజభూషణంబయి యలరుగాన
నగభరిభవంబు గలుగుట నగునె శంఖ! 130

గీ. కుచములనియెడు మిషమున కోకయుగము
హృదయభూషగ విధిరచియించెగాన
మహితపద్మాప్తునికరాభి మర్శమొంది
యదిశుభంబును గొనుచుండు నబల! వినుము. 131

గీ. సఖియ నీతను లావణ్యఝరిగ్రహింప
కుచయుగంబను మిషవిధి కుంభయుగము
కరయుగళిచేత ముంచెను గాన నేను
హస్తయుగమున వారింపనైతినేని
యబలయని నిను వంచించి యతనుగొనును. 132

గీ. పూర్వకంచుక మెడలించి వొల్చుకొత్త
క్రొత్త కంచుకములుదాల్చి కోమరుమిగులు
నీదుకుచభోగులకు నెట్లు నిర్వృతియగు
స్పర్శనప్రాప్తిగలుగక సఖియవినుము. 133

గీ. మహితలావణ్యసాగరమందు మగ్న
మైన మైనాఖగిరిశిఖరాకృతులయి
యలరు నీదగు కుచముల నతివ! యభయ
ముగ నతనిఁ దలనుంచద మోదకరము
నాదుకరమును హరినాట నయముమీర! 134

గీ. నాకలోకమునకు చక్రినామ మలరు
నదియె తమస్వామిభావంబు నలరఁదెల్పు
చన్నులను మిషచేనున్న చక్రియుగము
చేకొనఁగ నను వారింపు చిత్రముగను. 135

గీ. ముగ్ధరో! దుర్గమొనరింప మొనసినీదు
కుచగిరులఁగాన మరుఁడిటు గుల్కుచుండె
నీకు నిశ్చయంబుకొరకు నేనిప్పుడనీదు
కుచశిరంబుల సఖమున గూర్తు నర్ధ
చంద్రము గిరీశభావంబెసంగునటుల. 136

గీ. సఖియ! నీహృదయమున రసాలసత్వ
మరసి దనిఫలమ్ములే యనుచు మరుఁడు
నీదుకుచములు గ్రహియించు నిజమునాదు
వెలయుకరమ్ముల కంటకవేష్టితములు
గాగ నొనరింపవలయును కంబుకంఠి. 137

గీ. ఉష్ణకరహృదయేశయోగమదియె
నీకు సంతాపహేతువై నెగడుచుండె
నలరఁజల్లని హృదయేశయాస్తినీదు
నీకు నిర్వృతియగుదాన నిశ్చయముగ. 138

గీ. ఇంచుకనను మరియునికేమిఁగోర
కాలదిగన్పృశింతు శైలాఖ్యకుచయుగంబు
దానసాధింపవగునది తరుణి! వినుము

గిరియొకటి బూనమెంతో నస్త్ర లిగె
ద్వ్యయమును సహింపనిక నెంతవగునో కలికి. 139

గీ. ఇటుల మురహారి సవినయసరసపలి్కి
కడిమి నెన్నియొ చాటువాక్యములు పలికి
కుచయుగము ముట్టి మరిమోహనముమీర
చుంకృతిదనిర్ప చుంబింపసుదతి మోవి. 140

గీ. కడునసల్పశశిరకరకల్పతల్ప
మునను బాలిణసమానరాధనికి సేవి
మోహ మొనరించుటకు మాయిమోహదాయి
హరి, మతంగజముఖపూజనపుహార్ద్ర. 141

ఉ. అంబుజనేత్రి! తెల్లనగునంబరము విమువుప్పుడల్ల పీ
తాంబరస క్తిబల్ సుఖము నందగఁగోరిన వేని తర్గుగా
ఘంబువచింపు గోప్యమునగాత్రి లె పులె సుచారుచామరా
లంబులనిష్టనేత్రి సఫలత్వము బల్ సుమమార తాప్తి సౌ
ఖ్యంబురుచిప్రకర్షమును హాయిగ శ్రేయము లెన్నియాదగున్.

క. పనిత! త్వదీయమహాలం
బున నే నామసముదాగపొసగి దివసాన్
గనక నది యిమ్ము లేను
న్నను బట్టనువిప్పినాడు నమ్మిదనరన్. 143

గీ. అటిన! యాచ్ఞానమునప్తు నాకె సేస
త్వన్నిమిత్తము విమువునుంబరమునీవు

ముగ్ధరో! దిగంబరత్వంబు బూని శివుడు
ఘనజగత్పూజ్యతనుగాంచె వినవె! యెపుడు. 144

గీ. కలితరంభాప్రకాండంబుకన్న గజము
తొండమునకన్న సిరిమించు తొడలునీకు
వానిని దిరస్కరించు నీవలువగొనుట
శోభగాంచునె యిచ్చట సుదతివినుము. 145

గీ. వెన్నదొంగబల్కి నీవిని విప్పబూను
నపుడు కరములవారించె నల్లరాధ
యగునసద్ధాతిశయమున కాశ్రయముగ
దగెనరసునకు సూక్ష్మరంధ్రంబుపగిది. 146

గీ. వాసుదేవుడు నిశ్శంకవలువలాగు
తరిని యీముగ్ధయెవ్వాని శరణునొందు
నాశ్రయముగొన్న నేనిపుడాపకుంట
తగదనుచునామె కడియముధ్వనియొనర్చె. 147

గీ. గట్టిగ కటాక్షశరములఁ గొట్టినదిగ
హృదినల విరోధభరమువహించునదిగ
నైన, వినుచునె మాయిసర్వాంతరంగ
వృత్తిసాక్షి యతండలభీతురీతి. 148

గీ. మున్నుబలినిగ్రహంబున బొల్చునంబ
రంబుగాని యాక్రమించు నాకంబుజాక్షి
యబలయని నేనుచేకొన నబలుడనొకొ
యనుచు తదంబరంబుదానసయించె. 149

గీ. మఱల వలువను చేకొన మగువ దాప
మాయబలమున నతఁడు మాయఁ జేసె
యోగమాయి యన ప్రసిద్ధి నొందు నితని
యోగమున కపటంబు దుస్సాహసమ్మె! 150

గీ. అయ్యెడ ననంబరాలంబ యైన యోగాను
గురునితంబము స్పృశియించె హరి యొకండు
నట్టి భూభృద్భవ నితంబ మరసి సిల
లన దమృతదాయి ముట్టఁ జేతాల్యమునను. 151

క. మరిబలుక నశక్యంబగు
సురతక్రమముల రెనపుడు చూపు మనసం[illegible]
దరి నివసించి యసంగత
బరగెడు సుమశరుడే దాని వసుమతి నరుగుగ. 152

చ. చిరముటు వారలిర్వురును జల్వగఁ గేళివిలాసలోలు[illegible]
యరుదుగ నిద్రనొందిరి శ్రమాలసులై సుఖంబు మీఱగన్
మరుడును గూడఁ జూడగ శ్రీమన్ గొనుచున్ దనవింటనుండి సు
స్థిరమగు నారినిన్ సడలజేసియు వాసిగ విశ్రమించె దాన్.

ఉ. ఊరక శౌరి నిద్రగొనుచుండగ [illegible] తారనాదముల్
ధీరతనాలకించి సుమతీమణి [illegible]
ద్వారినుతుల్ రచించు మనుబోధకర [illegible] రయంబుగా
ద్వారము జేరి శౌరిని ముదంబుగ మేలుకొనంగ జేయగాన్.

వ. వచ్చి వైతాళిక నికరంబిట్లు తారతరంబుగా బలికెను.

చ. త్వరగాని లెమ్ము లోకపరిపాలక! కీలితతృష్ణ! కృష్ణ శ్రీ
కర సుఖనిద్రవీడుము జగంబులనేలుము రాధకిష్టుడై
తిరిగెదు నిద్ర్వధుండితరదిక్కున, దా రుచివీడెనంచు ని
ష్ఠురుడుగ శోభ మొందికమలాశయభేద మొనర్పయత్నమి
త్తరిని రచించుచుండెనుగదా ప్రమదాళికులంబదెంతయున్.

వ. భగవంతుండగు శౌరియును నర్థాంతరాభివ్యంజ
నంబగు వైతాళికవచనంబు నాలకించుచునె సత్వరంబుగ మే
లుకాంచి రుక్మిణీరోష సంభావనచే విదారిత హృదయుండై
కేళీనికేతనంబునుండి బయలువెడలెను. 157

క. రాధావశీకృతునిగా
మాధవునిం దెలియబలికి మఱిరుక్మిణికిన్
బోధయొనర్చుచు సఖియలు
బాధించిరి నలుమగాగ బరుషయుగాగన్. 158

అంతలనే యగును.

— ◆ శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణితోడ సుఖంబుగ నుండుట ◆ —

సీ. ... భార్యాపుభార్య లేశ్వరున్ స్వవశలై
సర్వసౌఖ్యంబులొసంగుచుంద

మరికొందఱన్యలు మాన్యలై రహిగాంచి
తనకు భోగినులౌచు దనరుచుండ
పదియారువేల గోపాల భామలు మేన
నాలింగనమొనర్చి యలరుచుండ
నందఱిలోనఁ బ్రేమాస్పదవై నీవు
ముదమొప్ప నెదనొప్పు గదిసియుండ

గీ. నందఱికి నేకరీతి నానందమొసగి
సరసదాక్షిణ్యశాలియౌ శౌరికిప్పుడు
రక్తినారాధికయగు నారాధికయటు
నీకు బాధికయయ్యెనో నీరజాక్షి! 159

గీ. ముగ్ధరో! విధేయుడై హరి పొగడుచున్న
మానము వహింపుమానని మహితచాటు
వచన రచనల వంచింపబడకు, లలిత
ముఖసరోజంబు ద్రిప్పు నైపుణ్యముగను. 160

వ. ఈ విధంబుగ సఖీజనభాషితంబులచేత రుక్మిణి ఖేదంబు నొందింపబడి నిర్వ్యాజహృదయ యయ్యును కుంకు మాంగరాగాదివిరాగితంబులని తాంబూలరసవిరసమ్ము కుసుమ మాల్యలౌల్యంబును విడనాడి కనుల నంజనరంజనంబు గావిం పక విముక్తముక్తాహారయు ముక్తాహారయునై, కేవలంబుగ సనసిజాంకంబునందే శయనించుచును మానంబునవలనఁ జేసెను.

గీ. మానము సహించి మానంబు బూని యటుల
నూనమానసస్థమైన యద్దాని ననున
యింప యదుపతి రుక్మిణి యిల్లు జేర
దారఁ గృశాంగిని వివశుడై మీఱె నపుడు. 162

వ. అపుడు దరికిఁ జేరి ప్రాణప్రియురాలిం గూర్చి యిట్లు
పలికెను. 163

గీ. వనిత! జంభారికుంభికుంభద్వయమున
సరయ త్వత్కుచకుంభసామ్యమని కోప
గించితివి దాని బాడిచి లభించు ముత్య
ముల సరము కుచములనుంతు మోదమిడుము. 164

గీ. ఏట్టివస్తువు గోరద వీవు దేని
నొందకేని చిత్తకలుషత జెందితి సఖి!
బాలలీలల విభుఖేలలోల వైతి
వేని నీపుడ సఖ్యు గావింతు నతని. 165

గీ. సత్యభామకు నిజ పారిజాతము గని
కలత నొందితివే! నాకు గల్గదనుచు
నిప్పుడ కల్పద్రుమంబు నీయిల్లు జేర్తు
మృదులకరశాఖపల్లవ మదియె యగును. 166

గీ. ప్రాణములకన్న ప్రియధర్మపత్నివైన
నినువిడిచి ప్రమాదమున నన్యవనితపైని
నెనరు నాకగునేని వినిర్జితాంక

వదన, సద్విజరాజ శుభప్రసాద
మది విడిచి పాపరహితుడ నగుట యెట్లు? 167

చ. ఋతుమతినై తివంచు మదినెంచినమాగము మొందగా నన
ర్హ్వతగల యూరురోజులు సమంచితచారువిలాసజాల సం
గతిగాని ఖేదమొందుచునె గన్గొననీకు విధేయయౌనురో
క్కుతెయగు కాంతతో మదిని గ్రాలు వినోదముమాత్ర
మొందితిన్. 168

చ. అనువగు రత్ననూపురసమంచితమంజులరమ్యశింజనీ
ఘనరవరంజితంబగుచు గ్రాలెడు నీదు పదాంబుజంబు మ
న్ననఁ దలదాల్తు లేతచిరునవ్వునువెన్నెలజెన్నుమీర మో
హనవదనేందుబింబమును హాయిగజూపుము ప్రాణనాయకీ!

వ. ఈప్రకారంబుగా కపటసహితంబులగు శపథప ర
పరలచేతఁ బ్రశంసించుచును వినయాభినయంబుల జూపుచు
జేరియసి ననునయించి పైకి లేవనెత్తి తొడపై నిడుకొని
ధూళిం దులుపుచు శిరోరుహాంబులం జక్కబరచుచు కంఠం
బునం గాగిలించుకొనుచు కపోలంబుల ముద్దుగొనుచు సమం
దానందంబు నొందించి యదునందనుండు వాగగోచరంబగు
నొకానొక హర్షంబు నొందెను. 170

గీ. అట్టి జగదంబ రుక్మిణి కట్టి లోక
జనకుడై తగు గోపాలకునకు మిగుల

చిరము కళ్యాణజాలంబు బరగునటుల
గోరెద మికంత కధికంబు గోరమెద్ది. 171

మ. సరణిన్ మానుషలీలచే నిటుల నీసర్వావనిం బావనిన్
గరిమన్ జేసి శుభాస్పదం బగుచు లోకానందకందంబునై
చిరకళ్యాణనికేతనంబగుచు లక్ష్మీచిత్తచోరుండునై
కరమద్దేవుఁడునై నవామృతఝరీకల్పంబు నాకల్పమై
ధర గోపాలుఁడునుం గృపాళుఁడును నా ధన్యున్ సదా
గొల్చెదన్. 172

మ. జగమం దేనొనరించు నిట్టియమృతాసారాప్తి సారస్యమై
సుగభీరంబగు దీని నేరసికు డెంచున్ వేట్కతో నంచు నే
నె గడున్ జింతను జెందనేల బరుడై నిర్మత్సరుండైనయా
భగవంతుండుగృపాళుఁడుస్గురుడుసర్వజ్ఞుండు దానుండగాన్.

ఉ. శ్రీగిరిజాకృపారసఝరీశుభసార భవత్కటాక్ష శో
భాగురువీక్షణంబు లల భాసురకల్పలతాసుమావళుల్
గాగొని సత్కవీందుఁడనగా దగు శ్రీనవకాళిదాసు బల్
బాగుగ దా రచించెనట బండితమానస సద్విలాసమా
భాగవతాఖ్య చంపువున బ్రౌఢిమషష్ఠవిలాసమొప్పెడున్.

చ. శివగిరిజాదయారసవిశేషపరీతకటాక్షవీక్షణో
ద్భవనతసాహితీసుకవితారసభాసుర సుందరాఖ్య స
త్కవికృతమా నసారభసుధారసధారలమీరు నాంధ్రభా
గవతపుచంపునన్ వినుతిగాంచెను షష్ఠవిలాసమున్ భువిన్.

గద్య.

ఇది

శ్రీమన్మహారాజ రాజేశ్వరీ కరుణాకటాక్షవీక్షాలహరీ పరీ
సంగీత సాహిత్య సరసకవితాచాతురీధురీణ తార్కిక విద్యా
విశేషప్రవీణ సత్యవోలు కులకలశజలధి కువలయమిత్ర
భారద్వాజసగోత్ర భగవత్కృపావంశపవిత్ర సోమరాజా
మాత్య పౌత్ర వెంకటరాయమంత్రి వరపుత్ర
రామాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలోదయ సకల
సుకవి విద్వజ్జనవిధేయ సోమసుందరకవి
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్రచంపూభాగవతమునందు
షష్ఠవిలాసము సర్వంబును

సంపూర్ణము.

సుజనరంజని ముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.